

Ragnhild Bakke

En systematisk litteraturgjennomgang av faktorer som påvirker utviklingen av psykologisk vold i parforhold

Hovedoppgave i profesjonsstudiet i psykologi

Veileder: Mons Bendixen

Mars 2021

Ragnhild Bakke

En systematisk litteraturgjennomgang av faktorer som påvirker utviklingen av psykologisk vold i parforhold

Hovedoppgave i profesjonsstudiet i psykologi
Veileder: Mons Bendixen
Mars 2021

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for psykologi

Kunnskap for en bedre verden

Forord

Denne hovedoppgaven leveres etter mange omveier, lange dager og motstridende følelser. Den omhandler et viktig, men allikevel komplekst og vanskelig tema. Takk til min partner, familie og venner for støtte og tålmodighet gjennom en lang og krevende prosess, og for hjelp med korrekturlesning i slutfasen.

Til slutt vil jeg takke min veileder Mons Bendixen for god hjelp, ærlig støtte og kloke ord i et tidvis uoversiktlig prosjekt. Han har fungert som et viktig kompass underveis i prosessen, samt styrket min selvtillit og mestringsevne ved å tilby et støttende stillas.

Trondheim, mars 2021

Ragnhild Bakke

Sammendrag

Bakgrunn: Partnervold har vist seg å kunne ha omfattende konsekvenser for helse, fungering og familieforhold. Psykologisk partnervold har blitt forsket mye mindre på enn fysisk partnervold, til tross for at psykologisk partnervold har vist å kunne ha minst like skadelige effekter, samtidig som den kan være vanskeligere å avdekke på grunn av sin delvis skjulte karakter.

Hensikt: Formålet med denne hovedoppgaven er å identifisere mulige årsakssammenhenger, mekanismer og beskyttelses-/risikofaktorer for utvikling av psykologisk partnervold.

Følgende problemstillinger søkes besvart: (1) Hvorfor oppstår psykologisk partnervold? og (2) Hvilke faktorer påvirker utviklingen av psykologisk partnervold?

Metode: Det er foretatt et systematisk litteratursøk i de elektroniske databasene PsycINFO, Web of Science og APA PsycNet. Først ble 820 studier identifisert, så ble 126 studier preselektert på bakgrunn av tittel og abstrakt, og til slutt ble 42 studier valgt på bakgrunn av inklusjonskriterier. De inkluderte studiene ble publisert fra 2004 til 2020, og deres empiriske funn er gjennomgått og oppsummert.

Resultater: Hovedfunnene underbygger at psykologisk partnervold kan ha komplekse årsakssammenhenger. Resultatene viser at individuelle faktorer i form av selvreguleringsvansker, utrygg relasjonell tilknytning, økt alkoholbruk, depresjon og aggressive holdninger er assosiert med økt risiko for psykologisk partnervold. Blant psykososiale faktorer utgjør voldserfaringer, mishandling og omsorgssvikt en betydelig risiko for senere psykologisk partnervold. Ulike sosiale stressorer og redusert tilfredshet i parforholdet er også assosiert med økt risiko. Blant sosiodemografiske faktorer er ung alder, lav sosioøkonomisk status, lengre parforholdsvarighet og skilt sivilstatus assosiert med en økt risiko for psykologisk partnervold. Flest studier ser på vold utøvd av menn mot kvinner, men resultatene tyder allikevel på at kvinner utøver mer psykologisk partnervold enn menn.

Konklusjoner: Det er nødvendig og på tide at psykologisk partnervold anerkjennes som et skadelig og uakseptabelt fenomen på lik linje med fysisk partnervold, og med dette får et økt fokus blant forskere og andre fagpersoner, samt i samfunnet generelt. Kunnskap om påvirkningsfaktorer og utviklingsmekanismer kan bidra i arbeidet med å forebygge, avdekke og hindre utvikling av psykologisk voldelige interaksjonsmønstre – og dermed fremme god psykisk helse og parfungering på sikt.

Summary

Background: Intimate partner violence (IPV) has been shown to potentially cause serious consequences for personal health, family relationships and daily life functioning.

Psychological IPV has received substantially less research attention than physical IPV. This is despite having been shown to could have as damaging or worse consequences, while also often being harder to detect due to its less obviously visible nature.

Purpose: The purpose of this paper is to identify possible causations as well as risk and protective factors for development of psychological IPV. The main issues that have been attempted answered are: (1) Why does psychological IPV occur? and (2) What factors affects the development of psychological IPV?

Method: A systematic literature search has been conducted using the following electronic databases: PsycINFO, Web of Science and APA PsycNet. A total of 820 studies were identified, and among these, 126 were pre-selected based on title and abstract. Finally, 42 studies were selected based on inclusion criteria. The included studies are published from 2004 to 2020, and empirical data from these studies is reviewed and summarized.

Results: The central findings support the conclusion that psychological IPV can have complex causations. The results show that individual factors such as difficulties of self-regulation, attachment insecurity, increased consumption of alcohol, depression and aggressive tendencies are associated with an increased risk of psychological IPV. Among psychosocial factors, exposure to violence, child abuse and neglect all pose a considerable risk for later psychological IPV. Different social stressors and reduced relationship satisfaction are also tied to increased risk. Among socio-demographic factors, young age, low socio-economic status, longer relationship duration and divorced marital status are associated with an increased risk of psychological IPV. Most studies focus on violence committed by men to women, but the results indicate that women commit more psychological IPV than men.

Conclusions: Psychological IPV needs to be acknowledged as a serious and harmful phenomenon, in the same sense as physical IPV. This includes increased focus and resources among researchers and professionals, but also an increased awareness in society at large. Knowledge about risk and protective factors associated with psychological IPV can help identify and prevent the development of such harmful behavior patterns, which in turn can promote psychological well-being and healthy relationships in a long-term perspective.

Innholdsfortegnelse

Innledning.....	1
Begrepsavklaringer og -forståelse	1
Partnervold (intimate partner violence, IPV)	1
Psykologisk aggresjon og -vold i parforhold	2
Prevalens/omfang i Skandinavia	5
Konsekvenser av psykologisk partnervold.....	7
Denne studien	9
Metode.....	11
Litteratursøk	11
Inklusjons- og eksklusjonskriterier	12
Resultater.....	14
Måling av psykologisk partnervold.....	14
Individuelle påvirkningsfaktorer	15
Emosjonsregulering.....	15
Personlighetstrekk og interpersonlig fungering	17
Kognisjoner, antagelser og holdninger.....	20
Tilknytningsstil.....	21
Psykisk- og fysisk helse	22
Alkohol- og rusbruk	23
Oppsummering	24
Psykososiale påvirkningsfaktorer.....	26
Vold og mishandling i barndommen.....	26
Stressende livshendelser og interpersonlig stress.....	28
Tilfredshet i parforholdet	29
Sosial støtte	30
Antisosiale/aggressive jevnaldrende	30

Tidligere partnervold.....	30
Oppsummering	31
Sosiodemografiske påvirkningsfaktorer.....	32
Alder.....	32
Kjønn.....	33
Utdanning	33
Yrke/sysselsetting.....	34
Status og statusforskjeller.....	34
Sivilstatus	34
Varighet av parforhold	35
Livsstil og livssyn.....	35
Kontekst (tid, sted og setting)	36
Oppsummering	36
Diskusjon.....	37
Nye bidrag fra funn	38
Generell diskusjon.....	40
Emosjonsregulering.....	40
Personlighetstrekk og interpersonlig fungering	41
Kognisjoner, antagelser og holdninger.....	42
Tilknytningsstil.....	43
Psykisk- og fysisk helse	44
Alkohol- og rusbruk	44
Vold og mishandling i barndommen.....	45
Stress, sosial støtte og tilfredshets i parforholdet.....	46
Tidligere partnervold.....	47
Alder.....	47
Kjønn.....	48

Utdanning, sysselsetting og statusforskjeller	49
Sivilstatus, varighet av parforhold og kontekst	49
Opprettholdelse av et voldelig parforhold.....	50
Dyadiske og kontekstuelle forhold.....	52
Begrensninger og implikasjoner.....	54
Begrensninger ved denne litteraturgjennomgangen	54
Begrensninger ved de inkluderte studiene	55
Praktiske implikasjoner	57
Implikasjoner for videre forskning.....	59
Konklusjon	59
Referanseliste	61
Vedlegg	70
Vedlegg A	70
Vedlegg B.....	71
Vedlegg C.....	72

Innledning

Begrepsavklaringer og -forståelse

Partnervold (intimate partner violence, IPV)

Et mye brukt begrep i faglitteraturen er «intimate partner violence», som i denne oppgaven kommer til å bli omtalt som partnervold eller IPV. Verdens helseorganisasjon (WHO) definerer IPV som skadelige handlinger mot nåværende eller tidligere partner/ektefelle, som inkluderer fysisk aggresjon, seksuell tvang, psykologisk misbruk eller kontrollerende atferd (Butchart et al., 2010). Slik atferd kan forårsake fysisk, seksuell eller psykisk skade, og partnervold inkluderer dermed også former for aggressiv atferd i et parforhold som er av mer skjult eller diffus karakter. Dette betyr i praksis at vold i et parforhold er mer enn fysisk vold og voldtekt av partner, og at vold kan foregå uten at det nødvendigvis er åpenbart for paret selv eller omgivelsene. Partnervold trenger heller ikke å føre til synlige konsekvenser eller skader, noe som kan gjøre volden enda vanskeligere å avdekke, både for helsepersonell og den som utsettes for volden.

For å forstå hvordan parforhold kan utvikle seg til å bli dysfunksjonelle og destruktive er det nødvendig med kunnskap om psykologisk aggresjon, inkludert kunnskap om hvordan aggressiv atferd kan påvirke pardynamikk, individuell trivsel og fungering. Å studere psykologisk aggresjon i parforhold kan også være viktig for å forstå andre former for partner-aggresjon, og for å få kunnskap om psykologisk aggresjon i forhold til annen aggresjon (om psykologisk aggresjon er annerledes enn andre former for aggresjon). Forsking viser at forekomst av psykologisk partnervold i stor grad henger sammen med forekomst av fysisk (inkludert seksuell) partnervold (Salis et al., 2014; Martín-Fernández et al., 2019). Salis og kolleger (2014) sine funn viser i tillegg at høy forekomst av psykologisk aggresjon kan predikere senere utøvelse av fysisk aggresjon, og dermed fungere som en risikofaktor for fysisk IPV. Psykologisk aggresjon kan altså reflektere dynamiske prosesser, samt gjenspeile ulike destruktive mønstre i en relasjon. Samtidig forekomst eller direkte sammenhenger mellom psykologisk partnervold og andre former for partnervold kan for eksempel forekomme gjennom trusler etterfulgt av fysisk vold, eventuelt trusler knyttet til tidligere fysisk vold. Et annet eksempel kan være at en person blir seksuelt misbrukt av sin partner samtidig som at vedkommende blir nedverdiget og verbalt krenket.

I dagens samfunn fokuseres det i stor grad på fysisk vold, da dette er en alvorlig form for vold som til dels både har åpenbare og synlige konsekvenser. Folk flest forbinder i førsteomgang partnervold med fysisk vold, mens psykologisk vold i større grad blir oversett (Lewis et al., 2005). Fysisk vold er også den formen for partnervold som har blitt forsket mest på, og som generelt i samfunnet ofte antas å være den mest skadelige formen for vold. Forskning viser imidlertid at psykologisk vold kan ha minst like alvorlige og skadelige konsekvenser som fysisk vold (Follingstad et al., 1990; Lawrence et al., 2009), til tross for at disse konsekvensene ikke er like åpenbare i form av for eksempel fysiske sår.

Psykologisk aggresjon og -vold i parforhold

Det finnes ulike definisjoner og måter å forstå psykologisk aggresjon og -vold på. Noen skiller mellom disse to begrepene, mens andre ser på dem som ett og samme fenomen. Enkelte forskere hevder at psykologisk aggresjon i parforhold innebærer skadelige intensjoner, ved at hensikten er å kontrollere, nedverdige eller ydmyke ens partner, samt bryte ned partnerens selvfølelse eller mentale/emosjonelle tilstand (Lawrence et al., 2009; Breiding et al., 2015). I denne begrepsforståelsen antydes det at partneren som de aggressive handlingene rettes mot vil påvirkes negativt på en eller annen måte, og at psykologisk aggresjon dermed medfører skadelige konsekvenser. Psykologisk aggresjon er et bredt begrep, og kan blant annet inkludere verbal aggresjon (for eksempel navneslenging, ydmykelser eller latterliggjøring), hersketeknikker og kontrollerende atferd (for eksempel begrensning av adgang til bevegelsesfrihet, penger, venner og familie, overdreven overvåking eller trusler om selvskade), trusler om fysisk og seksuell vold, utnyttelse av partnerens sårbarhet (for eksempel immigrasjonsstatus eller handicap), utnyttelse av utøverens egen sårbarhet for å kontrollere eller begrense partnerens valgmuligheter, eller såkalt «gas-lighting», som vil si å presentere den utsatte for falsk informasjon med hensikt å få vedkommende til å tvile på sin egen hukommelse og persepsjon (Breiding et al., 2015).

Forskning tyder på at psykologisk aggresjon er hyppig forekommende også blant normaltfungerende par, med en prevalensrate på hele 75-90 prosent (Lawrence et al., 2009). Psykologisk aggresjon kan dermed betraktes som et normalfenomen som i større eller mindre grad forekommer i de fleste parforhold fra tid til annen. Å ha ignorert eller blitt ignorert av partneren sin, såret hverandre med vilje, eller vært kontrollerende overfor hverandre kan svært mange kjenne seg igjen i uten at dette nødvendigvis har skapt vedvarende endringer i parforholdet eller for den enkelte. Spørsmålet er *når* psykologisk aggresjon blir hyppig og/eller alvorlig nok til at det medfører skadelige konsekvenser - om det i det hele tatt finnes

noen grense for dette. Som Follingstad (2009) fastslår er det stor usikkerhet knyttet til når «normal» aggressiv atferd går over til å bli psykologisk vold. Dette er på mange måter et problem i samfunnet vårt, fordi det blir vanskelig å sette tydelige grenser både i rettssystemet og i kliniske sammenhenger. Samtidig vil identifisering av psykologisk vold i egne nære relasjoner kompliseres ytterligere.

Isdal (2000, s. 49) definerer psykologisk vold (psykisk vold) som «måter å skade, skremme eller krenke på som ikke er direkte fysiske i sin natur, eller måter å styre eller dominere andre på ved hjelp av en bakenforliggende makt eller trussel». Han vektlegger at den psykologiske volden består av handlinger som virker «ødeleggende for kjærligheten» i en nær relasjon, og med begrepet «kjærlighetsherper» understreker han destruktiviteten i slike handlinger. Videre deler han psykologisk voldelige handlinger inn i direkte- og indirekte trusler (tilsynelatende upåfallende ytringer som formidler ulike former for negative konsekvenser), degraderende/ydmykende atferd (som sårer eller krenker), kontroll, utagerende sjalusi, isolering (innskrenking av frihet og handlingsrom) og emosjonell vold (for at en annen skal føle seg mindre betydningsfull). En slik måte å definere, kategorisere og beskrive volden på er bred, men samtidig informasjonsrik. Dette gjør at Isdal sin konseptualisering av psykologisk vold kan være nyttig i en klinisk kontekst. Definisjonen og eksemplene hans kan imidlertid være noe mindre anvendelige i en forskningskontekst, da det krever mer enn en overordnet forståelse for å forske på spesifikke fenomener. Ulike personer har for eksempel ulike grenser for når de føler seg krenket eller dominert, og forståelsen av makt-ubalanse og bruk av trusler kan være svært forskjellig avhengig av individuelle-, sosiale- og kulturelle aspekter. Altså er en god definisjon av psykologisk vold i klinisk sammenheng ikke nødvendigvis like anvendelig i en empirisk og teoretisk sammenheng, noe som vanskeliggjør begrepsavgrensningen og spørsmålet om en felles forståelse ytterligere.

Psykologisk vold måles og forstås på ulike måter, både forskningsmessig og i kliniske sammenhenger. I en dansk rapport undersøkes opplevd psykologisk vold ved å spørre deltakerne om de i løpet av det siste året har vært utsatt for voldstrusler fra nåværende eller tidligere partner, eller om de har blitt utsatt for nedverdigelser, ydmykelser, latterliggjøring eller konstant kritikk av nåværende eller tidligere partner (Ottosen & Østergaard, 2018). Dette er et eksempel på én av mange måter å undersøke psykologisk vold på, gjerne basert på forskernes forståelse av fenomenet. Videre viser en studie gjort av Follingstad og Dehart (2000) at også psykologer kan være usikre og uenige ved vurdering av ulike typer atferd som beskrivende for psykologisk vold eller ikke. Særlig frekvens (antall ganger) og hyppighet

(hvor ofte) av handlingene virker å bli vektlagt ved subjektiv tvil. Dette kan tyde på at oppfatninger rundt psykologisk voldelige handlinger i befolkningen generelt kan være svært sprikende, og ulike personers vurderinger og forståelse av psykologisk vold ikke nødvendigvis samsvarer. Kanskje er det heller ikke hensiktsmessig å søke klare fasitsvar på hvilke handlinger som går innunder psykologisk vold. En rekke faktorer kan påvirke en slik kategorisering, som frekvens/hyppighet og varighet av atferden, setting, relasjonskarakteristikk, årsaker til- og intensjoner bak atferden, subjektive følelser og tolkninger, samt konsekvenser av atferden.

At det anvendes ulike volds- og aggresjonsbegreper i faglitteraturen, til tross for en delvis overlappende konseptualisering av fenomenene, gjør det utfordrende å finne, forstå og sammenligne forskning. Lik begrepsbruk innebærer ikke nødvendigvis lik konseptualisering, og det er dermed nødvendig med en fleksibel begrepsforståelse for å kunne systematisere spekteret av volds- og aggresjonsforskning. Særlig relevant er dette for vold og aggresjon av psykologisk karakter, som kan være abstrakt, diffus og vanskelig å oppdage. Dokkedahl og kolleger (2019) konseptualiserer psykologisk voldelige handlinger langs et kontinuum, hvor kontinuumet representerer en kontinuerlig akse som går fra mindre alvorlige til mer alvorlige handlinger. Deres konseptualisering av kontinuumet starter med psykologisk aggresjon (for eksempel kjefting og fornærmelser) i den ene enden, som så går over til mer alvorlig misbruk i form av kontrollerende atferd og tvang (for eksempel trusler og isolasjon). Dette er en mer dynamisk forståelsestilnærming, som er kontinuerlig istedenfor kategorisk. Man kan ut ifra en slik forståelse anta at aggressive handlinger går over til å bli psykologisk vold ved en viss alvorlighetsgrad, frekvens og hyppighet av handlingene. Den psykologiske volden kan på denne måten betraktes som et skadelig mønster av aggressive handlinger.

Denne oppgaven vil sette søkelys på utvikling av psykologisk vold i parforhold. Til tross for at fenomenet ofte omtales som «psykisk vold» i Norge, vil begrepene «psykologisk aggresjon» og «psykologisk vold» anvendes i denne oppgaven for å unngå forvirring vedrørende begrepsbruk (på engelsk benytter man termene «psychological aggression» og «psychological violence»). Psykologisk vold («violence») og -misbruk («abuse») vil videre bli omtalt som samme fenomen, til tross for at det i faglitteraturen kan forekomme enkelte forskjeller mellom begrepene. Først vil fenomenets prevalens og omfang belyses i en skandinavisk kontekst. Deretter vil konsekvensene av psykologisk partnervold belyses med utgangspunkt i internasjonal forskning, da det foreløpig er et begrenset antall skandinaviske studier som fokuserer på psykologisk partnervold spesifikt. Til slutt, i tilknytning de aktuelle

problemstillingene, vil oppgaven ta for seg mulige årsaker til at psykologisk aggresjon i parforhold utvikles - og vold oppstår, samt hvilke faktorer som påvirker utviklingen av psykologisk partnervold. Årsaksmekanismer og faktorer som medvirker til psykologisk vold vil belyses ut ifra en internasjonal kontekst - da dette antas å være til dels universelt (gjeldende på tvers av kultur og nasjonalitet). Hvorvidt resultatene er representative for en skandinavisk populasjon vil allikevel drøftes i diskusjonsdelen, og de ulike funnene vil diskuteres opp mot generelle funn for partnervold, eller fysisk partnervold spesifikt. En økt forståelse av hvorfor psykologisk partnervold oppstår, og hva som påvirker voldsutviklingen, kan bidra til å fremme effekten av forebyggende tiltak og klinisk behandling rettet mot de som opplever eller har opplevd psykologisk vold i et nåværende eller tidligere parforhold.

Prevalens/omfang i Skandinavia

En omfattende undersøkelse som kartla vold mot kvinner i EU-land fant at Sverige og Danmark var blant landene med høyest forekomst av psykologisk partnervold (European Union Agency for Fundamental Rights, 2014, s. 73). Undersøkelsen spurte om psykologisk vold fra både nåværende og tidligere partnere, og de samlede tallene viste at henholdsvis 60 og 51 prosent av kvinnene i Danmark og Sverige hadde opplevd å bli utsatt for psykologisk partnervold. Dette til tross for at Danmark og Sverige har en langt høyere grad av likestilling mellom menn og kvinner enn mange andre EU-land. En annen studie som så på prevalens av IPV blant kvinner i Sverige fant at kontrollerende atferd, som kan betraktes som en underkategori av psykologisk vold, var mer vanlig enn både fysisk og seksuell vold (Lövestad et al., 2017). 25 prosent av kvinnene i utvalget hadde opplevd å bli utsatt for kontrollerende atferd fra sin partner i løpet av det siste året. De vanligste kontrollerende handlingene ble angitt å være: «Wanted to know where I went and who I spoke to» og «My partner felt suspicious and jealous of me».

En svensk studie undersøkte IPV blant både menn og kvinner, og fant at psykologisk partnervold var den vanligste formen for IPV (Nybergh et al., 2013). Psykologisk partnervold ble målt ved hjelp av WHO sitt kartleggingsverktøy «VAWI» («Violence Against Women instrument»), som undersøker ulike former for partnervold. De psykologiske eksemplene av partnervold som spørres etter er: «Insulted me in a way that made me feel bad», «Belittled and humiliated me in front of others», «Tried to scare and terrorize me on purpose» og «Threatened to hurt me or someone I care about». Studien undersøkte (ved selvrapporing) hvor mange som hadde blitt utsatt for slike handlinger både i løpet av det siste året og

tidligere i livet. Resultatene viste at menn og kvinner det siste året hadde blitt utsatt for omtrent like mye psykologisk partnervold (23,6 % av kvinnene og 24,0 % av mennene rapporterte psykologisk IPV i løpet av det siste året). Kun 13,8 prosent av mennene rapporterte imidlertid å ha blitt utsatt for psykologisk IPV tidligere i livet, mens dette gjaldt 23,6 prosent av kvinnene (samme antall som hadde opplevd psykologisk IPV det siste året). Til sammenligning var det kun 1,4 prosent av kvinnene og 1,8 prosent av mennene som rapporterte å ha utøvd psykologisk vold mot en partner i løpet av livet.

Ifølge forskning gjort av Ottosen og Østergaard (2018) er det langt flere (mer enn tre ganger så mange) kvinner enn menn som rapporterer å ha blitt utsatt for psykologisk partnervold. Resultatene fra studien deres av partnervold blant et dansk utvalg i alderen 16-64 år viser at 1,2 prosent av mennene og 3,9 prosent av kvinnene hadde opplevd å bli utsatt for psykologisk partnervold i løpet av det siste året. Dette gir en samlet estimert prevalens på omtrent 2,5 prosent av befolkningen som utsettes for psykologisk partnervold på årsbasis. En norsk undersøkelse, som målte psykologisk partnervold i form av kontrollerende og ydmykende atferd, viser også at flere kvinner enn menn har opplevd å bli utsatt for ulike former for krenkelse og kontroll av en partner (Pape & Stefansen, 2004). Tre ganger så mange kvinner (6 %) som menn (2 %) rapportere å ha blitt utsatt for alle de tre aggressive handlingene som ble målt i undersøkelsen, og langt flere kvinner (15 %) enn menn (7 %) rapportere *noen gang* å ha blitt «blitt kuet, fornedt eller ydmyket over lang tid». Flere menn enn kvinner rapporterte imidlertid å ha «blitt nektet/forsøkt hindret i å ha kontakt med venner eller slektninger» (4 % av mennene, 2 % av kvinnene) og ha blitt «gjentatt beskyldt for utroskap (uten grunn)» (4 % av mennene, 3 % av kvinnene) i løpet av det siste året.

Prevalenstillene for psykologisk partnervold er, som beskrevet ovenfor, nokså sprikende også blant skandinaviske utvalg. Dette kan skyldes mange forskjellige forhold, hvor studiens konseptualisering av fenomenet vil kunne være av stor betydning. Avgjørende for prevalensfunnene vil være hvordan det spørres etter voldshendelser, men også innenfor hvilket tidsrom det spørres etter. Om det spørres etter spesifikke hendelser eller eksempler vil kunne oppfattes annerledes for en respondent enn om det stilles et direkte spørsmål om hvorvidt vedkommende ser på seg selv som et voldsoffer eller en voldsutøver. Videre vil prevalenstillene fra en undersøkelse som ser på livstidsprevalens kunne være svært forskjellige fra tallene som ville vært resultatet dersom den samme undersøkelsen spurte etter voldshendelser det siste året eller i løpet av nåværende parforhold. Det er sannsynlig at de fleste har opplevd mer psykologisk partnervold i løpet av livet enn i løpet av det siste året. På

en annen side kan det antas at handlinger man har blitt utsatt for mange år tilbake i tid i større grad er glemt eller fortrent - særlig dersom handlingene aldri ble anerkjent som psykologisk vold i utgangspunktet.

Konsekvenser av psykologisk partnervold

Å bli utsatt for psykologisk partnervold har vist seg å kunne ha store innvirkninger på psykisk helse og livstilfredshet. Den psykologiske volden medfører dessuten ofte skade som er mer usynlig og diffus enn den som følger andre former for vold. De som utsettes for psykologisk partnervold er ikke nødvendigvis bevisste over hva de utsettes for, eller skadene og de negative konsekvensene dette medfører (Arriaga & Schkeryantz, 2015). Ifølge Arriaga & Schkeryantz (2015) sin studie er psykologisk aggresjon i typiske parforhold (ikke-kliniske utvalg) svært vanlig, og predikerer økt «personal distress». Mye av denne aggresjonen skjer imidlertid ubevisst, og funnene tyder på at særlig de som er sterkt forpliktet og investert i parforholdet har vanskelig for å identifisere parforholdets destruktive mønstre som kilde til negative følelser/tanker og utilfredshet. Psykologisk partnervold kan dermed medføre dels usynlige skader, noe som tillater at volden kan eskalere og bli svært alvorlig uten at noen reagerer.

Psykologisk partnervold er assosiert med en rekke utfordringer og vansker. Forskning viser at psykologisk partnervold har sammenheng med redusert tilfredshet i parforholdet (Kasian & Painter, 1992), og at personer som utsettes for psykologisk partnervold har økt sannsynlighet for å oppleve mistriksel og lav livskvalitet (Ottosen & Østergaard, 2018). En longitudinell studie har funnet at menn og kvinner i omtrent like stor grad blir negativt påvirket av å være utsatt for psykologisk partnervold (Lawrence et al., 2009). Kvinner ser imidlertid ut til å bli mer negativt påvirket av spesifikke former for psykologisk aggresjon, som latterliggjøring eller fiendtlig tilbaketrekking, mens disse spesifikke effektene ikke ble funnet å være gjeldende for menn. Både menn og kvinner som utsettes for psykologisk vold av sin partner har økt forekomst av angst- og depresjonssymptomer, og symptomtrykket ser ut til å øke ved økende grad/frekvens av psykologisk aggressive handlinger (Lawrence et al., 2009). Mye tyder dessuten på at psykologisk vold kan spille en viktig rolle ved utvikling av PTSD-symptomer blant ofre av partnervold (Pill et al., 2017). I tillegg kan også utøvelse av psykologisk partnervold («psychological IPV perpetration») føre til økt grad av negative følelser, i form av etterfulgt skyldfølelse, skam og anger (Shorey et al., 2012).

En amerikansk longitudinell studie med et utvalg bestående av ikke-kliniske, nygifte par («community couples») har funnet at psykologisk aggresjon er mer skadelig for parforholdet, og fører til mer redusert tilfredshet i ekteskapet enn fysisk aggresjon (Yoon & Lawrence, 2013). Å bli utsatt for psykologisk aggresjon av partner predikerte redusert tilfredshet i parforholdet for både menn og kvinner, mens økt utøvelse («perpetration») av psykologisk aggresjon særlig predikerte redusert tilfredshet i parforholdet for kvinner. Videre predikerte redusert tilfredshet i parforholdet en økning i utøvelse av psykologisk aggresjon for både menn og kvinner. Til tross for at fiendtlig tilbaketrekking var den mest brukte formen for psykologisk aggresjon blant både menn og kvinner, så ble menns tilfredshet i parforholdet mest redusert ved utsettelse for sosial isolasjon og kontroll, mens kvinners tilfredshet i parforholdet ble særlig redusert ved utsettelse for nedsettende atferd. Psykologisk aggresjon utøvd av menn tidlig i ekteskapet ble funnet å predikere senere skilsmisse, men denne sammenhengen var nokså svak.

En australsk longitudinell studie viser at opplevd psykologisk partnervold ved 21 års alder predikerer økt forekomst av alkohol- og rusmisbruk ved 30 års alder (Ahmadabadi et al., 2019). Funnene er gjeldende for både utsatte menn og kvinner, og for kvinner predikerer psykologisk partnervold i tillegg senere nikotinavhengighet. Sammenhengene er også sterkere for kvinner enn for menn, noe som kan tyde på at kvinner har en økt sårbarhet for utvikling av atferdsmessige konsekvenser. Andre funn tyder på at kvinner i større grad enn menn har selvmordstanker og -planer («suicidal ideation») i forbindelse med opplevd psykologisk partnervold, samt at denne sammenhengen ikke er gjeldende for kvinner utsatt for fysisk partnervold (Wolford-Clevenger et al., 2016). Danske undersøkelser viser at voldsutsatte kvinner i større grad rapporterer å ha psykiske lidelser, mens voldsutsatte menn i større grad rapporterer å ha lav livskvalitet (Ottosen & Østergaard, 2018). Kvinner utsatt for psykologisk og/eller fysisk partnervold rapporterer særlig depresjon eller ulike former for angst, samt påfølgende symptomer som stress og konsentrasjonsvansker.

Psykologisk vold i parforhold er funnet å være den vanligste formen for partnervold, og forekommer ofte sammen med fysisk vold (Nybergh et al., 2013). Flere hevder videre at psykologisk partnervold er en risikofaktor for fysisk partnervold (Salis et al., 2014; Martín-Fernández et al., 2019), men funn tyder også på at fysisk partnervold kan være en risikofaktor for økt psykologisk aggresjon i parforhold (Yoon & Lawrence, 2013). Dansk forskning underbygger at flertallet av kvinner som utsettes for fysisk partnervold i tillegg utsettes for psykologisk partnervold, noe som viser at de ulike voldsfenomenene henger sammen i stor

grad (Ottosen & Østergaard, 2018). Forskning som er gjort på konsekvenser av psykologisk IPV i forhold til andre former for partnervold viser for øvrig at psykologisk IPV kan være minst like helseskadelig (e.g., Lövestad et al., 2017).

Til tross for utbredte og alvorlige konsekvenser av psykologisk partnervold, så foreligger det imidlertid mindre kunnskap blant folk flest om denne formen for vold. Et ubevisst forhold til partnervolden bidrar trolig til at konsekvensene forverres ytterligere, da det ikke skapes et rom for verken å identifisere eller forstå og gi mening til de psykisk belastende hendelsene. Dessuten vil en manglende evne til å erkjenne psykologisk partnervold i eget parforhold kunne gjøre det vanskelig å gjøre noe med de destruktive interaksjonsmønstrene, eller å komme seg ut av et skadelig parforhold; «Understanding how, when, and why invisible harm occurs may make it more visible and allow people to address the circumstances that are causing such harm» (Arriaga & Schkeryantz, 2015, s. 1342).

Denne studien

PEO (*population, exposure, outcome/themes*) er brukt som rammeverk for å strukturere/fokusere problemstillingene i oppgaven, samt for å utarbeide og gjennomføre det systematiske søket. PEO er en metode som er mye brukt for kvalitative forskningsspørsmål, og er nyttig for å bryte ned problemstillinger til ulike deler (Bettany-Saltikov, 2012, s. 21). Ved hjelp av denne metoden kan man identifisere viktige søketermer i et systematisk litteratursøk. Problemstillingene i denne oppgaven rettes mot personer i parforhold eller romantiske forhold, og populasjonen er derfor nåværende og tidligere intime partnere («intimate partners»). Temaet for oppgaven er psykologisk aggresjon og vold («exposure» i form av utsettelse eller utøvelse av psykologisk aggresjon/vold), mens spørsmål som skal undersøkes i forbindelse med dette temaet er årsaker og påvirkningsfaktorer («outcome/themes»). De overordnede problemstillingene for oppgaven er: *Hvorfor oppstår psykologisk partnervold, og hvilke faktorer påvirker utviklingen av psykologisk voldelige interaksjonsmønstre i et parforhold?*

Arbeidet er strukturert ved hjelp av PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses). Dette er et nyttig verktøy for systematisering av prosessen i en litteraturgjennomgang, som omfatter en 27-punkters sjekkliste og et flytskjema med fire ulike faser (Moher et al., 2009). Flytskjemaet viser en skjematisk fremstilling av gangen i et litteratursøk, med henholdsvis en identifiseringsfase, en utvelgingsfase, en

kvalifiseringsfase og en endelig inklusjonsfase (se vedlegg A). Sjekklisten er en slags oppskrift med søkelys på både innhold og utforming (se vedlegg B). Formålet med PRISMA er å øke kvaliteten på systematiske reviews og meta-analyser, blant annet gjennom sjekklistens punkter som understreker viktigheten av gjentakende vurderinger av innholdet og kvaliteten på de ulike studiene, samt en transparent overveielse av hvilke artikler som inkluderes. Sjekklisten har blitt fulgt på de punkter hvor dette har vært formålstjenlig for denne systematiske litteraturgjennomgangen.

Det foreligger en metaanalyse fra 2001 om risikofaktorer for psykologisk partnervold. Schumacher og kolleger (2001) gjorde i denne metaanalysen en litteraturgjennomgang av risikofaktorer for psykologisk vold utøvd av menn mot kvinner, med følgende inklusjonskriterier for studiene: (a) publisert i et psykologisk, medisinsk eller sosiologisk tidsskrift; (b) empirisk evaluering av assosiasjonen mellom en eller flere risikofaktorer og psykologisk aggresjon blant gifte par og samboere; (c) bruk av representative befolkningsutvalg («community samples») eller kliniske utvalg med passende (tilfredsstillende) kontrollgrupper; (d) reliable (pålitelige) og replikerbare målinger av risikofaktorer; og (e) funn som er presentert på en måte som gjør dem meningsfulle/mulige å analysere i den gjeldende litteraturgjennomgangen (Schumacher et al., 2001, s. 257). Tre ulike databaser ble brukt, og totalt ni artikler oppfylte inklusjonskriteriene.

Resultatene indikerte at menns personlighet, samt dyadiske faktorer i parforholdet, er av særlig betydning for psykologisk vold/aggresjon utøvd av menn mot deres kvinnelige partnere (Schumacher et al., 2001). Svekkede kommunikasjonsferdigheter og dysfunksjonelle interaksjonsmønstre («wife demand/husband withdraw patterns» og «husband demand/wife withdraw patterns»), en lav dyadisk tilpasning i parforholdet («men's lower marital adjustment») og en engstelig tilknytningsstil i parforholdet («men's fearful attachment toward their partners») var assosiert med økt psykologisk aggresjonsutøvelse. Personlighetsfaktorer som økt tendens til sinne og andre typer personlighetsproblemer (for eksempel identitetsproblemer og passiv-aggressivitet) ble også funnet å predikere økt psykologisk aggresjonsutøvelse blant menn. Sosioøkonomiske faktorer (som yrke, utdanning og inntekt) og statusforskjeller virket derimot ikke å ha noen sterk eller tydelig innvirkning på psykologisk aggresjon i parforhold. Det ble heller ikke funnet entydige indikasjoner på at ulike former for fysisk vold i oppveksten øker risikoen for utøvelse. Schumacher og kolleger (2001) konkluderer imidlertid med at det er gjort for lite forskning på prediktorer for

psykologisk partnervold, samt at for få mulige risikofaktorer har blitt undersøkt til å kunne trekke robuste slutninger.

Psykologisk partnervold har fått økt oppmerksomhet de siste årene, og mange studier har blitt publisert siden 2001. Dessuten har feltet blitt utvidet til å inkludere vold og aggresjon som i større grad er dyadisk og/eller utøves av kvinner. I tillegg har det til en viss grad blitt mer fokus på beskyttelsesfaktorer og mekanismer, samt på et bredere spekter av risikofaktorer. Det er derfor behov for en ny gjennomgang av litteratur innen feltet av psykologisk aggresjon og vold i parforhold - for å samle mer oppdatert kunnskap om hvorfor psykologisk partnervold oppstår, og hvilke faktorer som påvirker voldsutviklingen.

Metode

Litteratursøk

Det ble foretatt et systematisk søk i de elektroniske databasene PsycINFO (OVID), Web of Science og APA PsycNet den 16.09 2020. I forbindelse med dette ble PEO-metoden benyttet for å utarbeide/fokusere/strukturere søket (se tabell 1), samt for å bestemme inklusjons- og eksklusjonskriterier. Søket resulterte i totalt 1005 treff, hvorav 820 artikler gjensto etter at duplikater ble fjernet. Det ble så foretatt en trinnvis vurdering av de 820 artiklene, hvor 126 artikler ble preselektert på bakgrunn av tittel og sammendrag (abstrakt), og deretter vurdert ut ifra fulltekst. 6 av artiklene var utilgjengelige i fulltekstutgave, og følgelig ble disse ekskludert. Til slutt ble 42 studier valgt på bakgrunn av inklusjonskriterier, metodologisk kvalitet og generaliserbarhet (se nedenfor for utfyllende informasjon om spesifikke inklusjons- og eksklusjonskriterier). Alle artikler som ble inkludert er fagfellevurdert og skrevet på engelsk. EndNote ble benyttet for å organisere treffene fra de ulike databasene, samt for å fjerne duplikater.

Tabell 1*Strategi for søk (termer og oppsett)*

	Søke­termer
1. «Population» (populasjon)	romantic relationship* OR romantic partner* OR romantic couple* OR dating relationship* OR dating partner* OR dating couple* OR intimate relationship* OR intimate partner* OR intimate couple* OR marital relationship* OR marital partner* OR married couple* OR husband* OR wives OR wife OR girlfriend* OR boyfriend*
2. «Exposure» (tema)	"psychological victimization" OR "emotional victimization" OR "psychological violence" OR "psychological abuse" OR "psychological aggression" OR "emotional aggression" OR "emotional abuse" OR "emotional violence" OR "psychological interpersonal violence" OR "psychological intimate partner violence" OR "emotional interpersonal violence" OR "emotional intimate partner violence"
3. «Outcome/themes» (hvordan/hvorfor)	causal factor* OR causal mechanism* OR developmental factor* OR developmental mechanism* OR evolving factor* OR evolving mechanism* OR influencing factor* OR influencing mechanism* OR maintaining factor* OR maintaining mechanism* OR perpetuating factor* OR perpetuating mechanism* OR predictive factor* OR predictive mechanism* OR predisposing factor* OR predisposing mechanism* OR precipitating factor* OR precipitating mechanism* OR risk factor*
4.	<i>1 AND 2 AND 3</i>

Inklusjons- og eksklusjonskriterier

Inklusjonskriterier for denne litteraturgjennomgangen var studier som så på påvirkningsfaktorer/mekanismer for utvikling og/eller opprettholdelse av psykologisk partnervold og/eller psykologisk aggresjon i parforhold. Studier som fokuserte på partnervold (IPV) generelt (og undersøkte påvirkningsfaktorer/mekanismer tilknyttet partnervold) ble inkludert dersom psykologisk aggresjon og/eller psykologisk vold ble undersøkt uavhengig av andre former for vold (eksempelvis at studien kontrollerte for årsaker og faktorer tilknyttet fysisk partnervold). Både studier som så på/inkluderte ofre, utøvere og gjensidig utøvelse av psykologisk partnervold/-aggresjon ble inkludert, uavhengig av type parforhold (for eksempel dating-relasjon, samboerstatus eller ekteskap). Studier med utvalg basert på fysisk

voldsutøvelse ble imidlertid ekskludert (eksempelvis utvalg av menn straffedømt for fysisk vold i hjemmet, eller voldsofre på krisesentre), og det samme ble studier med kliniske utvalg (eksempelvis personer i rusbehandling eller innsatte i fengsel) og utvalg under 18 år. Ungdomsutvalg ble dermed ekskludert, og partnervolden som omtales i denne oppgaven foregår mellom voksne personer. Kvalitative studier ble også ekskludert. Videre ble det lagt vekt på om studiene hadde normalbefolkningsutvalg, for å kunne sikre en viss ekstern validitet. Smale/svært spesifikke kulturelle utvalg, utvalg basert på bestemte yrker eller spesifikke livssituasjoner (for eksempel gravide eller nybakte foreldre) ble dermed ekskludert på grunn av en begrenset generaliserbarhet. Homofile utvalg ble ekskludert i denne litteraturgjennomgangen med bakgrunn i det lave antallet artikler ($n=4$) som ble funnet om forskning på faktorer for psykologisk IPV blant seksuelle minoriteter. Av artiklene som ble inkludert i litteraturgjennomgangen ble det lagt mest vekt på de større studiene med et globalt fokus og internasjonal innflytelse.

De inkluderte studiene i denne litteraturgjennomgangen er ikke dekket av Schumacher og kolleger (2001) sin litteraturgjennomgang/metaanalyse. Litteraturgjennomgangen i denne oppgaven bygger altså på andre og nyere studier. At ikke de inkluderte studiene i disse to litteraturgjennomgangene overlapper, kan stilles spørsmålsteget ved. Schumacher og kolleger (2001) har imidlertid andre inklusjons- og eksklusjonskriterier (de inkluderer blant annet kliniske utvalg, ekskluderer utvalg som ikke er gift eller har samboerstatus, og har tilsynelatende gjort et bredere søk - blant annet ved å inkludere termer som «domestic violence», «spouse abuse», «family violence» og «battered women»). De inkluderte i tillegg en underkategori av psykologisk aggresjon («verbal aggression») i søket sitt som ikke ble inkludert i denne oppgavens litteratursøk.

Både longitudinelle studier og tverrsnittstudier ble inkludert i denne litteraturgjennomgangen. Blant de longitudinelle studiene var det en del studier som var retrospektive, da de inkluderte retrospektiv rapportering av mulige påvirkningsfaktorer i tilknytning psykologisk IPV. Flere longitudinelle studier målte ulike prediktorer i ungdomstida, men disse studiene målte i tillegg psykologisk IPV etter 18 års alder (og ble derfor kategorisert som «voksenutvalg», slik at kriteriet for inklusjon ble møtt). De fleste studiene inkludert i denne litteraturgjennomgangen benyttet imidlertid tverrsnittsdesign med kun én enkelt måling. Det ble ikke satt noe krav til utvalgsstørrelse, og studiene ble vurdert helhetlig med tanke på innflytelse, generaliserbarhet, design og metodologi. Tverrsnittstudier med store utvalg ($N = 500$ eller flere) ble eksempelvis mer vektlagt enn samme type studier

med mindre utvalg, mens de prospektive longitudinelle studiene ble gitt mer vekt enn tverrsnittsstudier til tross for mindre utvalgsstørrelse.

Blant de 42 inkluderte studiene, var det flere som var basert på samme utvalg og datamateriale. To av studiene inkludert tok for eksempel utgangspunkt i longitudinelle aggresjons-data basert på OYS-studiene («Oregon Youth Study» og «OYS-Couples Study») i USA.

Resultater

Ulike forhold kan øke eller redusere sannsynligheten for psykologisk partnervold, for eksempel i form av stadig nedsettende og kontrollerende atferd overfor en partner. En rekke faktorer, både tilknyttet individet selv, andre personer og miljøet rundt, vil kunne bidra til å påvirke risikoen for utøvelse av alvorlige psykologisk aggressive handlinger mot nåværende eller fremtidige partnere. Noen kan også, av ulike årsaker, være mer utsatte eller sårbare enn andre for å bli ofre for psykologisk partnervold. Utøvelse av psykologisk partnervold kan dessuten være gjensidig, slik at begge parter i et parforhold veksler mellom å være voldsutøver og voldsutsatt.

Måling av psykologisk partnervold

Mange av studiene inkludert i denne litteraturgjennomgangen målte vold kun utført av menn mot kvinner (33 %), men også en stor andel studier involverte målinger av gjensidig vold (29 %). En del av sistnevnte studier inkluderte begge partnere i et parforhold, slik at begge ble inkludert i undersøkelser av utøvelse og/eller utsettelse. Kun tre av studiene målte vold utelukkende utført av kvinner mot menn, mens resterende studier involverte målinger av både menn og kvinner sin utøvelse eller utsettelse. De fleste studier var tverrsnittsstudier eller korrelasjonsstudier (83 %). Dette betyr i praksis at det ikke går an å bestemme retningen av en sammenheng, slik at det ikke kan fastslås om risikofaktoren som ble undersøkt var til stede før volden startet, eller om det er et resultat av volden. Videre var det et stort sprik i antall studier basert på årstall. Drøyt 80 prosent av studiene inkludert ble publisert etter 2010, mens nesten halvparten ble publisert etter 2015. Ingen studier publisert før 2000 møtte inklusjonskriteriene, og ble dermed ekskludert (for eksempel på grunn av kliniske- og/eller for spesifikke utvalg, eller at prediktorer for psykologisk vold ikke ble målt uavhengig fra

prediktorer for fysisk vold). Antallet studier som inkluderte begge partnere sin vold økte særlig etter 2005, mens det var en økning i antall studier med utvalg av unge voksne/studenten etter 2010. Se vedlegg C for en skjematisk oversikt over de inkluderte studienes publiseringsår, voldsretning og påvirkningsfaktorer.

De fleste av studiene inkludert i denne litteraturgjennomgangen benyttet seg av selvrapportering. Mange målte psykologisk partnervold (og eventuelt andre former for partnervold/IPV) ved hjelp av CTS2 («Revised Conflict Tactics Scale»; Straus & Douglas, 2004), eller en kortversjon av denne. Dette er et selvrapporteringsverktøy som undersøker ulike former for IPV, samt andre strategier som benyttes for å håndtere konflikter. CTS-2 måler blant annet forekomst av psykologisk aggresjon/IPV i løpet av det siste året, og innbefatter alvorlighetsgrad og eventuell gjensidighet. Et annet selvrapporteringsverktøy som ble brukt for å måle psykologisk vold i flere av studiene er MMEA («Multidimensional Measure of Emotional Abuse»; Murphy & Hoover, 1999). Psykologisk partnervold ble for eksempel målt med MMEA ved å poengtere at det spørres etter psykologisk voldelige handlinger i nåværende og eventuelt tidligere parforhold i løpet av de siste 6 månedene. MMEA har en del likhetstrekk med CTS-2 sin skala for psykologisk aggresjon, men er i motsetning til CTS-2 flerdimensjonal istedenfor endimensjonal. Noen studier benyttet i tillegg andre former for datainnhenting, for eksempel intervju eller observasjon. Kombinerte målinger av psykologisk IPV var mer vanlig i studier med mindre utvalg, i de dyadiske parstudiene, samt i de longitudinelle studiene som fulgte deltakere gjennom mange år. Dessuten var det en del av de dyadiske studiene som inkluderte partner-rapportering, det vil si at hver partner rapporterte på vegne av den andre i parforholdet i tillegg til å rapportere på vegne av seg selv (for eksempel rapportering av partner sin utøvelse av psykologisk IPV).

Individuelle påvirkningsfaktorer

Emosjonsregulering

En amerikansk studie med et utvalg bestående av både mannlige og kvinnelige studenter ($N = 3495$) fant at redusert selv-kontroll i form av evne til å regulere følelser var assosiert med økt psykologisk aggresjon, og at denne sammenhengen var særlig gjeldende for kvinner (Paat & Markham, 2016). Vansker med emosjonsregulering blant kvinnelige studenter i USA ($N = 379$) var også assosiert med utøvelse av psykologisk aggresjon mot en nåværende eller tidligere dating-partner eller kjæreste (Ortiz et al., 2015). En dyadisk studie

av 80 unge par i USA ($N = 160$) fant tilsvarende at økt grad av emosjonell dysregulering (i form av manglende aksept av emosjoner, vansker med målrettet atferd og impuls kontroll, manglende emosjonell bevissthet og forståelse, og begrensede emosjonsregulerings-strategier) var forbundet med en økt risiko for utøvelse av ulike former for IPV, deriblant psykologisk IPV (Lee et al., 2020). Denne sammenhengen var gjeldende for både menn og kvinner.

En studie med et utvalg kinesiske studenter ($N = 752$) fant at sinne predikerte utøvelse av psykologisk IPV (Wang et al., 2020). Deltakere som rapporterte økt grad av sinne og frustrasjon i ulike dagligdagse situasjoner (for eksempel «I am a generally hot-headed person» og «I generally feel annoyed when I am not given recognition for doing good work») hadde utøvd mer psykologisk vold mot en partner enn deltakere som rapporterte mindre sinne og frustrasjon. Denne assosiasjonen var gjeldende for både menn og kvinner. Longitudinelle funn gjort blant amerikanske studenter ($N = 184$; 146 kvinner og 38 menn) viser også temporale sammenhenger mellom sinne og psykologisk IPV (samt andre former for IPV) (Elkins et al., 2013). Daglige elektroniske selvrapporderingsdata over en to-måneders periode tydet på at økt «spontan» sinne («proximal anger»; i form av å være irritabel, sint og fiendtlig) predikerte økt sannsynlighet for påfølgende utøvelse av psykologisk aggresjon mot en kjæreste eller dating-partner. Et høyere sinne-nivå var assosiert med en høyere sannsynlighet for psykologisk aggresjonsutøvelse, og assosiasjonen var sterkest når sinne-nivået var lavt heller enn høyt i utgangspunktet. Sammenhengen mellom sinne og psykologisk aggresjon ble videre påvirket av alder (ved at risikoen for psykologisk aggresjon ved moderate nivåer av sinne var større for yngre studenter, mens risikoen for psykologisk aggresjon ved høye nivåer av sinne var størst for eldre studenter), og av parforholdets varighet (ved at studenter i mer langvarige parforhold hadde en større tendens til å utøve psykologisk aggresjon enn studenter i parforhold med kortere varighet, til tross for et tilsvarende høyt sinne-nivå). Ingen kjønnsforskjeller for assosiasjon mellom proksimalt sinne og IPV ble funnet.

Funn gjort blant kvinnelige studenter i USA ($N = 97$) tyder på at psykologisk aggresjon mot partner kan være motivert av ulike former for emosjonsreguleringsvansker (Shorey et al., 2011). Den *vanligste* oppgitte grunnen til å ha utøvd psykologisk aggresjon var sinne (85,4 % av kvinnene). Deretter var det å vise følelser som ikke kan forklares i ord, og at man ikke visste hva annet man skulle gjøre med følelsene, vanlige oppgitte grunner blant kvinnene. Å få partneren til å gjøre/slutte med noe, eller å ta igjen for å ha blitt følelsesmessig såret var også blant de mest vanlige oppgitte motivasjonene. Den *sterkeste* motivasjonen til å utøve psykologisk aggresjon mot partner (i hvilken grad en motivasjonsfaktor spilte inn) ble

angitt å være at partneren hadde vært utro, til tross for at et fåtall av kvinnene oppga dette som en motivasjon (16,5 %). En nyere amerikansk studie med mannlige og kvinnelige studenter ($N = 216$) fant tilsvarende resultater for begge kjønn (Elmquist et al., 2016). Både menn og kvinner oppga kategoriene kommunikasjonsvansker, uttrykkelse av negative følelser og sjalusi mest hyppig som årsaker til utøvelse av psykologisk aggresjon, og begge kjønn oppga «å vise sinne» som den mest vanlige individuelle motivasjonsfaktoren. Kvinner rapporterte, i tråd med tidligere funn, at «å vise følelser man ikke kan forklare med ord» er en vanlig motivasjon. I tillegg var en vanlig motivasjon blant kvinner «å få partnerens oppmerksomhet». Både menn og kvinner rapporterte imidlertid seksuell opphisselse og stress som vanlige motivasjoner for aggresjonsutøvelse.

Personlighetstrekk og interpersonlig fungering

En amerikansk studie med om lag 2500 studenter fant at deltakere med høyere grad av selvkontroll hadde en redusert sannsynlighet både for å utøve og å bli utsatt for psykologisk vold av en partner (Gover et al., 2008). Disse sammenhengene var særlig gjeldende for menn. En dyadisk studie av 400 amerikanske par ($N = 800$) fant at selvkontroll, i form av selvbeherskelse og impuls kontroll, kan være en beskyttelsesfaktor mot utøvelse av psykologisk partnervold dersom begge parter i forholdet har høy grad av selvkontroll (Johnson et al., 2020). I samsvar med dette, så fant en annen dyadisk studie med 113 par i USA at redusert selvkontroll predikerer økt utøvelse av psykologisk aggresjon (Baker et al., 2018). For kvinner så predikerte grad av selvkontroll både selvrapportert og observert aggresjonsutøvelse (ved observasjon av parene i en diskusjonsoppgave), samt observert utsettelse for aggresjon av partner. For menn så predikerte grad av selvkontroll kun selvrapportert utøvelse av psykologisk aggresjon, samt partnerens selvrapportering av psykologisk aggresjonsutøvelse. Dette vil si at lav selvkontroll ble funnet å være en dyadisk risikofaktor for psykologisk IPV.

En studie med et utvalg kvinnelige studenter fra et universitet i Bosnia-Hercegovina ($N = 474$) fant at impulsivitet og empati kan predikere psykologisk aggresjon i parforhold (Dodaj et al., 2020). En svekket evne til å kunne ta andres perspektiv («perspective taking») var assosiert med økt rapportering av å ha blitt utsatt for psykologisk vold av en partner i løpet av det siste året, mens økt impulsivitet ved negative følelser («negative urgency») var assosiert med både utøvelse og utsettelse for psykologisk partnervold i løpet av det siste året. Førstnevnte prediktor ble innbefattet som en subskala under empati, og er ment å måle tendensen til å ta andres psykologiske perspektiver i betraktning (for eksempel å anerkjenne at

det er to sider av en sak). Sistnevnte prediktor ble innbefattet som en subskala under impulsivitet, og er ment å måle tendensen til å handle overilt når man preges av negative emosjoner (for eksempel å kunne miste kontrollen over egne handlinger, og fortsette med noe til tross for at atferden fører til at man føler seg enda verre). En dyadisk studie med 73 unge par (18-27 år) i USA ($N = 146$) fant tilsvarende assosiasjoner mellom impulsivitet og psykologisk aggresjon i parforhold (Watkins et al., 2014). Både menn og kvinner som hadde større vansker med å kontrollere impulser og handlinger ved negative følelser hadde utøvd og/eller blitt utsatt for mer psykologisk aggresjon av sin partner i løpet av de siste seks månedene.

En studie i USA blant et utvalg menn ($N = 164$) og deres ektefeller/samboere fant at mennenes verbale intelligens predikerte deres utøvelse av psykologisk IPV (Walling et al., 2012). En lavere skår på verbal intelligens (knyttet til en redusert språkforståelse og evne til å bruke språk for å uttrykke seg/løse problemer) var assosiert med hyppigere psykologisk aggresjonsutøvelse mot en kvinnelig partner. En nyere studie med 60 unge par i USA ($N = 120$) fant at gode emosjonelle kommunikasjonsferdigheter var en beskyttelsesfaktor mot psykologisk aggresjonsutøvelse (Loucks et al., 2019). Menn og kvinner som ble observert å kommunisere sine følelser med økt evne til identifisering og forståelse av egne følelser rapporterte mindre utøvelse av psykologisk aggresjon mot sin nåværende partner. Emosjonell kommunikasjonskompetanse ble også funnet å svekke sammenhengen mellom økt opplevd emosjonelt misbruk i barndommen og økt psykologisk aggresjonsutøvelse mot nåværende partner. Sammenhengen ble funnet å ikke gjelde for kvinner med høy emosjonell kommunikasjonskompetanse, mens en slik modererende effekt ikke ble funnet for menn.

En økt generell tendens til negativ emosjonalitet ble i en amerikansk longitudinell studie ($N = 392$) funnet å predikere økt psykologisk partnervold ved senere voksen alder (Lohman et al., 2013). Deltakere med en personlighet preget av mer intense negative emosjoner ved 18 års alder, basert på foreldrenes rapportering uavhengig av hverandre, hadde økt sannsynlighet for å bli utsatt for- og/eller utøve psykologisk IPV både ved 19-23 års alder og ved 27-31 års alder. Tilsvarende funn ble gjort for seksuell aktivitet ved 14-15 års alder. Ungdommer som rapportere et større antall seksualpartnere i løpet av det siste året hadde økt sannsynlighet for å bli utsatt for- og/eller utøve psykologisk IPV både ved 19-23 års alder og ved 27-31 års alder.

En studie blant studenter i Italia (som hadde vært i et stabilt parforhold i minst ett år på undersøkelsestidspunktet) ($N = 473$) fant sammenhenger mellom narsissisme og utøvelse av

psykologisk partnervold (Ponti et al., 2020). Menn og kvinner som rapporterte økt grad av narsissistisk grandiositet (for eksempel en tendens til å tro at man er bedre enn andre, og et stort behov for oppmerksomhet og beundring) hadde i større grad utøvd psykologisk vold mot sin partner i løpet av de siste seks månedene. Sårbar narsissisme (for eksempel en tendens til å være usikker, ta ting personlig og lett bli krenket) i økt grad ble derimot funnet å ha en indirekte sammenheng med økt utøvelse av psykologisk vold, via en økt grad av romantisk sjalusi (i form av kognitiv-, emosjonell- og atferdsmessig sjalusi). Menn og kvinner som rapporterte økt grad av narsissistisk sårbarhet, rapporterte dermed økt grad av romantisk sjalusi, som igjen var forbundet med økt psykologisk voldsutøvelse mot partner i løpet av de siste seks månedene. Høy grad av sjalusi i parforholdet var altså en risikofaktor for psykologisk IPV. En annen studie viste at kvinner i Ghana som var i forhold med utro menn (menn med utenomekteskapelige/andre seksuelle partnere) hadde større sannsynlighet for å bli utsatt for psykologisk IPV enn kvinner som anga å være i trofaste forhold (Issahaku, 2017).

En amerikansk studie fant at menn med selvrapporterte antisosiale tendenser utøvde mer psykologisk IPV enn menn uten disse trekkene, mens denne sammenhengen ikke var gjeldende for kvinner (Paat & Markham, 2016). Antisosiale tendenser ble målt med utgangspunkt i diagnostiske retningslinjer, og innbefattet blant annet bedrag, regelbrudd, impulsivitet og dårlig behandling av andre. En omfattende studie som undersøkte IPV mot kvinner i Europa ($N = 30\,284$) fant at kvinner som rapporterte å ha en partner som tidligere hadde vært fysisk voldelig mot andre utenfor familien i større grad hadde blitt utsatt for psykologisk IPV (Zapata-Calvente et al., 2019). Denne sammenhengen ble funnet å være særlig gjeldende i land med mer tradisjonelle antagelser knyttet til kjønnsroller.

En longitudinell studie gjort av Kim og Capaldi (2004) tok utgangspunkt i de amerikanske OYS-studiene («Oregon Youth Study» som rekrutterte gutter i alderen 9-10 år ($N = 206$) for så å følge guttene gjennom oppveksten og ung voksen alder, og «OYS-Couples Study» som fulgte guttene og deres partnere ved ulike målingstidspunkt: først mellom 17-20 år, så mellom 20-23 år, og til slutt mellom 23-26 år). Den gjeldende studien brukte data fra et utvalg OYS-menn ($N = 79$) og deres kvinnelige partnere, og fant assosiasjoner mellom antisosial atferd og psykologisk aggresjon i parforhold (Kim & Capaldi, 2004). Både menn og kvinner sin antisosiale atferd i ung voksen alder (basert på selvrappotering, observasjon/vurdering ved intervju og kriminelt rulleblad) var en sterk prediktor for deres psykologiske aggresjon mot en partner, både på samme målingstidspunkt og ved senere

måling. Kvinner sin økte antisosiale atferd hadde i tillegg sammenheng med økt psykologisk aggresjonsutøvelse fra deres mannlige partner ved samme måling, samt predikerte økt psykologisk aggresjonsutsettelse ved senere måling (men kun når mennene hadde lav grad av antisosial atferd). Lohman og kolleger (2013) fant imidlertid ingen støtte for at antisosial atferd i form av økt fiendtlighet (for eksempel å hevne seg eller rette stygge uttalelser mot andre) ved 14-15 års alder predikerer senere psykologisk IPV i voksen alder.

Kognisjoner, antagelser og holdninger

En europeisk studie fant at generelle holdninger til likestilling i ulike land har betydning for hvor mye psykologisk IPV kvinner utsettes for (Zapata-Calvente et al., 2019). Funnene, som var basert på en stor undersøkelse med kvinner fra ulike europeiske land ($N = 30\,284$), viste en sammenheng mellom ujevn innflytelse på økonomiske avgjørelser og økt frekvens av psykologisk IPV. Kvinner som rapporterte likestilling vedrørende avgjørelser om pengebruk ble i mindre grad utsatt for psykologisk IPV, men denne effekten ble svekket for kvinner som bodde i land hvor holdninger som i mindre grad støttet likestilling mellom kjønnene var vanlige. Sterkere holdninger for likestilling var generelt relatert til lavere forekomst av psykologisk IPV (Zapata-Calvente et al., 2019). En studie som målte holdninger til likestilling blant gifte kvinner i Iran ($N = 2\,000$) fant dessuten at kvinners positive holdninger til mannlig dominans («male dominance») virket å være en viktig risikofaktor for IPV mot kvinner (Faramarzi et al., 2005). Kvinner som rapporterte positive holdninger til mannlig overlegenhet og bestemmelsesrett (for eksempel at det er mannens rett å ta avgjørelser for sin kone eller å se på henne som sin eiendom), aksepterte i større grad å bli utsatt for psykologisk IPV enn kvinner med negative holdninger til dette. Over ti ganger så mange kvinner med negative holdninger til mannlig dominans rapporterte å *ikke* ha blitt utsatt for noen form for psykologisk IPV i forhold til kvinner med positive holdninger til mannlig dominans.

En spansk studie med kvinner fra 18-65 år ($N = 91$) fant at holdninger spiller en viktig rolle ved identifisering av psykologisk partnervold/oppfatning av psykologisk aggressive handlinger som voldelige eller ikke (Marques-Fagundes et al., 2015). Kvinner med økt grad av «benevolent sexism»-holdninger (tilsynelatende positive og velvillige holdninger om kvinner som allikevel antyder underlegenhet i forhold til menn; for eksempel at kvinner burde reddes først, eller at menn er ufullstendige uten kvinner) anerkjente i mindre grad ulike aggressive handlinger som psykologisk IPV. Holdninger for likestilling mellom menn og kvinner var derimot en beskyttelsesfaktor for identifisering av psykologisk IPV. Kvinner som

i økt grad var tilhengere av likestilling anerkjente hypotetiske aggressive handlinger fra partner som psykologisk IPV i større grad, samt aksepterte i mindre grad ulike myter om IPV (for eksempel at kvinner som blir utsatt for vold ofte fortjener det, eller at kun en viss type kvinner blir utsatt for vold). Sterkere holdninger for likestilling hadde i tillegg en sammenheng med økt anerkjennelse av egen sårbarhet for IPV; det vil si anerkjennelse av at man selv kan bli utsatt for IPV.

En amerikansk studie fant at «street code»-holdninger hadde en sammenheng med økt psykologisk aggresjon (Johnson et al., 2020). Deltakere som i større grad var enige i påstander som «When someone disrespects you, it is important that you use physical force or aggression to teach him or her not to disrespect you» og «People will take advantage of you if you don't let them know how tough you are», hadde både blitt utsatt for og utøvd mer psykologisk aggresjon mot sin partner de siste to månedene i forhold til deltakere uten slike aggresjons-holdninger (til aggresjon som et sosialt virkemiddel). Assosiasjonene var gjeldende for både menn og kvinner, til tross for at menn med større sannsynlighet hadde slike holdninger. En studie med studenter fra et universitet i Australia ($N = 269$; 98 menn, 171 kvinner) fant videre at implisitt aggresjon var assosiert med psykologisk partnervold (Ireland & Birch, 2013). Deltakere som skåret høyere på implisitt aggresjon (ved bruk av «the Puzzle Test»), i form av ubevisst prosessering av aggressive kognisjoner (altså aggressive tendenser som ikke er bevisste), rapporterte i større grad gjensidig utøvelse av psykologisk IPV i sitt parforhold. Sammenhengen var gjeldende også for de som kun rapporterte å bli utsatt for psykologisk IPV, men særlig kvinners økte implisitte aggresjon ble funnet å være en risikofaktor for IPV-utsettelse. Kvinner rapporterte imidlertid også høyere nivåer av implisitt aggresjon enn menn.

Tilknytningsstil

En amerikansk studie med 163 gifte par og samboere ($N = 326$) fant at individuell utrygg tilknytningsstil kan predikere utøvelse av psykologisk IPV (Sommer et al., 2017). En unnvikende tilknytningsstil (for eksempel stort behov for uavhengighet og alenetid, og vansker med å danne nære og tillitsfulle relasjoner med andre) var assosiert med både utøvelse og utsettelse for psykologisk aggresjon, mens en engstelig tilknytningsstil (for eksempel frykt for å bli avvist eller forlatt, og et sterkt behov for bekreftelse og nærhet) kun var assosiert med utsettelse/å bli utsatt for psykologisk aggresjon. Disse assosiasjonsmønstrene var gjeldende for både menn og kvinner, og var nokså like resultatene for fysisk IPV. En annen amerikansk studie, med 87 par ($N = 174$) hvorav flertallet deltakere var under 25 år og ugifte, fant tilsvarende at en (individuell) utrygg tilknytningsstil var en risikofaktor

for å bli utsatt for psykologisk IPV (Karakurt et al., 2019). Denne sammenhengen var imidlertid kun gjeldende for kvinner, og resultatene for psykologisk IPV i denne studien var ikke samsvarende med resultatene for fysisk IPV (som viste at menn sin tilknytningsstil var assosiert med deres IPV-utøvelse).

Psykisk- og fysisk helse

En studie basert på amerikanske longitudinelle data fra unge menn (OYS-menn) og deres kvinnelige partnere, fant at depressive symptomer hadde sammenheng med utøvelse av psykologisk aggresjon mot partner (Kim & Capaldi, 2004). Depressive symptomer ble målt ved selvrapporing, samt ved et tilleggsmål hvor den ene parten rapporterte hvor ofte hans/hennes partner er «så deprimert at det forstyrrer normal aktivitet». Både unge menn og kvinners økte grad av depressive symptomer ble funnet å predikere økt nåværende-, samt fremtidig psykologisk aggresjon mot partner. Kvinnenes økte grad av depressive symptomer predikerte i tillegg økt psykologisk aggresjonsutøvelse fra deres mannlige partnere over tid, selv etter å ha kontrollert for mennenes tidligere aggresjonsnivå. I nyere tid så Johnson og kolleger (2020) på dyadiske sammenhenger mellom blant annet angst/depresjon og utøvelse av psykologisk aggresjon blant 400 par fra et nasjonalt representativt utvalg mellom 18-32 år. De fant at både menn og kvinner som rapporterte høyere (kontra lavere) nivåer av angst og depresjon hadde utøvd, og blitt utsatt for, flere psykologisk aggressive handlinger av sin partner i løpet av de siste to månedene. Forskning gjort blant 18-23 år gamle studenter i Kina viser en tilsvarende assosiasjon mellom depresjon og økt risiko for psykologisk IPV-utøvelse (Wang et al., 2020). Både menn og kvinner som rapporterte økt grad av depresjonssymptomer (for eksempel liten interesse og glede av å gjøre ting, og vansker med å konsentrere seg), hadde utøvd mer psykologisk vold mot en partner i forhold til menn og kvinner uten selvrapporert depresjon.

En kanadisk studie basert på nasjonale data av kvinner i forpliktete parforhold ($N = 7408$), fant at kvinner med fysisk funksjonshemming hadde en vesentlig økt risiko for å bli utsatt for psykologisk vold av sin samboer eller ektemann (Kaukinen, 2004). Funn gjort blant kvinner i Ghana viste imidlertid at kvinner som rapporterte å ha god helse i større grad ble utsatt for psykologisk IPV i forhold til kvinner som rapporterte å ha dårlig helse (Issahaku, 2017).

Alkohol- og rusbruk

En 60-dagers longitudinell studie med et utvalg amerikanske studenter ($N = 184$; 146 kvinner og 38 menn) fant at alkoholbruk kan bidra til økt psykologisk aggresjon i parforhold og dating-relasjoner (Moore et al., 2011). Basert på daglig elektronisk selvrapportering var sannsynligheten for å utøve psykologisk aggresjon over dobbelt så høy på dager med alkoholinntak sammenlignet med dager uten alkoholinntak, samt at sannsynligheten økte med antall enheter. Sannsynligheten for psykologisk aggresjonsutøvelse i forbindelse med alkoholinntak var imidlertid større for menn enn for kvinner. Tidligere funn gjort blant amerikanske studenter ($N = 280$) viser at høyere påvirkning av alkohol er assosiert med økt risiko både for å utøve- og for å bli utsatt for psykologisk vold av en kjæreste eller dating-partner (Roudsari et al., 2009). Et høyt alkoholinntak var også forbundet med økt utøvelse av truende atferd, som i denne studien ikke ble innbefattet i den psykologiske voldsbetegnelsen «verbalt-emosjonelt misbruk». Menn rapporterte imidlertid både lavere utsettelse for- og utøvelse av truende atferd enn kvinner, til tross for at menn rapporterte et hyppigere høyt alkoholinntak (minst fem enheter) enn kvinner (minst fire enheter).

En 90-dagers selvrapporteringsstudie med mannlige studenter i USA ($N = 67$) fant at konsumering av et høyt alkoholinntak (minst fem enheter) var assosiert med påfølgende økt utøvelse av psykologisk IPV (Shorey et al., 2014). Tilsvarende viser kanadiske funn at kvinner hadde økt risiko for å bli utsatt for psykologisk partnervold dersom deres samboer eller ektemann hadde et episodisk høyt alkoholinntak (fem eller flere enheter ved samme anledning) (Kaukinen, 2004). Europeiske funn bekrefter at kvinner som har partnere med et høyere alkoholinntak, også utsettes for mer psykologisk vold fra sine partnere (Zapata-Calvente et al., 2019). Denne sammenhengen var særlig gjeldende i land hvor tradisjonelle antagelser om kjønnsroller står sterkt. Økt alkohol-forbruk viste seg imidlertid også å være assosiert med økt psykologisk aggresjonsutøvelse mot en dating-partner/kjæreste blant kvinnelige studenter i USA (Ortiz et al., 2015). Denne assosiasjonen var i tillegg knyttet til emosjonsregulering, ved at emosjonsreguleringsvansker predikerte økt alkoholkonsum, som igjen predikerte økt psykologisk aggresjon. Funn gjort blant kvinner i Brasil ($N = 991$) viser dessuten at kvinner som hadde prøvd eller brukt narkotika med høyere sannsynlighet hadde blitt utsatt for psykologisk vold av sin partner enn kvinner som ikke rapporterte bruk av noe narkotisk stoff (Santos et al., 2020).

Oppsummering

Generelt viser funnene at vansker med emosjonsregulering er assosiert med utøvelse av psykologisk IPV (Lee et al., 2020; Paat & Markham, 2016; Ortiz et al., 2015), og at særlig sinne predikerer økt IPV-utøvelse (Wang et al., 2020; Elkins et al., 2013). Dessuten er emosjonsreguleringsvansker, negative følelser og sjalusi vanlige oppgitte årsaker til utøvelse av psykologisk aggresjon mot partner (Elmquist et al., 2016; Shorey et al., 2011). Sinne er, ifølge disse selvrapporteringsstudiene, den mest vanlige motivatoren for både menn og kvinner til å utøve psykologisk IPV, hvilket styrker antagelsen om sinne som en viktig prediktor. Videre er høy grad av sjalusi forbundet med økt utøvelse av psykologisk IPV blant menn og kvinner med sårbare narsissistiske trekk (Ponti et al., 2020).

Lav grad av selvkontroll er assosiert med økt utøvelse av psykologisk IPV (Baker et al., 2018; Gover et al., 2008), mens spesifikke vansker med impuls kontroll er assosiert med både utøvelse og utsettelse for psykologisk IPV (Dodaj et al., 2020; Watkins et al., 2014). Narsissistiske trekk, særlig i form av grandiose tendenser, er assosiert med utøvelse av psykologisk IPV blant både menn og kvinner (Ponti et al., 2020).

Gode språk- og kommunikasjonsevner, samt økt verbal intelligens ser ut til å være beskyttelsesfaktorer mot psykologisk aggresjonsutøvelse (Walling et al., 2012; Loucks et al., 2019), noe som kan bunne i en evne til å uttrykke frustrasjon og negative følelser ved bruk av språklig, ikke-aggressiv kommunikasjon. Dette er i overensstemmelse med funnene som taler for emosjonsregulerende kapasitet som en beskyttelsesfaktor, inkludert funn som viser at en personlighet preget av negativ emosjonalitet både predikerer økt utøvelse og utsettelse for psykologisk IPV på sikt (Lohman et al., 2013).

Menn med antisosiale og voldelige tendenser utøver i større grad psykologisk IPV mot sine kvinnelige partnere enn menn med lavere grad av slike trekk (Zapata-Calvente et al., 2019; Paat & Markham, 2016; Kim & Capaldi, 2004). Lohman og kolleger (2013) fant imidlertid ingen støtte for at antisosial atferd, i form av økt fiendtlighet i ungdomstida, predikerer psykologisk IPV i voksen alder.

Holdninger som degraderer likestilling mellom menn og kvinner er assosiert med økt psykologisk IPV-utsettelse for kvinner (Zapata-Calvente et al., 2019; Faramarzi et al., 2005). Dermed virker det som at holdninger i favør av økt likestilling kan være en beskyttelsesfaktor mot psykologisk vold i parforhold. Dette er i samsvar med forskning gjort av Marques-Fagundes og kolleger (2015), som viser at slike likestillingsholdninger kan være en

beskyttelsesfaktor også for identifisering av psykologisk IPV; kvinner som støttet likestilling kunne i større grad identifisere egen utsettelse for psykologisk IPV. Dette er svært relevant ved rapportering av IPV-utsettelse, da det krever en identifisering og anerkjennelse for å kunne rapportere faktisk vold. Generelle aggressive holdninger og kognisjoner kan også virke å være en risikofaktor for psykologisk IPV, ifølge forskning som viser assosiasjoner mellom aggresjonsholdninger og psykologisk IPV (både utøvelse og utsettelse) (Johnson et al., 2020), samt forskning som viser assosiasjoner mellom implisitt aggresjon og gjensidig psykologisk IPV (Ireland & Birch, 2013).

Tilknytningsstil i intime relasjoner er vist å ha sammenheng med psykologisk partnervold. Hver enkelt sine engstelige eller unnvikende tilknytningsmønstre kan bidra til økt psykologisk IPV (Sommer et al., 2017), og en utrygg tilknytningsstil virker særlig å være en risikofaktor for kvinners IPV-utsettelse (Karakurt et al., 2019). De ulike funnene spriker imidlertid noe når det kommer til hvilke former for utrygg tilknytning som er assosiert med psykologisk IPV, samt om det gjelder utøvelse og/eller utsettelse. Funnene til Sommer og kolleger (2017) viser for eksempel at en engstelig tilknytningsstil kun er assosiert med IPV-utsettelse.

Funnene tyder på at depresjon er en risikofaktor for utøvelse av psykologisk aggresjon mot partner (Johnson et al., 2020; Wang et al., 2020; Kim & Capaldi, 2004). Johnson og kolleger (2020) sine funn indikerer at også angst er en risikofaktor, samt at angst og depresjon er assosiert med både utøvelse og utsettelse for psykologisk IPV. Kim og Capaldi (2004) sine funn viser også at depresjonssymptomer kan predikere utsettelse for psykologisk IPV, men at denne årsakssammenhengen kun er gjeldende for kvinner. Sistnevnte longitudinelle funn støtter dessuten hypotesen om at depresjon kan bidra til psykologisk IPV på sikt og således fungere som en prediktor. Depresjon er dermed ikke nødvendigvis kun et resultat av forutgående psykologisk IPV (depresjon som en mulig konsekvens av psykologisk IPV er nokså veletablert i fagfeltet). At depresjon er en risikofaktor for psykologisk IPV samsvarer med emosjonsreguleringsfunn, tatt i betraktning typiske depresjonssymptomer som irritabilitet og negativ affekt.

Funnene for fysisk helse er noe blandede, da kvinners fysiske funksjonshemming virker å være en risikofaktor for å bli utsatt for psykologisk IPV (Kaukinen, 2004), samtidig som at selvrapportert god helse virker å være forbundet med økt utsettelse (Issahaku, 2017). Økt alkoholforbruk har derimot klare assosiasjoner med økt utøvelse av psykologisk partnervold (e.g., Moore et al., 2011). Roudsari og kolleger (2009) sine funn viser at

alkoholforbruk i tillegg (til utøvelse) har sammenheng med psykologisk partnervoldsutsettelse.

Psykososiale påvirkningsfaktorer

Vold og mishandling i barndommen

Forskning tyder på at oppvekst og tidlige relasjonelle erfaringer kan påvirke senere fungering i parforhold. Funn basert på longitudinelle data fra en australsk studie som fulgte opp barn (og deres mødre) allerede fra før fødselen («the Mater Hospital and University of Queensland Study of Pregnancy» (MUSP)) viste ved 21 års oppfølging ($N = 3322$) at de som var utsatt for mishandling i barndommen hadde økt risiko for å ha blitt utsatt for psykologisk IPV (Abajobir et al., 2017). Bekreftet emosjonelt misbruk eller neglekt i barndommen ble funnet å være spesielt sterke prediktorer for senere psykologisk IPV-utsettelse. Alle former for mishandling i barndommen økte imidlertid sannsynligheten for rapportering av pågående psykologisk vold (og/eller fysisk vold) i nåværende parforhold. Lohman og kolleger (2013) tok utgangspunkt i longitudinelle data fra et amerikansk forskningsprosjekt som fulgte ungdommer fra 13 års alder ($N = 392$) og deres familier, og fant at utsettelse for psykologisk vold av en forelder i ungdomstida predikerte senere partnervold. Deltakere som hadde blitt utsatt for psykologisk vold i ungdomstida hadde økt sannsynlighet for å bli utsatt for- og/eller utøve psykologisk IPV i voksen alder (både ved 19-23 års alder og ved 27-31 års alder) (i forhold til deltakere som ikke hadde blitt utsatt for tidligere vold av foreldre). Psykologisk vold utøvd av forelder ble målt ved selvrapporing av ungdommene, samt ved observasjon av interaksjonen mellom forelder og ungdom i en tildelt diskusjonsoppgave. Psykologisk IPV ble målt både ved selvrapporing av deltakerne og deres partnere, samt ved observasjon av parene/deres interaksjon ved en tildelt diskusjonsoppgave. En nyere amerikansk par-studie fant at å ha opplevd emosjonelt eller fysisk misbruk av en forelder (eller voksen i hjemmet) i barndommen (før fylte 18 år) var assosiert med økt utøvelse- og/eller økt utsettelse for psykologisk aggresjon i løpet av de siste to månedene (Johnson et al., 2020). Disse sammenhengene var gjeldende for både menn og kvinner. Tilsvarende funn gjort blant unge par i USA viste at økt grad av opplevd emosjonell mishandling før 18 års alder predikerte økt psykologisk aggresjonsutøvelse mot en nåværende partner (Loucks et al., 2019). Funnene viste imidlertid ingen sammenheng mellom tidligere mishandling og utsettelse for psykologisk aggresjon av nåværende partner.

Analyser av tverrsnittsdata fra en omfattende europeisk undersøkelse fra 2012 («European Union Agency for Fundamental Rights Violence Against Women Survey») ble gjort blant annet for å identifisere risikofaktorer for IPV mot kvinner (Sanz-Barbero et al., 2018). Undersøkelsen inkluderte et utvalg kvinner fra 28 EU-land, i alderen 18-29 år ($N = 5976$). Resultatene viste at kvinner som hadde opplevd fysisk eller seksuelt misbruk av en voksen i barndommen (før 15 års alder) i større grad rapporterte å ha blitt utsatt for psykologisk IPV (etter 15 års alder) av en nåværende eller tidligere partner (50 % økt sannsynlighet i forhold til kvinner som ikke rapporterte noe misbruk i barndommen; PR: 1.5). Funn basert på en europeisk undersøkelse gjort i 2015 ($N = 30\ 284$) bekrefter at kvinner (fra 18-74 år) som hadde blitt utsatt for vold i barndommen i større grad rapporterte utsettelse for psykologisk IPV (Zapata-Calvente et al., 2019). En nyere studie med et representativt utvalg av både menn og kvinner i Kina ($N = 1239$) fant tilsvarende sammenhenger mellom mishandling i barndommen og psykologisk IPV (Yan & Karatzias, 2020). Deltakere som rapporterte å ha blitt fysisk misbrukt av sine foreldre i barndommen rapporterte i større grad å ha blitt utsatt for psykologisk IPV i løpet av det siste året. Blant et utvalg av kvinner i Brasil ($N = 991$), hadde også kvinnene som rapporterte å ha blitt utsatt for seksuell vold i barndommen økt risiko for å ha blitt utsatt for senere psykologisk IPV (Santos et al., 2020). Disse funnene samsvarer med tidligere amerikanske funn som fant sammenhenger mellom opplevd barnemishandling og økt sannsynlighet for å ha blitt utsatt for psykologisk partnervold (i løpet av det siste året) blant studenter (Gover et al., 2008). Opplevd barnemishandling var også assosiert med økt sannsynlighet for utøvelse av psykologisk partnervold, men kjønns spesifikke modeller viste at denne assosiasjonen kun var gjeldende for kvinner.

Den samme amerikanske studien undersøkte sammenhengen mellom vold i dating-/kjærestereelasjoner og eksponering for vold i barndommen blant studenter ($N = 2541$) (Gover et al., 2008). Deltakere som rapporterte å ha vært vitne til vold mellom sine foreldre i oppveksten hadde økt sannsynlighet for å ha utøvd psykologisk vold mot en dating-partner eller kjæreste i løpet av det siste året. Det ble ikke funnet noen kjønns spesifikke sammenhenger. Tverrsnittsdata basert på et utvalg kvinner ($N = 1012$) fra en nasjonalt representativ undersøkelse i Litauen viste også at vold i barndommen var en prediktor for psykologisk IPV (Zukauskiene et al., 2019). De som hadde opplevd vold i familien som barn var overrepresentert i gruppen av kvinner som rapporterte å ha blitt utsatt for psykologisk IPV i løpet av det siste året, uten å ha blitt utsatt for noen andre former for IPV («psychological-

only IPV»). En studie gjort blant kvinner i Brasil ($N = 991$) fant videre at kvinner som rapportere å ha en mor som hadde blitt utsatt for IPV med økt sannsynlighet også rapporterte selv å ha blitt utsatt for psykologisk IPV i løpet av livet (Santos et al., 2020). En langtids longitudinell studie av Lohman og kolleger (2013) fant imidlertid ingen støtte for at foreldrevolds-eksponering (partnervold mellom foreldrene) i ungdomstida predikerer senere psykologisk IPV i voksen alder.

Stressende livshendelser og interpersonlig stress

Funn tyder på at økt stress og konflikt i parforholdet, samt økt grad av hverdagsstress med påfølgende irritasjon og frustrasjon, er assosiert med økt psykologisk aggresjon mot partner (Paat & Markham, 2016). Johnson og kolleger (2020) fant at menn og kvinner som hadde blitt utsatt for ulike stressende livshendelser (for eksempel alvorlig skade eller dødsfall i familien) i løpet av de siste seks månedene, hadde økt risiko for å ha blitt utsatt for psykologisk aggresjon fra sin partner de siste to månedene. Effekten var også gjeldende for utøvelse av psykologisk aggresjon, men ikke etter at alkohol- og narkotikabruk ble kontrollert for. En longitudinell studie som tok utgangspunkt i et utvalg amerikanske deltakere og deres partnere, fant videre at familiestress i ungdomstida var assosiert med partnervold i senere voksen alder (Lohman et al., 2013). Deltakere som opplevde mer stress i familien ved 15 års alder (for eksempel økonomiske utfordringer eller foreldre med ulike vansker som angst, depresjon eller fiendtlige personlighetstrekk) hadde økt sannsynlighet for å bli utsatt for- og/eller utøve psykologisk IPV ved 27-31 års alder, men ikke ved 19-23 års alder.

En studie basert på longitudinelle data fra unge menn i den amerikanske OYS-studien ($N = 196$) og deres kvinnelige partnere, så på forholdet mellom interpersonlig stress og psykologisk IPV over en tolvårsperiode (Shortt et al., 2013). Menn og kvinner inkludert i studien hadde en gjennomsnittsalder på henholdsvis 21,5 og 21 år ved første måling. Både stress i forholdet til foreldre (ikke komme overens med egne foreldre, samt uenighet med partner angående egne eller partnerens foreldre) og stress i forholdet til venner (ikke like partnerens venner, samt tillegge dem negativ påvirkningskraft) ble funnet å ha sammenheng med psykologisk partnervold. Økt grad av både foreldre-stress og venne-stress i parforholdet var relatert til mer psykologisk IPV ved første måling, og begge former for interpersonlig stress predikerte senere sannsynlighet for psykologisk IPV. Vennestress i parforholdet var høyest blant yngre par, og økt grad av vennestress predikerte også økt psykologisk IPV over tid. Assosiasjonen mellom vennestress og psykologisk IPV ble dessuten påvirket av alder og tilfredshet i parforholdet (høyest risiko for økende psykologisk IPV for yngre par som

opplevde både høyt vennestress og lav tilfredshet i parforholdet). Funn gjort blant mannlige studenter i Kosovo ($N = 445$) viser i tillegg at sosialt stress i tilknytning kjønnsroller («masculine gender role stress») er assosiert med utøvelse av ulike former for IPV, inkludert psykologisk IPV (Kelmendi, 2020). Menn som rapporterte økt grad av fysisk utilstrekkelighet (ikke klare å møte maskuline standarder; for eksempel føle at man ikke er i god nok fysisk form) og intellektuell underlegenhet (inkluderer svekket evnenivå, usikkerhet, mangel på ambisjoner, og ubesluttsomhet), som er subskalaer av «maskulint kjønnsrolle-stress», hadde i større grad utøvd psykologisk vold mot sin partner i løpet av det siste året.

Tilfredshet i parforholdet

Longitudinelle undersøkelser av amerikanske menn (OYS-menn) fra 20-23 års alder og deres kvinnelige partnere over en tolvårsperiode, fant at redusert tilfredshet i parforholdet predikerte økt grad av psykologisk IPV (Shortt et al., 2013). Lavere tilfredshet i parforholdet - knyttet til å ha diskutert eller vurdert å avslutte forholdet (samt hyppighet/frekvens av dette), ble funnet å være assosiert med økt psykologisk IPV uansett alder, men effekten av lav partilfredshet (sammenlignet med andre faktorer) ble særlig dominerende etter 30 års alder. En nyere studie blant unge, amerikanske par fant også at redusert tilfredshet i parforholdet var assosiert med økt psykologisk aggresjonsutøvelse for menn og kvinner, både ved selvrappoterings og observasjonsmålt psykologisk aggresjon (Baker et al., 2018). Tilsvarende funn ble gjort blant kvinnelige studenter i Bosnia-Hercegovina, med lav tilfredshet i parforholdet som en prediktor for psykologisk aggresjon (Dodaj et al., 2020). Kvinner som rapporterte mindre tilfredshet i parforholdet, rapporterte både å ha blitt utsatt for mer psykologisk aggresjon, samt å ha utøvd mer psykologisk aggresjon mot partner i forhold til kvinner som rapporterte høyere grad av partilfredshet.

Funn som er gjort basert på tverrsnittsundersøkelser av et representativt utvalg av både menn og kvinner i Belgia ($N = 1472$) viste sammenhenger mellom psykologisk partnervold og relasjonskvalitet i parforholdet (Hellemans et al., 2014). Deltakere som rapporterte lavere grad av enighet og interaksjonskvalitet («the quality of dyadic interactions»), for eksempel tillit, i parforholdet sitt hadde i økende grad blitt utsatt for psykologisk IPV av sin nåværende partner i løpet av det siste året. En amerikansk studie fant også at menn og kvinner som rapporterte mer kjærlighet og omtanke («love and caring») i parforholdet i mindre grad utøvde/ble utsatt for psykologisk aggresjon av sin partner (Johnson et al., 2020). Assosiasjonen var sterkest mellom rapportert kjærlighet/omtanke og redusert utsettelse for psykologisk aggresjon. Graden av å elske/bry seg om sin partner, samt hvor mye partneren

elsker/bryr seg om en selv ble målt, og sistnevnte var særlig utslagsgivende; altså ens partners antatte kjærlige følelser (for en selv) som beskyttelsesfaktor mot psykologisk aggresjon. Det å ikke føle seg verdsatt av sin partner ble derimot funnet å være en risikofaktor for psykologisk IPV-utsettelse blant afrikanske kvinner (Issahaku, 2017).

Sosial støtte

En studie med et utvalg kvinner i Spania fra 18-65 år ($N = 1402$) fant at mangel på sosial støtte er assosiert med psykologisk IPV (Ruiz-Perez et al., 2006). Kvinnene som rapporterte å ikke ha noen å kunne dele tanker, følelser eller problemer med rapporterte også i vesentlig større grad å ha blitt utsatt for psykologisk IPV (både i kombinasjon med og uten fysisk eller seksuell IPV) av en tidligere eller nåværende partner. Senere funn viste at både menn og kvinner som rapporterte å ha for lite kontakt med familie eller venner (subjektiv tilfredshet) i økt grad rapporterte å ha vært utsatt for psykologisk IPV det siste året i forhold til de som er fornøyde med mengden kontakt (Hellemans et al., 2014).

Antisosiale/aggressive jevnaldrende

En amerikansk studie ($N = 3495$) fant at menn og kvinner som tilbragte tid med antisosiale, aggressive eller kriminelle venner («delinquent peers») hadde økt sannsynlighet for å være psykologisk aggressiv i sitt parforhold (Paat & Markham, 2016). Lohman og kolleger (2013) sin longitudinelle studie fant imidlertid ingen støtte for at antisosial og/eller avvikende atferd blant flere av deltakernes venner (for eksempel venner som stikker av hjemmefra eller ødelegger andres ting med vilje) ved 14-15 års alder predikerte senere psykologisk IPV i voksen alder.

Tidligere partnervold

En studie med et utvalg kvinner i USA ($N = 2629$) fant at utsettelse for fysisk- og seksuell vold var assosiert med utsettelse for psykologisk partnervold (Krebs et al., 2011). Kvinner som rapporterte å ha blitt utsatt for fysisk og/eller seksuell vold etter fylte 18 år, av en partner eller andre, hadde økt risiko for å ha blitt utsatt for ulike psykologisk aggressive handlinger av en partner. Slike handlinger kunne for eksempel innebære å ha blitt skreket til eller blitt forsøkt begrenset i sin kontakt med familie og venner. Amerikanske funn basert på longitudinelle data viser dessuten at psykologisk partnervold er relativt stabilt gjennom tjue-årene (Lohman et al., 2013). Menn og kvinner som rapporterte psykologisk IPV ved 19-23 års alder, rapporterte i stor grad psykologisk IPV også ved 27-31 års alder, til tross for at de aller fleste byttet partnere i løpet av denne perioden. Både utøvelse og utsettelse for psykologisk

IPV ble funnet å ha stabile tendenser, og de vedvarende voldsmønstrene var gjeldende også etter å ha kontrollert for ulike potensielle risikofaktorer.

Oppsummering

Det er samsvar mellom de ulike studiene som tar for seg vold og mishandling i oppveksten som mulige risikofaktorer for psykologisk IPV. Utsettelse for ulike former for mishandling og neglekt i barndom eller ungdomstid virker å være en klar prediktor for psykologisk partnervold i voksen alder (e.g., Abajobir et al., 2017). Selv om en studie tyder på at emosjonell mishandling i oppveksten kun er en risikofaktor for senere utøvelse av psykologisk IPV (Loucks et al., 2019), så er det flest studier som tyder på at mishandling i oppveksten predikerer senere utsettelse for psykologisk IPV (e.g., Yan & Karatzias, 2020), eller at det er en risikofaktor for både utøvelse og utsettelse (Johnson et al., 2020; Lohman et al., 2013). Videre viser én av studiene at eksponering for vold i barndommen er en risikofaktor for senere utøvelse av psykologisk IPV (Gover et al., 2008), mens to av studiene viser at vold i familien er en risikofaktor for senere psykologisk IPV-utsettelse blant kvinner (Santos et al., 2020; Zukauskienė et al., 2019).

Ulike former for stress kan påvirke forekomsten av psykologisk aggresjon og vold i parforhold. Hverdagsstress og konflikt i parforholdet er assosiert med psykologisk IPV (Paat & Markham, 2016), mens stress i forholdet til parets foreldre og venner både er assosiert med og predikerer økt psykologisk IPV (Shortt et al., 2013). Opplevd familiestress i ungdomstida øker i tillegg risikoen for psykologisk IPV på sikt, men denne effekten virker ikke å tre inn før i slutten av tjuårene (Lohman et al., 2013). Dette kan tyde på at flere faktorer påvirker utviklingen av psykologisk IPV, og at stressorer kan ha en kumulativ effekt over tid.

Johnson og kolleger (2020) sine funn tyder på at utsettelse for stressende livshendelser er en risikofaktor for psykologisk aggresjonsutsettelse i parforholdet. Dette kan henge sammen med en økt sårbarhet i form av redusert evne til å beskytte seg selv, eller mer ustabile emosjoner og en midlertidig svekket interpersonlig fungering. Alvorlige og omveltende livshendelser kan kreve mye av ens kapasitet, som vil kunne gå utover fungering på andre områder. Mannlig kjønnsrollestress på grunn av følt fysisk utilstrekkelighet og intellektuell underlegenhet er dessuten assosiert med økt utøvelse av psykologisk IPV (Kelmendi, 2020), som på sin side tyder på en påvirkningskraft av selvfølelse og selvtillit i tråd med sosiale normer. Dette kan skape et behov for å kompensere for sin underlegenhet og utilstrekkelighet i forholdet til partner, samtidig som at vonde følelser kan bidra til å redusere terskelen for IPV.

Resultatene tyder på at grad av tilfredshet i parforholdet kan predikere psykologisk IPV (Shortt et al., 2013). Redusert tilfredshet i parforholdet er assosiert både med økt psykologisk aggresjonsutøvelse (Baker et al., 2018) og økt utsettelse for psykologisk aggresjon av partner (Dodaj et al., 2020). Dette er i samsvar med funn som tyder på at parforholdets relasjons- og interaksjonskvalitet (i form av for eksempel tillit, enighet, omtanke og kjærlighet) kan fungere som en viktig beskyttelsesfaktor mot psykologisk partnervold (Johnson et al., 2020; Hellemans et al., 2014). Det å føle seg verdsatt og elsket av sin partner kan være avgjørende for hvordan man tilnærmer seg vedkommende, som igjen vil kunne bidra til at trygge og gode relasjonsmønstre utvikles. Motsatt vil en utrygg eller konfliktfylt relasjon kunne bidra til utilfredshet i parforholdet, som igjen vil kunne skape et samspill preget av psykologisk aggresjon.

Lav sosial støtte virker å være en risikofaktor for psykologisk IPV, da manglende nærhet og lite kontakt med familie og venner er assosiert med økt utsettelse for psykologisk IPV (Hellemans et al., 2014; Ruiz-Perez et al., 2006).

Både utøvelse og utsettelse for psykologisk partnervold virker å være relativt stabilt over tid (til tross for partnerbytte) (Lohman et al., 2013), samtidig som at utsettelse for psykologisk partnervold er assosiert med utsettelse for fysisk og seksuell vold (Krebs et al., 2011).

Sosiodemografiske påvirkningsfaktorer

Alder

En kinesisk studie ($N = 1239$) fant at yngre alder var en risikofaktor for å ha blitt utsatt for psykologisk IPV blant både menn og kvinner (Yan & Karatzias, 2020). Samsvarende funn fra en kanadisk studie viste at kvinners økende alder reduserte sannsynligheten for å være utsatt for psykologisk vold av en samboer eller ektemann (Kaukinen, 2004), mens å være yngre enn sin partner ble funnet å være en risikofaktor for å bli utsatt for psykologisk partnervold blant kvinner i Ghana (Issahaku, 2017). En studie gjort blant kvinnelige studenter i Bosnia-Hercegovina fant at yngre kvinner både ble utsatt for mer psykologisk partnervold og utøvde mer psykologisk partnervold enn eldre kvinner (yngre alder predikerte både utøvelse og utsettelse for psykologisk aggresjon av partner) (Dodaj et al., 2020).

Kjønn

Til tross for at flertallet av studier fokuserer på vold utøvd av menn mot kvinner, så har flere studier funnet at kvinner er mer tilbøyelige til å utøve psykologisk IPV enn menn (kvinner utøver mer psykologisk aggresjon mot sine partnere enn menn) (Johnson et al., 2020; Loucks et al., 2019; Paat & Markham, 2016; Tzamalouka et al., 2007). Kvinner som utøver psykologisk aggresjon ble dessuten funnet å rapportere flere aggresjonshandlinger enn menn som utøver psykologisk aggresjon (Elmquist et al., 2016). Tilsvarende, så fant en amerikansk studie at mannlige studenter hadde lavere sannsynlighet for å rapportere utøvelse av psykologisk vold mot en dating-partner eller kjæreste i forhold til kvinnelige studenter (Gover et al., 2008). Den samme studien fant imidlertid også at de mannlige studentene hadde lavere sannsynlighet for å være utsatt for psykologisk partnervold enn kvinnelige studenter. Andre funn viste ingen forskjeller i rapportering av psykologisk IPV-utøvelse mellom menn og kvinner (e.g., Ponti et al., 2020).

Utdanning

Flere studier har funnet at utdanningsnivå har en betydning for psykologisk IPV. En studie med et stort utvalg kvinner i Litauen ($N = 1012$) fant at kvinner med lavere utdanning i større grad rapporterte å ha blitt utsatt for psykologisk IPV det siste året, sammenlignet med høyere utdannede kvinner (Zukauskiene et al., 2019). Disse assosiasjonene var gjeldende for *kun* psykologisk IPV («psychological-only IPV»), det vil si de kvinnene som hadde blitt utsatt for psykologisk IPV uten å ha blitt utsatt for fysisk eller seksuell IPV. Forskning gjort blant kvinner fra ulike europeiske land bekrefter at et høyere utdanningsnivå er forbundet med en lavere utsettelse for psykologisk IPV (Zapata-Calvente et al., 2019), og det samme ble funnet å være gjeldende blant kvinner i Brasil (Santos et al., 2020). En studie fant videre at afrikanske kvinner hadde økt risiko for å bli utsatt for psykologisk IPV dersom deres partner hadde lavere eller ingen utdanning (Issahaku, 2017). Longitudinelle funn gjort blant amerikanske deltakere ($N = 392$) viste dessuten at akademiske prestasjoner i ungdomstida var assosiert med senere psykologisk partnervold (Lohman et al., 2013). Deltakere med akademiske vansker i form av dårligere karakterer ved 14-15 års alder hadde økt sannsynlighet for å bli utsatt for- og/eller utøve psykologisk IPV ved 19-23 års alder. Denne assosiasjonen var imidlertid ikke gjeldende for psykologisk IPV ved 27-31 års alder.

Yrke/sysselsetting

Zorrilla og kolleger (2010) fant en sammenheng mellom kvinners sysselsetting og deres risiko for å ha blitt utsatt for psykologisk IPV. Kvinner som hadde yrker med høyere status og/eller knyttet til høyere utdanning rapporterte mindre opplevd psykologisk IPV i løpet av det siste året. En studie gjort i Ghana blant 18-49 år gamle kvinner ($N = 443$) fant at kvinnene hadde over dobbelt så høy sannsynlighet for å bli utsatt for psykologisk vold av sin partner dersom han var arbeidsledig (Issahaku, 2017).

Status og statusforskjeller

En kanadisk studie som analyserte nasjonale data blant et utvalg av gifte kvinner og kvinner i samboerforhold ($N = 7408$) fant at statusforskjeller mellom partnere økte sannsynligheten for psykologisk partnervold (Kaukinen, 2004). Kvinner med lik eller høyere grad av utdanning eller som tjente vesentlig mer (65 % eller mer av husholdningsinntekten) enn sin partner hadde økt risiko for å bli utsatt for psykologisk partnervold. I tillegg hadde kvinner i arbeid som hadde en arbeidsledig partner en særlig forhøyet risiko for å bli utsatt for psykologisk partnervold (nesten fordoblet risiko i forhold til arbeidsledige kvinner med en arbeidsledig partner). Dette gjaldt også kvinner med selvrapportert minoritetsbakgrunn (72 % økt sannsynlighet), for eksempel afrikansk-amerikanske eller asiatiske kvinner. Europeiske funn viser i tillegg at kvinner med immigrasjonsbakgrunn hadde økt risiko for å ha blitt utsatt for psykologisk IPV av en nåværende eller tidligere partner (Sanz-Barbero et al., 2018). Risikoen var særlig høy for kvinner med begge foreldre født i utlandet (40 % økt sannsynlighet i forhold til kvinner med begge foreldre født i hjemlandet).

Sivilstatus

En tverrsnittsstudie med et utvalg kvinner i Spania fra 18-70 år ($N = 2136$) fant at å være separert eller skilt var assosiert med en økt risiko for å ha blitt utsatt for psykologisk IPV i løpet av det siste året (Zorrilla et al., 2010). En tidligere studie fant også at separerte eller skilte kvinner, inkludert kvinner som hadde mistet sin ektemann, i vesentlig større grad rapporterte å ha blitt utsatt for psykologisk IPV av en nåværende eller tidligere partner i forhold til gifte eller single kvinner (Ruiz-Perez et al., 2006). Den økte sannsynligheten for å ha blitt utsatt for psykologisk IPV i kombinasjon med annen partnervold var like høy som for psykologisk IPV alene. Tidligere gifte kvinner i henholdsvis USA og Brasil ble også funnet å rapportere økt utsettelse for psykologisk partnervold/-agresjon i forhold til gifte kvinner (Krebs et al., 2011; Santos et al., 2020). En belgisk studie fant at både single eller skilte menn og kvinner i størst grad rapporterte å ha vært utsatt for psykologisk IPV det siste året

(Hellemans et al., 2014). Andre funn viste imidlertid at gifte menn og kvinner (kontra ugifte) med økt sannsynlighet rapporterte å ha blitt utsatt for psykologisk IPV det siste året (Yan & Karatzias, 2020), og at kvinner i Kina ($N = 1301$) som var gift eller bodde sammen med sin partner i større grad rapporterte gjensidig psykologisk IPV-utøvelse sammenlignet med kvinner i dating-relasjoner eller som nylig var blitt single (Hu et al., 2019).

Varighet av parforhold

En studie med et utvalg kvinnelige studenter i Bosnia-Hercegovina fant at økt varighet av studentenes parforhold predikerte økt psykologisk aggresjon i parforholdet (Dodaj et al., 2020). Kvinner som rapporterte å ha vært sammen med sin partner i lengre tid, rapporterte også i økende grad å ha blitt utsatt for psykologisk partnervold samt å ha utøvd psykologisk partnervold i løpet av det siste året. Jo lengre studenter i USA hadde vært i et dating- eller parforhold, jo større var også sannsynligheten for at de utøvde psykologisk aggresjon mot sin partner (Mason & Smithey, 2012). En slik assosiasjon mellom økt forholds-varighet og økt psykologisk aggresjonsutøvelse ble også funnet blant unge, kvinnelige studenter i USA (Ortiz et al., 2015), samt blant unge par i USA (Baker et al., 2018). Tilsvarende fant en gresk studie at flere år som samboere var relatert til mer psykologisk aggresjon i parforholdet (Tzamalouka et al., 2007).

Livsstil og livssyn

En studie med greske deltakere ($N = 1122$) undersøkte om livsstil kan være en avgjørende faktor for aggresjon og vold mellom partnere som bor sammen (Tzamalouka et al., 2007). Resultatene viste at en livsstil knyttet til blant annet mer fornøyelse, kroppspleie, livsnytelse og eleganse («Pleasure & Elegance») hadde en sammenheng med redusert utøvelse av psykologisk aggressive handlinger. Det samme ble funnet å være gjeldende for en livsstil bestående av mer kulturelle og intellektuelle aktiviteter, som å lese litteratur eller å gå på kino («Culture– Intellectualism»), da en økt deltakelse i slike aktiviteter var relatert til lavere utøvelse av psykologisk aggresjon. Tilsvarende var lav deltakelse i disse formene for livsstils-mønstre forbundet med økt rapportering av psykologisk aggresjon mot partner. Livssynsfunn gjort blant kvinner i Brasil viste videre at kvinner som rapporterte å være evangelisk kristne («evangelical religion») i større grad ble utsatt for psykologisk partnervold enn kvinner som rapporterte å være katolske eller ingen av delene (Santos et al., 2020).

Kontekst (tid, sted og setting)

Amerikanske funn gjort blant kvinnelige studenter viste at mest psykologisk aggresjon skjedde på kvelden, alene med partner, og i helger (Shorey et al., 2011). Kvinnene rapporterte i større grad å ha utøvd psykologisk aggresjon mot sin partner i partnerens hus/leilighet enn andre steder, men også psykologisk aggresjonsutøvelse over telefonen eller i bilen var nokså vanlig. De fleste av kvinnene som rapporterte å ha utøvd psykologisk aggresjon mot sin partner ved den mest konfliktfylte/stressende diskusjonen deres i løpet av de siste seks månedene, rapporterte at denne aggresjonen hadde forekommet i en kontekst hvor de var alene med sin partner. Amerikanske studenter ($N = 142$) som rapporterte å bruke mer tid på jobb per uke ble dessuten funnet å utøve mindre psykologisk aggresjon mot sin partner enn de som jobbet mindre utenom studiene (Mason & Smithey, 2012).

Oppsummering

Yngre alder ser ut til å være en risikofaktor for psykologisk IPV, og er særlig forbundet med økt utsettelse (Yan & Karatzias, 2020; Issahaku, 2017; Kaukinen, 2004). Dodaj og kolleger (2020) sine funn med et utvalg yngre kvinner viser i tillegg at yngre alder predikerer økt utøvelse av psykologisk IPV.

Resultatene tyder på at kvinner utøver mer psykologisk partnervold enn menn (Johnson et al., 2020; Loucks et al., 2019; Paat & Markham, 2016; Elmquist et al., 2016; Tzamalouka et al., 2007). Dette til tross for at flest risikofaktorer er funnet å gjelde for kvinner sin utsettelse, hvilket kan skyldes overvekten av studier på kvinner som voldsutsatte. Ponti og kolleger (2020) sine funn viser imidlertid ingen forskjeller i psykologisk IPV-utøvelse mellom menn og kvinner.

Lav utdanning virker å være en risikofaktor for psykologisk IPV. Resultatene viser at kvinner med lavere utdanning i økt grad er utsatt for psykologisk IPV (Santos et al., 2020; Zapata-Calvente et al., 2019; Zukauskienė et al., 2019), samt at kvinner med lavt utdannede eller arbeidsledige partnere har økt risiko for psykologisk IPV-utsettelse (Issahaku, 2017; Kaukinen, 2004). Lohman og kolleger (2013) sine funn viser i tillegg at akademiske vansker i ungdomstida predikerer økt risiko for senere psykologisk IPV-utøvelse og -utsettelse blant både menn og kvinner, noe som kan henge sammen med tidligere avbrutt skolegang og lavere grad av utdanning.

Som Kaukinen (2004) sine funn tyder på, så har kvinner med høyere status enn sin partner, i form av utdanning eller inntekt, økt risiko for å bli utsatt for psykologisk

partnervold. Forskningen til Zorrilla og kolleger (2010) viser derimot at å ha et yrke med høyere status virker å være en beskyttelsesfaktor mot psykologisk IPV-utsettelse blant kvinner. Kvinner med minoritetsbakgrunn eller immigrasjonsbakgrunn virker dessuten å ha økt risiko for psykologisk IPV-utsettelse (Sanz-Barbero et al., 2018; Kaukinen, 2004). Disse funnene kan reflektere kjønnsforskjeller når det kommer til påvirkningen av sosioøkonomisk status på psykologisk IPV, men også statusforskjeller innad i parforholdet som en mulig risikofaktor.

Litteraturgjennomgangen viser samsvarende assosiasjoner mellom lengre varighet av parforholdet og økt forekomst av psykologisk IPV (e.g., Dodaj et al., 2020). Økt varighet av parforholdet ser dermed ut til å være en klar risikofaktor for psykologisk IPV, noe som kan tyde på at et mønster av psykologisk vold i parforholdet utvikles og forverres over tid.

Selv om to av de gjennomgåtte studiene indikerer at gifte eller samboende par opplever mer psykologisk IPV enn datingpar og kjæresten uten samboerstatus (Yan & Karatzias, 2020; Hu et al., 2019), så tyder resultatene på at tidligere gifte kvinner er særlig utsatt for psykologisk IPV (Santos et al., 2020; Krebs et al., 2011; Zorrilla et al., 2010; Ruiz-Perez et al., 2006). Skilt eller separert sivilstatus virker dermed også å være risikofaktorer for IPV-utsettelse. Hellemans og kolleger (2014) sine funn tyder videre på at både singel og skilt sivilstatus er risikofaktorer for psykologisk IPV-utsettelse blant menn og kvinner.

Funn viser at psykologisk IPV oftest forekommer i en kontekst hvor man er alene med partner (Shorey et al., 2011). Å tilbringe mindre tid med sin partner kan derfor virke som en beskyttelsesfaktor mot psykologisk IPV, noe som samsvarer med andre funn som viser en sammenheng mellom økt tid på jobb og redusert IPV-utøvelse (Mason & Smithey, 2012).

Diskusjon

Psykologisk aggresjon har komplekse årsakssammenhenger, hvor individuelle, interpersonlige og kontekstuelle forhold spiller inn. Dette gjør det utfordrende å kartlegge hvordan psykologisk aggresjon oppstår og utvikler seg i parforhold. Allikevel vil kunnskap om hva som ligger bak og bidrar til økt psykologisk aggressiv atferd i parforhold være svært verdifullt for å kunne forebygge psykologisk vold og mulige negative konsekvenser. Dessuten vil en økt forståelse av fenomenet kunne gjøre det enklere å avdekke dysfunksjonelle mønstre av psykologisk aggresjon i en parrelasjon, og ved å gjenkjenne signaler på et tidligere

tidspunkt kan trolig effekten av forebyggende tiltak fremmes. Til tross for gode forebyggende tiltak vil det imidlertid være viktig å kunne tilby adekvat hjelp for de som sliter etter å ha vært utsatt for psykologisk partnervold, og da særlig de som har levd i et psykologisk voldelig parforhold over lang tid. Man kan tenke seg at mer kunnskap om hvilke mekanismer som ligger bak utviklingen av slike dysfunksjonelle og vedvarende relasjonsmønstre kan bidra til å utvikle en mer tilpasset behandlingstilnærming for denne gruppen. Samtidig vil økt kunnskap kunne tilrettelegge for bedre kartlegging og oppfølging av de som utøver vold mot sin partner, inkludert de parene som sliter med gjensidig psykologisk voldsutøvelse.

Aggresjon og vold i parrelasjoner får mye oppmerksomhet i dagens samfunn, både på grunn av skadevirkninger og omfang. Psykologisk partnervold har vist seg å kunne være minst like skadelig for mellommenneskelig fungering og psykisk helse som fysisk partnervold (e.g., Lawrence et al., 2009), samt å være mer utbredt enn både fysisk- og seksuell partnervold (e.g., Nybergh et al., 2013). Det foreligger allikevel relativt lite kunnskap om hvorfor psykologisk partnervold oppstår, og hva som ligger bak disse aggressive og dysfunksjonelle interaksjonsmønstrene som slår rot i mange parforhold. Formålet med denne litteraturgjennomgangen var å identifisere mulige årsaksmekanismer og påvirkningsfaktorer for utvikling av psykologisk partnervold.

Nye bidrag fra funn

Schumacher og kolleger sin litteraturgjennomgang av risikofaktorer fra 2001 viser, i likhet med funnene fra denne oppdaterte litteraturgjennomgangen, at personlighetsfaktorer og interaksjonsfaktorer i parforholdet er av betydning for psykologisk partnervold. Tendenser til økt sinne og ulik personlighetsproblematikk virker å være risikofaktorer for psykologisk aggresjonsutøvelse, både basert på eldre og nyere forskning. Det samme gjelder dårlige kommunikasjonsferdigheter og dysfunksjonelle interaksjonsmønstre preget av ubalanse og utrygghet i form av engstelige tilknytningstendenser. En utrygg tilknytning til partner øker risikoen for psykologisk partnervold direkte, samtidig som at en utrygg tilknytningsstil kan bidra til å skape dysfunksjonelle interaksjonsmønstre som øker risikoen ytterligere. Altså er disse funnene nokså samsvarende, og underbygger at det ikke kun er utøverens personlige tendenser som påvirker den psykologiske partnervolden, men også det interpersonlige samspillet og kvaliteten på dette.

Denne oppdaterte litteraturgjennomgangen viser imidlertid flere tydelige assosiasjoner som er motstridende med Schumacher og kolleger (2001) sine funn. Ut ifra deres litteraturgjennomgang har verken sosioøkonomisk status (som yrke, utdanning eller inntekt) eller statusforskjeller (mellom partnere) noen klar innvirkning på psykologisk partnervoldsutøvelse. Funnene deres har heller ingen entydige indikasjoner på at ulike former for fysisk vold i oppveksten øker risikoen for senere psykologisk IPV. Funnene fra denne oppdaterte litteraturgjennomgangen viser derimot et solid empirisk grunnlag for at både sosioøkonomisk status (særlig alder og utdanning) og statusforskjeller innad i parforholdet bidrar til å øke risikoen for psykologisk IPV. I tillegg viser den at tidligere opplevd vold og mishandling i barndommen har klare predikasjoner for både utøvelse og utsettelse for senere psykologisk IPV, noe som kan bunne i omfattende forskning gjort på dette feltet siden 2001. Det bør allikevel påpekes at flere av Schumacher og kolleger (2001) sine funn, også for sosioøkonomisk status og statusforskjeller, samsvarer med nyere forskning. I tråd med deres egen konklusjon var det imidlertid behov for bredere empirisk støtte for å kunne trekke solide slutninger i forbindelse med risikofaktorer for psykologisk partnervold.

En stor del av forskningen som har blitt gjort på psykologisk partnervold har i første omgang satt søkelys på vold utøvd av menn mot kvinner. Dette har også vært gjeldende innen voldsfeltet generelt, og kan reflektere en innflytelse som antatt kunnskap om fysisk partnervold har hatt på forskning spesifikt rettet mot psykologisk partnervold. Schumacher og kolleger (2001) så kun på menn som utøvere og kvinner som utsatte, trolig fordi det aller meste av forskning hadde et slikt ensidig aggresjonsfokus på dette tidspunktet. Denne oppdaterte litteraturgjennomgangen, som er skrevet tjue år senere, bærer imidlertid også preg av en viss ubalanse, da 18 av de inkluderte studiene ser på vold utøvd av menn mot kvinner, mens kun 4 av studiene ser på vold utøvd av kvinner mot menn. Fokuset har allikevel blitt noe endret i løpet av de senere årene, slik at det ikke lengre er kun kvinner som anses som mulige volds ofre. Som denne litteraturgjennomgangen bekrefter, så er psykologisk aggresjonsutøvelse vel så utbredt blant kvinner som blant menn. Dette viser at mer kunnskap om kvinners psykologiske aggresjon i parforhold er helt vesentlig for en helhetlig og reell forståelse av psykologisk partnervold som fenomen.

Til tross for at psykologisk aggresjon og -vold i parforhold har vært nokså usynlig innunder paraplybetegnelsen IPV, så begynner fenomenet nå å bli mer selvstendig og kjent innen forskningsfeltet. Det psykologiske voldsfeltet har endret seg og ekspandert voldsomt de senere årene, og psykologisk partnervold har blitt forsket mye på det siste tiåret i forhold til

før. At feltet er ekspanderende illustreres av årstallsfordelingen av artikler i denne litteraturgjennomgangen, da hele 80 prosent av de inkluderte artiklene er publisert etter 2010 (til tross for at det ikke er satt noen begrensning knyttet til årstall). Man kan derfor argumentere for at feltet var noe prematurt da Schumacher og kolleger gjorde sin litteraturgjennomgang i 2001, noe de også påpeker selv ved å rette søkelys mot klare mangler i forskningen og dels usikre funn. Deres litteraturgjennomgang utgjorde nok imidlertid et viktig bidrag for å styrke psykologisk partnervold sin betydning innen forskningsfeltet, blant annet ved å tydeliggjøre spesifikke mangler og svakheter. De tydeliggjorde i tillegg at psykologisk partnervold typisk skiller seg fra fysisk og seksuell partnervold ved at det i større grad reflekterer gjennomgående aggresjonsmønstre heller enn enkelthandlinger. På denne måten underbygde de behovet for spesifikk forskning på psykologisk partnervold som et selvstendig fenomen.

Generell diskusjon

Emosjonsregulering

Funnene for emosjonsregulering samsvarer med en systematisk litteraturgjennomgang av motivasjonsfaktorer for generell IPV, som viser at uttrykkelse av negative emosjoner, hevn og sjalusi er vanlige oppgitte årsaker til partnervoldsutøvelse (Langhinrichsen-Rohling et al., 2012). Dette tyder på at emosjonsreguleringsvansker ikke kun utgjør en risikofaktor for psykologisk IPV, men også andre former for IPV. Nybergh og kolleger (2013) sin studie viser at den vanligste oppgitte grunnen for å utøve partnervold blant svenske menn og kvinner er å ha følt seg fornærmet eller såret. Altså virker lignende risikofaktorer å være gjeldende også for en skandinavisk populasjon.

At emosjonsreguleringsvansker er en risikofaktor for psykologisk IPV, stemmer overens med Isdal (2000) sin beskrivelse av psykologisk vold som en slags mestringsstrategi. Ved å utøve psykologisk vold kan man bruke andre for å mestre egne følelser, slik at for eksempel dominerende-, kontrollerende- eller nedverdiggende atferd overfor partner har en emosjonsregulerende funksjon i form av å håndtere vanskelige følelser. Psykologisk voldsutøvelse mot partner kan dermed fungere som et hjelpemiddel for å føle seg tryggere, sterkere og bedre, for eksempel ved å overføre egen sårbarhet eller underlegenhet til partner. Dette underbygger konseptualiseringen av partnervoldsutøvelse som en dysfunksjonell

mestringsstrategi både for menn og kvinner, og fremhever viktigheten av å ta tak i negative emosjoner og emosjonsregulering ved forebygging av psykologisk IPV.

Personlighetstrekk og interpersonlig fungering

Lav selvkontroll som en risikofaktor for psykologisk IPV stemmer overens med funnene for emosjonsregulering, og underbygger betydningen av selvreguleringsvansker. Personlighetstrekk som impulsivitet og økt tendens til å oppleve negative emosjoner vil kunne gjøre det vanskeligere å fungere stabilt godt i mellommenneskelige relasjoner, særlig ved økt stress. Problemløsnings situasjoner og diskusjoner i et parforhold vil trolig kunne ha lettere for å eskalere over i aggressiv interaksjon dersom en eller begge parter har lett for å ta overilte beslutninger, og raskt går inn i tilstander preget av sterke negative følelser som sinne, tristhet eller forakt. Dette gjelder også personlighetstendenser som direkte svekker en mellommenneskelig fungeringsevne, for eksempel i form av svekket evne til å ta andres perspektiv eller ha empati overfor andre. At også narsissistiske trekk og antisosiale tendenser ble funnet å være risikofaktorer i litteraturgjennomgangen underbygger betydningen av interpersonlig stil og fungering, og trolig vil slike personlighetstrekk utgjøre en vedvarende økt risiko. Dette med utgangspunkt i at personlighetstrekk beskriver nokså stabile egenskaper ved ulike individer, slik at aggresjon som først etableres i forholdet til en partner kan ha en særlig risiko for å vedvare over tid dersom personlige tendenser har bidratt til å skape aggresjonen. På denne måten kan gitte personlighetstrekk i tillegg virke opprettholdende for psykologisk IPV, noe som imidlertid vil kreve mer longitudinell forskning for å kunne fastslå.

Økt grad av sjalusi virker også å øke risikoen for psykologisk IPV. Sjalusi er i utgangspunktet en viktig og adaptiv følelse som har som funksjon å beskytte parforholdet, men i overdreven grad vil trolig sjalusi øke grad av mistenksomhet og trang til å kontrollere partner. Dessuten vil negative følelser som en følge av sjalusi kunne føre til ubegrunnede beskyldninger og annen aggressiv atferd mot partner, som igjen vil kunne framprovosere negative følelser og aggresjon hos den som utsettes. Man kan imidlertid anta at risikoen som høy grad av sjalusi utgjør vil reduseres ved god kapasitet til å kommunisere følelsene til partner - uten å komme med beskyldninger, negative bemerkninger eller på ulike måter nedverdige sin partner. Gode kommunikasjonsferdigheter, økt verbal intelligens og evne til å uttrykke følelser på en hensiktsmessig måte virker nemlig å redusere risikoen for psykologisk IPV. Å kunne uttrykke seg godt verbalt, ha innsikt i egne følelser, samt en god forståelsesevne i interaksjon med andre vil trolig gjøre det lettere å håndtere diskusjon og uoverensstemmelser uten bruk av aggresjon. Bevissthet rundt egne følelser og evne til å kommunisere dem vil

dessuten kunne legge et grunnlag for nær og tydelig kommunikasjon i forholdet til en partner. Dette kan forebygge misforståelser og eskalerende konflikt, og videre gi grunnlag for stabilitet og gjensidig forståelse i parforholdet.

Kognisjoner, antagelser og holdninger

Identifisering av psykologisk IPV er trolig nødvendig for å kunne intervenere, beskytte seg selv og/eller takle aggresjonen. En person som bare tar imot stadige aggressive tilnærmelser fra sin partner, vil kunne bli brutt ned over tid. Årsaker til en slik passiv offerrolle kan for eksempel være antagelser om at man ikke fortjener bedre, eller at partneren har en mer dominant rolle. Kognisjon kan dermed spille en viktig rolle for utvikling og opprettholdelse av psykologisk IPV, samt legge et grunnlag for at slik vold kan oppstå i et parforhold. Når aggressive handlingsmønstre utvikles og forsterkes over tid kan også en normaliseringsprosess skje parallelt, slik at det ikke opprettes noen bevissthet, eventuelt at det av ulike årsaker utvikles en aksept av de aggressive handlingene. Dette vil kunne føre til at det ikke reageres på psykologisk partnervold, og at den som blir utsatt ikke beskytter seg selv, som igjen vil kunne bidra til at psykologisk voldelige interaksjonsmønstre opprettholdes og/eller forverres ytterligere. En evne til identifisering av psykologisk vold virker derimot å være en beskyttelsesfaktor som bidrar til anerkjennelse av egen sårbarhet for IPV. Økt bevissthet rundt psykologisk IPV kan dermed ha en forebyggende funksjon.

Holdninger til likestilling mellom menn og kvinner virker å kunne påvirke forekomsten av psykologisk IPV. Resultatene tyder på at generelle holdninger til likestilling på nasjonalt plan henger sammen med den faktiske graden av likestilling mellom partnere. Det er imidlertid usikkert i hvilken grad holdninger skaper atferd eller motsatt. Uansett er det nærliggende å anta at begge faktorer påvirker hverandre gjensidig, slik at det over tid vil kunne forekomme holdningsendringer på nasjonalt nivå som kan påvirke forekomsten av psykologisk IPV. Til tross for at nordiske land har høyere grad av likestilling enn mange andre land i Europa, så er allikevel forekomsten av psykologisk IPV mot kvinner i Danmark og Sverige funnet å være nokså høy i forhold til andre EU-land (Martín-Fernández et al., 2019). Dette kan tyde på at andre faktorer enn likestilling og holdninger til likestilling er viktigere for å kunne forklare forekomsten av psykologisk partnervold. Det kan imidlertid også reflektere en økt bevissthet rundt likestilling, ved at kvinner i Danmark og Sverige i større grad identifiserer og anerkjenner psykologisk aggressive handlinger de utsettes for av partner som uakseptable. Økt identifisering av psykologisk IPV vil kunne reflektere økt rapportert forekomst i forhold til kvinner fra andre land i Europa.

Kognisjoner, antagelser og holdninger kan dessuten være preget av kultur. Til tross for individuelle forskjeller (og individuelle miljømessige utviklingsfaktorer), er det viktig å ta kulturelle faktorer i betraktning når man ser på forskjeller i måter å tenke på og forholde seg til verden på. Ifølge tradisjonelle kinesiske verdier er for eksempel kvinner underordnet menn på ulike områder, med et særlig ansvar for å bære fram og oppdra sønner - i tråd med patriarkalsk ideologi (Yan & Karatzias, 2020). Slike verdier er ikke gjeldende på samme måte i vestlige land, hvor likestilling er mer utbredt. Dessuten vil ulike kulturer kunne ha ulike tradisjoner og normer for hva som er akseptabelt å si eller gjøre mot en partner, noe som igjen vil kunne påvirke interaksjonsmønstre i et parforhold. På bakgrunn av dette bør psykologisk IPV ses i lys av mer enn individuelle faktorer som beskriver hver enkelt sine atferdsmønstre, kognisjoner og emosjoner. En forståelse av hvordan individet har utviklet seg i tråd med miljøet bør dermed legges til grunn.

Tilknytningsstil

Funnene for tilknytningsstil i denne litteraturgjennomgangen samsvarer med det øvrige forskningsfeltet, og kan kobles opp mot tilknytningsteori; en teori som handler om tilknytning i relasjon til andre som et medfødt og grunnleggende behov. Særlig små barn har behov for en nær og trygg tilknytning til en eller flere omsorgspersoner. Tidlige relasjonelle erfaringer og utviklingen av relasjonelle bånd kan dessuten forme senere tilknytningskvalitet i forholdet til en partner. Psykologisk aggresjon mot en partner kan forklares med bakgrunn i utilstrekkelig tilknytningstrygghet, for eksempel i form av kontrollerende atferd som en strategi for å skape en viss grad av kontroll og trygghet i relasjonen. En person som er utrygg i parrelasjonen vil dessuten kunne sende mer usikre signaler eller opptre på en provoserende måte overfor sin partner, for eksempel for å teste relasjonen, og dermed kunne bli mer sårbar for IPV-utsettelse. En utrygg tilknytning kan i tillegg ha sammenhenger med andre risikofaktorer for psykologisk IPV. Øvrige funn viser blant annet at en utrygg tilknytning i kombinasjon med dysfunksjonell emosjonsregulering øker sannsynligheten for psykologisk aggresjon i parforhold (Hoover & Jackson, 2019), og at en utrygg tilknytningsstil kombinert med lav tilfredshet i parforholdet er assosiert med psykologisk aggresjonsutøvelse (Toplu-Demirtas et al., 2019). Sistnevnte funn peker imidlertid på direkte sammenhenger mellom engstelig tilknytning og aggresjonsutøvelse mot partner i form av isolerende, innskrenkende, overvåkende eller kontrollerende atferd.

Psykisk- og fysisk helse

Dansk forskning indikerer, i overensstemmelse med funnene fra denne litteraturgjennomgangen, at menn og kvinner med psykisk sykdom har økt risiko for å utøve psykologisk IPV (Ottosen & Østergaard, 2018). Dette tyder på at funnene er gjeldende også for en skandinavisk populasjon. Selv om funnene for fysisk helse er noe motsigende, så indikerer Ottosen & Østergaard (2018) sin undersøkelse at fysisk funksjonsnedsettelse medfører en økt risiko for psykologisk IPV-utsettelse for både menn og kvinner, samt at menn med en dårlig helsetilstand i større grad utsetter sine kvinnelige partnere for IPV. Dette kan tyde på at fysisk funksjonsnedsettelse gjør en mer sårbar i en parrelasjon, samtidig som at helseforskjeller mellom partene muligens kan utgjøre en risikofaktor. Selv om de ulike studiene ikke tar hensyn til en eventuell ubalanse (dyadiske faktorer) i parforholdet, så kan det være slik at menn med dårlig helse i større grad føler seg underlegne i parforholdet dersom deres kvinnelige partnere har en god helse. En slik forskjell kan være en mulig medvirkende årsak til bruk av psykologisk aggresjon, for eksempel for å styrke egen posisjon og få mer kontroll.

Alkohol- og rusbruk

Langhinrichsen-Rohling og kolleger (2012) sin systematiske litteraturgjennomgang viser at alkohol- eller annen rusmiddelbruk er vanlige oppgitte årsaker til utøvelse av partnervold generelt. Nesten dobbelt så mange menn som kvinner rapporterte dessuten bruk av alkohol og rusmidler som en medvirkende faktor. Dette samsvarer med funnene for psykologisk partnervold, og tyder på at rusmidler er en risikofaktor for partnervold generelt. Særlig alkohol virker å være en klar risikofaktor, noe som kan bunne i mest forskning på dette området. At kvinner virker å være mer sårbare enn menn for voldsutsettelse av en partner med høyt alkoholforbruk kan også være påvirket av forskningen som er gjort, med et tradisjonelt syn på kvinner som ofre og menn som voldsutøvere. Dermed trengs mer forskning på rusmiddelbruk som en mulig medvirkende årsak til kvinners psykologiske IPV-utøvelse. Resultatene kan imidlertid gjenspeile en kjønnsforskjell når det kommer til alkoholinntak, ved at menn tåler å konsumere større mengder alkohol enn kvinner. (Dessuten vil det kunne ligge en viss makt-ubalanse i menn sin (ofte) fysiske overlegenhet, noe som kan utgjøre en risikofaktor når funksjoner som impuls kontroll og emosjonsregulering svekkes av alkoholinntak. Dersom man tar i betraktning at psykologisk IPV kan eskalere til å inkludere fysisk og/eller seksuell vold vil ofte kvinner være mer sårbare enn menn. (En slik vurdering av mulige kostnader kan foregå ubevisst, og muligens forebygge kvinners IPV-utøvelse.

Vurderingsevnen vil allikevel trolig svekkes ved økt alkoholinntak, slik at også kvinner utøver mer psykologisk IPV når de selv er alkoholpåvirket, som samsvarer med funnene.))

Andre funn tyder på at forskjeller i alkoholbruk mellom partnere («discrepant drinking») er assosiert med psykologisk aggresjon (Lewis et al., 2018). Dette kan reflektere en økt risiko ved dyadisk ubalanse i drikkemønster, slik at alkoholbruk ikke kun utgjør en individuell risikofaktor. Økt psykologisk aggresjon kan imidlertid også øke sannsynligheten for et økende og/eller mer avvikende drikkemønster. Et økt alkoholinntak av den ene parten i et parforhold kan dermed bidra til økt psykologisk aggresjon, som igjen kan bidra til ytterligere økning i alkoholinntak. Disse sammenhengene kan delvis forklares av direkte konsekvenser av alkoholbruken (for eksempel økt aggresjon eller problemer som følge av ruspåvirket tilstand eller økonomiske forhold), av at forskjellen i alkoholbruk i seg selv skaper konflikt og uenighet (for eksempel på grunn av ulike verdier eller synspunkter), eller av negative emosjoner, stress og utilfredshet (økt alkoholbruk kan for eksempel brukes som en mestringsstrategi for å håndtere vanskelige følelser og hendelser, og dermed virke som en medierende faktor).

Vold og mishandling i barndommen

En metaanalyse av barnemishandling og generell IPV-utøvelse viser, i tråd med gjeldende funn, at det foreligger en økt risiko for partnervoldsutøvelse blant personer (særlig menn) som har blitt utsatt for mishandling i barndommen (Li et al., 2020). Dette tyder på at voldserfaringer i barndommen kan være medvirkende årsaker til ulike former for partnervold, og at barnemishandling som en risikofaktor ikke kun er gjeldende for psykologisk IPV. Gover og kolleger (2008) sine funn viser imidlertid at opplevd barnemishandling kun er en risikofaktor for utøvelse av psykologisk IPV blant kvinner, noe som kan tyde på enkelte forskjeller mellom psykologisk IPV og andre former for IPV. I tillegg kan individuelle forskjeller bidra til ulik påvirkning av å bli utsatt for barnemishandling, da noen barn blant annet kan være mer motstandsdyktige mot stress og negative livshendelser enn andre. Barn og unge som opplever vold i oppveksten har imidlertid økt risiko for å bli utsatt for ytterligere misbruk («poly-victimization»), som igjen bidrar til å øke risikoen for senere partnervoldsutøvelse (Wolfe, 2018).

Funnene som taler for voldseksponering i barndommen som en risikofaktor for psykologisk IPV, er i tråd med intergenerasjonell teori for overføring av vold. En slik tilnærming vektlegger sosial læring og mellommenneskelig erfaring som grunnpilarer for utvikling av voldelige og aggressive tendenser. Sosialt samspill i oppveksten, både i form av

egne erfaringer og observasjon av andre, bidrar altså til å forme den relasjonelle utviklingen, som igjen kan ha stor betydning for senere psykososial fungering i parforhold. På denne måten kan tidlig vold og mishandling bidra til en slags skjevutvikling og læring som tillater bruk av aggresjon og vold i nære relasjoner. Svensk forskning tyder blant annet på at tidligere oppvekst i et voldelig hjem er en risikofaktor for IPV-utsettelse (Nybergh et al., 2013), noe som underbygger en utviklet sårbarhet som kan utspille seg i en parrelasjon; eksempelvis fordi man har lært at aggresjon og vold i nære relasjoner er akseptabelt.

Stress, sosial støtte og tilfredshets i parforholdet

Interpersonlig stress som en risikofaktor for psykologisk IPV virker blant annet å ha en forsterket effekt ved yngre alder og lav tilfredshet i parforholdet, noe som kan tilsi at ulike risikofaktorer virker gjensidig forsterkende og/eller kan ha en kumulativ effekt. Dette kan knyttes opp mot funnene til Lohman og kolleger (2013) som viser at opplevd familiestress i ungdomstida øker risikoen for psykologisk IPV i slutten av tjue-årene, men ikke i starten av tjue-årene. I slutten av tjue-årene vil for eksempel mange par ha vært sammen over lengre tid, og ulike stressfaktorer kan ha påvirket paret i økende grad. Mange par vil også tre inn i rollen som småbarnsforeldre i denne livsfasen, og kanskje oppleve utfordringer som bidrar til økt grad av hverdagsstress og konflikt i parforholdet. Slike stressorer vil trolig kunne bidra til redusert tilfredshet i parforholdet. Dette illustrerer en mulig betydning av kumulative risikofaktorer, samt at én risikofaktor gjerne påvirker en annen og til sammen fører til at psykologisk aggressive interaksjonsmønstre utvikles over tid (gjennom en akkumulasjon av stress og andre risikofaktorer).

Samsvarende med funnene fra denne litteraturgjennomgangen viser Nybergh og kolleger (2013) sine funn blant voksne menn og kvinner i Sverige at sosial støtte kan fungere som en beskyttelsesfaktor mot psykologisk IPV. Dette støtter funnenes gyldighet for en skandinavisk populasjon. Sosial støtte fra familie og venner bidrar trolig positivt ved å redusere sårbarheten for vedvarende interpersonlig aggresjon, og muligens redusere belastningen av ulike stressorer. En person med god sosial støtte vil for eksempel kunne få hjelp til å håndtere utfordringer i parforholdet, samt få støtte til å kunne stå opp for seg selv eller gjøre det slutt med en voldelig partner. Et brudd kan derimot være ekstra vanskelig dersom partneren er ens eneste nære relasjon, til tross for at relasjonen er dysfunksjonell og skadelig. Nettverk og sosial støtte fra folk rundt vil derfor kunne være avgjørende for hvordan volden håndteres. Dessuten kan sosial støtte fra partner være en indikator for dynamikken i parforholdet, samt påvirke tilfredshet i parforholdet. Det kan allikevel antas at sosial støtte fra

en partner som utøver psykologisk IPV kan være negativt, på grunn av en mulig opprettholdende effekt på et voldelig parforhold. Varm, kjærlig og støttende atferd vil på ulike måter kunne styrke antagelser om at selv en voldelig partner er uunnværlig for egen lykke og selvoppretholdelse.

Tidligere partnervold

Psykologisk aggresjonsutøvelse kan reflektere en måte å beskytte eller hevde seg på som er mer ufarlig, skjult og akseptabel. Fysisk partnervold (både utøvelse og utsettelse) predikerer eksempelvis økt utøvelse av psykologisk aggresjon (Yoon & Lawrence, 2013). Langhinrichsen-Rohling og kolleger (2012) sin litteraturgjennomgang viser at selvforsvar, makt og kontroll er vanlige oppgitte motivasjoner for generell partnervoldsutøvelse, mens svensk forskning (Nybergh et al., 2013) peker på frykt som en vanlig årsak. Dette underbygger en mulig sårbar rolle hos den som utøver partnervold, men også et mulig behov for å styrke egen posisjon – selv på bekostning av andre, ved å sette egne behov først.

Psykologisk aggresjon er også en prediktor for fysisk aggresjon (Ortiz et al., 2015). Sammenhengene mellom ulike former for vold og aggresjon kan tyde på at slike interaksjonsmønstre/-tendenser etableres gradvis og kan virke selvforsterkende, noe som støtter påstanden om at «vold avler vold». Videre er det nærliggende å anta at en person som utøver partnervold vil øke sin risiko for å bli utsatt for partnervold, noe som delvis kan forklare risikoen for re-utsettelse til tross for partnerbytte. Funn gjort av Ortiz og kolleger (2015) viser dessuten at en svekket emosjonsregulering predikerer økt bruk av alkohol, som predikerer psykologisk aggresjon, som så predikerer fysisk aggresjon. Dette underbygger viktigheten av individuelle faktorer ved utvikling og etablering av voldelige interaksjonsmønstre, samt støtter sammenhengen mellom ulike voldsformer.

Alder

Undersøkelser gjort i Danmark samsvarer med funnene for litteraturgjennomgangen, som viser at risikoen for å bli utsatt for psykologisk partnervold synker med stigende alder (Ottosen & Østergaard, 2018). Disse undersøkelsene viser imidlertid en minst like høy forekomst blant menn og kvinner i 30-årene sammenlignet med de i 20-årene. 30-årene kan karakteriseres som en livsfase hvor mange typisk er mer etablerte, og mange har stiftet familie. Å ha barn sammen vil for eksempel medføre gjensidige forpliktelser og ansvar som kan gjøre det vanskelig å bryte ut av et destruktivt parforhold, samtidig som at en slik livsfase kan by på mange utfordringer og være svært stressende for mange. Dessuten kan håpet om et normalt familieliv bidra til at mange kanskje finner seg i å bli utsatt for kontrollerende atferd

og hyppige nedverdigelser fra sin partner. Man kan også anta at psykologisk aggressive handlingsmønstre utvikles og forverres over tid, slik at partnervold vanligvis ikke vil forekomme i like stor grad helt i starten av et parforhold. Dermed kan forekomsten være noe høyere blant 30-åringer enn 20-åringer til tross for at yngre alder er en risikofaktor for psykologisk IPV.

Kjønn

Yoon og Lawrence (2013) sin studie viser at menn og kvinner utøver psykologisk aggresjon i nokså lik grad, men at det er kjønnsforskjeller for utøvelse av spesifikke typer psykologisk aggressive handlinger. Slike forskjeller kan forklare noe av årsaken til uoverensstemmende resultater mellom ulike studier. Funnene tyder for eksempel på at menn utøver mer dominans, trusler, makt og fiendtlig tilbaketrekking overfor sine kvinnelige ektefeller, mens kvinner utøver mer sosial isolasjon, kontrollerende- og nedsettende atferd overfor sine mannlige ektefeller. En studie som kun tar for seg psykologisk aggresjon i form av kontrollerende- og nedsettende atferd vil dermed kunne få resultater som tyder på større kjønnsforskjeller enn en studie som tar for seg et bredere spekter av psykologisk aggressiv atferd.

I motsetning til hovedfunnene i denne litteraturgjennomgangen, så tyder Ottosen og Østergaard (2018) sine funn på at langt flere kvinner er utsatt for psykologisk partnervold i forhold til menn. Dette kan reflektere måten psykologisk aggresjon blir undersøkt på, men kan også si noe om forskjeller i rapporteringstendenser. Flere funn (e.g., Gover et al., 2008; Roudsari et al., 2009) indikerer for eksempel at menn har høyere terskel for å rapportere tilfeller av psykologisk aggresjon enn kvinner, både når det gjelder utøvelse og utsettelse. En mulig kjønnsforskjell i persepsjon og påvirkning av vold og aggresjon kan virke inn, samtidig som at visse betingelser kan gjøre kvinner mer sårbare enn menn. Tidlige funn i det psykologiske partnervoldsfeltet viser for eksempel at kvinner i forpliktende parforhold er mer utsatt for psykologisk partnervold enn både menn og kvinner i mindre forpliktende parforhold, samt menn i forpliktende parforhold (Kasian & Painter, 1992). Ottosen og Østergaard (2018) beskriver i tillegg en rekke risikofaktorer som virker å være særlig gjeldende for kvinners IPV-utsettelse, deriblant lav sosioøkonomisk status og utenlandsk opprinnelse. Dermed kan ulike faktorer bidra til å gjøre kvinner mer sårbare for partnervold, uten at det å være kvinne er en risikofaktor i seg selv.

Utdanning, sysselsetting og statusforskjeller

Økt status, for eksempel i form av høyere utdanning eller yrker med høyere status, virker i seg selv å være en beskyttelsesfaktor mot psykologisk IPV. Statusforskjeller i parforholdet ser imidlertid ut til å kunne svekke denne effekten, ved at kvinner med høyere status enn sin mannlige partner har økt risiko for å bli utsatt for psykologisk IPV. Utøvelse av psykologisk aggresjon mot en partner med høyere status kan ha som funksjon å jevne ut en ubalanse i parforholdet ved å styrke egen makt og kontroll, og samtidig nedgradere partneren på ulike områder. En person med lavere status kan allikevel ha økt sårbarhet for å bli utsatt for partnervold, uten at dette nødvendigvis reflekterer en statusforskjell overfor partneren. Nybergh og kolleger (2013) sine funn viser på tross av dette en sammenheng mellom høyere utdanning og økt IPV-utsettelse. Dette kan muligens reflektere en rapporteringstendens som følge av økt bevissthet og evne til å identifisere partnervold blant de med høyere grad av utdanning, men kan også være påvirket av statusforskjeller i parforholdet. Mer forskning trengs på dette området, særlig når det gjelder hvordan menns utsettelse påvirkes av statusforskjeller i parforholdet.

Sivilstatus, varighet av parforhold og kontekst

Studien til Yoon & Lawrence (2013) viser at tilfredshet i parforholdet virker å ha en gradvis nedgang i løpet av de sju første årene av ekteskapet. Dette styrker potensielt funnene i litteraturgjennomgangen, som viser at både redusert tilfredshet i parforholdet og lengre varighet av parforholdet er risikofaktorer for psykologisk IPV. Samtidig kan det tyde på at tilfredshet og varighet av parforholdet ikke nødvendigvis er uavhengige risikofaktorer, slik at mer forskning behøves for å kunne bekrefte en eventuell direkte sammenheng med psykologisk IPV. I motsetning til funnene i litteraturgjennomgangen så viser imidlertid Yoon & Lawrence (2013) sine funn en gradvis nedgang i psykologisk aggresjon over tid. Mulige forklaringer på dette kan være at ulike beskyttelsesfaktorer også påvirker samspillet, for eksempel økende alder eller redusert stress som følge av økt trygghet, forpliktelse og tillit i ekteskapet. Partnere vil antageligvis i tillegg ofte utgjøre en viktig del av hverandres sosiale støtte, og da kanskje særlig etter hvert som de forplikter seg mer, for eksempel ved å gifte seg, kjøpe bolig eller få barn sammen.

Tidligere forskningsfunn viser derimot at psykologisk voldelig atferd er vanligere blant mer forpliktete par (Kasian & Painter, 1992). Par som lever sammen tilbringer trolig mer tid sammen med hverandre enn par i mindre etablerte eller forpliktete forhold, samtidig som par i mer langvarige forhold ofte har etablert og forpliktet seg i større grad. Dette støtter

antagelsene om sammenhenger mellom ulike risikofaktorer. Til tross for at alenetid med partner virker å kunne øke forekomsten av psykologisk IPV, er det allikevel viktig å huske på at denne formen for partnervold ikke krever fysisk tilstedeværelse. Psykologisk IPV kan forekomme via telefon, sosiale medier eller andre mer indirekte kommunikasjonsformer, noe som trolig bidrar til en økt forekomst i forhold til fysisk IPV.

Videre understøtter svensk forskning (Nybergh et al., 2013) at singel, skilt eller separert sivilstatus er assosiert med økt psykologisk IPV. Mulige forklaringer kan være at vold og konflikt i parforholdet har medført brudd, eller at psykologisk aggresjon eskalerer eller oppstår etter bruddet, for eksempel i form av stalking/forfølgelse, nedsettende bemerkninger eller trusler om å avsløre sensitiv informasjon. Aggressive tilnærmelser i etterkant av et brudd er trolig enklere i dagens samfunn enn tidligere, på grunn av økt bruk av teknologi og sosiale medier. Konsekvensene av trusler som ikke etterkommes kan dessuten være omfattende og alvorlige, for eksempel ved spredning av intime bilder eller annen sensitiv informasjon på internett, som igjen kan fremme utøverens makt og kontroll over sin tidligere partner. En annen mulig forklaring kan være identifiseringsevne og rapporteringstendens, da det trolig er lettere å anerkjenne eller innrømme partnervold utøvd av en tidligere partner kontra en nåværende partner. (Eksempelvis vil en sterk tilknytning og positive følelser overfor en partner kunne bidra til at negative følelser og inntrykk av partneren undertrykkes. Dessuten vil en spenningstilstand i form av kognitiv dissonans (når egne handlinger ikke stemmer overens med hva man tror på eller mener) kunne bidra til at antagelser og holdninger endres. Ved høy grad av investering og forpliktelse i et parforhold vil det derfor kunne utvikles en aksept for voldshandlinger, uten at dette nødvendigvis skjer bevisst. En underrapportering av psykologisk IPV fra nåværende partner kan imidlertid også skyldes konsekvenser av selve voldsutsettelsen, for eksempel frykt.)

Opprettholdelse av et voldelig parforhold

Tidlige forskningsfunn peker på at tilstedeværelsen av positiv atferd i et parforhold kan være med på å opprettholde forholdet uavhengig av mengden psykologisk vold (Kasian & Painter, 1992). Studien viser at parforhold i større grad tar slutt ved fravær av positiv atferd enn ved økende erfaringer med psykologisk IPV. En partner som utøver psykologisk vold kan også tilby en form for tilknytning, som forsterkes gjennom blant annet kjærlig atferd; dette til tross for en mulig ambivalens, usikkerhet og uforutsigbarhet i relasjonen. En opprettholdende faktor for volden og selve parforholdet er trolig derfor de tidvise varme og kjærlige tilnærmingene, fordi dette styrker de relasjonelle båndene og den emosjonelle tilknytningen –

selv til en partner som påfører en smerte. Tilførsel av positiv/kjærlig atferd kan muligens også bidra til å forsterke effekten av volden, da en tendens til å ignorere, unnskyldte eller ta på seg skylden for partnerens psykologiske aggresjon trolig øker ved sterk tilknytning til partner (samt ved økt investering og forpliktelse i parforholdet).

Eva Lundgren har utviklet en teori om «Voldens normaliseringsprosess», som omhandler en gradvis etablering av et voldelig interaksjonsmønster hvor grenser forflyttes og voldens betydning endres (Lundgren et al., 2001, s. 17). Teorien beskriver voldelige relasjoner som utvikler seg over tid, ved at det etableres en slags ubalanse i maktforholdet (den ene får makt over den andre som tilpasser seg). Psykologisk aggresjon kan dermed eskalere gjennom en gradvis forverring og etablering av voldsmønstre, hvor toleransen for voldshandlinger øker mens terskelen for utøvelse minker. En prosess hvor kontroll og makt etableres kjennetegnes dessuten av vekslende samhandling mellom vold og mer kjærlige tilnærmelser, og i starten er volden gjerne mer sporadisk. Slik beskriver Lundgren en gradvis normalisering av voldshhandlingene, som over tid blir en del av både relasjonen og den voldsutsattes identitet. Parallelt med en slik etablering og mulig forverring av volden vil den utsatte bli påvirket i både sin tankegang og virkelighetsforståelse, og dermed kunne bli brutt ned over tid. Lundgren fokuserer særlig på kvinner på voldsutsatte, og fremhever at mange kvinner internaliserer partnervolden og medfølgende følelser, noe som vanskeliggjør en endring i et skadelig mønster.

Å bli utsatt for psykologisk IPV over tid vil på denne måten kunne svekke selvtillit og selvfølelse, samt forsterke internaliserende følelser som frykt, håpløshet og mangel på kontroll. Dette kan bidra til opprettholdelse av et voldelig parforhold, da en person som er psykisk nedbrutt og har lave tanker om seg selv trolig vil ha vanskeligere for å bryte ut av forholdet. En gradvis økning og normalisering av voldshhandlingene vil i tillegg kunne gjøre at det blir vanskelig å avdekke dem nettopp som voldelige og destruktive. Dermed kan man brytes ned av psykologisk IPV over tid uten å være klar over hva man utsettes for. Trolig kan dette være med å skape tvil rundt egen fungering, mestringsevne og oppfatninger, noe som igjen kan bidra til å svekke selvet, samt føre til en redusert evne (og muligens vilje) til å forlate sin partner. Et negativt selvbilde og tap av egen identitet vil antagelig også kunne forsterke en følt avhengighet til partneren, samtidig som forståelsen av volden svekkes eller forvrenges. På bakgrunn av dette vil det nok i en del tilfeller være nødvendig å komme seg ut av et voldelig parforhold før en reell forståelse og evne til identifisering av egen utsettelse for psykologisk IPV blir mulig.

Ulike faktorer kan bidra til å øke sårbarheten for opprettholdelse av partnervold. Ottosen og Østergaard (2018) påpeker at kvinner med funksjonsnedsettelse kan ha vanskeligere for å bryte ut av et voldelig parforhold. Noen lever kanskje mer isolert eller er mer avhengige av sin partner, for eksempel økonomisk eller funksjonelt. Man kan også anta at en del kvinner, av mer biologiske årsaker (som for eksempel kjønnsforskjeller i hormonsammensetning, og en slags avhengighet av mannens støtte og beskyttelse av familien – fra et evolusjonært perspektiv), er mer emosjonelt investert i sitt parforhold enn menn. Dette kan øke kvinners sårbarhet i et voldelig parforhold, ved at det blir vanskeligere å forlate en partner man har forpliktelser overfor og/eller føler en sterk tilknytning til. Spansk IPV-forskning viser dessuten at risikoen for å forbli i et voldelig parforhold er om lag ti ganger så høy for kvinner utsatt for både fysisk og psykologisk IPV som for kvinner utsatt for kun fysisk IPV (Montero et al., 2015). Dette kan tyde på at psykologisk vold i seg selv kan virke opprettholdende for et destruktivt parforhold, muligens gjennom en forsterkning av voldens normaliseringsprosess. Et kontroll- og maktregime som er etablert over tid vil kunne svekke den utsatte sin uavhengighet og styrke til å stå opp for seg selv. Trusler kan også fungere som opprettholdende for et voldelig parforhold, ved å skape frykt for å avslutte parforholdet; eksempelvis gjennom trusler om selvskading, eller trusler vedrørende felles barn.

Tidvis, ikke-konstant psykologisk aggresjon kan altså anses som en effektiv måte å kontrollere sin partner på. Til dels skjult vold i kombinasjon med kjærlig atferd kan bidra til å svekke partnerens tanker om seg selv og samtidig gjøre vedkommende mer knyttet og avhengig av parrelasjonen, noe som igjen fører til mer makt og kontroll. En gradvis opptrapping av volden vil trolig forsterke dette ytterligere, gjennom normaliserings- og endringsprosesser. For å kunne bekrefte slike sammenhenger trengs det imidlertid mer spesifikk forskning på opprettholdende faktorer for psykologisk IPV, men også på hvilke faktorer som kan virke beskyttende mot vedvarende voldsmønstre.

Dyadiske og kontekstuelle forhold

Å være i et parforhold har ulike funksjoner. Det kan bidra til å sikre reproduksjon og familieliv, men er også med på å oppfylle menneskelige behov for blant annet trygghet, nærhet og bekreftelse. Follingstad (2007) beskriver parforhold som intense menneskemøter som kan vekke primitive aspekter ved enhver. Over tid dannes et slags interaksjonsmønster i relasjonen. Dette vil stadig kunne forandre og utvikle seg, og kan påvirkes både av individuelle faktorer og ulike forhold utenfra. I tillegg bør dyadiske aspekter ved psykologisk aggresjon og vold i parforhold tas i betraktning. Til tross for at denne oppgaven fokuserer

mest på en skjev maktfordeling hvor den ene partneren betraktes som et offer, så skjer aggressiv atferd i en dynamisk kontekst mellom partnere. Dette vil si at det skjer en gjensidig påvirkning, slik at begge parter bidrar til å skape en viss dynamikk i interaksjonsmønstrene som utvikles i et parforhold. Sjalousi og behov for kontroll eller makt over partner kan eksempelvis påvirkes av tidligere utroskap og mistillit i parforholdet, eller av andre erfaringer som påvirker hver enkelt sin interpersonlige fungering.

Forskning underbygger at psykologisk aggresjon blant par i stor grad reflekterer toveis kommunikasjonsprosesser hvor begge parter er medvirkende til å skape, opprettholde eller forverre aggresjonen i parforholdet (e.g., Lawrence et al., 2009; Yoon & Lawrence, 2013). Sommer og kolleger (2017) peker på viktigheten av mulige gjensidige interaksjonsprosesser som utløsende eller opprettholdende for partnervold, mens Lohman og kolleger (2013) poengterer at volden er et uttrykk for parforholdets fungering og interaksjonsmønstre. En tendens til gjensidig aggresjon virker å være gjeldende på tvers av kulturer, for eksempel i Kina hvor en stor andel kvinner som utsettes for psykologisk aggresjon fra sin partner, også rapporterer å utøve psykologisk aggresjon (Hu et al., 2019). Amerikanske forskningsfunn viser dessuten at gjensidig psykologisk aggresjon er forbundet med økt frekvens og alvorlighetsgrad av handlingene sammenlignet med enveis aggresjon, samt at menn og kvinner involvert i gjensidige aggresjonsmønstre skårer høyere på dominans og sjalousi (Kar & O'Leary, 2013). Dette tyder på at gjensidig partnervold vil kunne eskalere i større grad, og at enkelte kan være mer tilbøyelige eller personlighetsmessig sårbare for å bli revet med av en partners aggressive tilnærming.

Ulike kontekstuelle forhold bør tas i betraktning for å kunne forstå psykologisk aggresjon og vold i parforhold. Dette kan innebære selve konteksten hvor den psykologiske aggresjonen forekommer, for eksempel når, hvor og i hvilken handlingsrekke, men også hvordan aggresjonen forstås av partene involvert, og hvilke interaksjonsmønstre som er typiske for paret. Andre kontekstuelle variabler av betydning kan være varighet, hyppighet og konsekvenser av ulike psykologisk aggressive handlinger. Follingstad (2007, 2009) problematiserer et manglende fokus på kontekst innen forskningsfeltet for psykologisk aggresjon, og mener at mye av forskningen har vært for snever og endimensjonal. For å forstå et så komplekst fenomen som psykologisk aggresjon bør flere perspektiver inkluderes, slik som begge parter sine tolkninger, hvilke intensjoner som ligger bak atferden og hvordan den interpersonlige dynamikken påvirker selve interaksjonsmønsteret. Ulike par kan for eksempel ha ulike måter å kommunisere på, eller ulike terskler for hva som betraktes som akseptabelt.

Enkelte aggressive handlinger kan være uttrykk for normal interaksjon i noen parforhold, men oppleves svært sårende og nedverdiggende i andre parforhold.

Kontekstuelle faktorer, dynamikk og ulike perspektiver kan være utfordrende å kartlegge, og vil blant annet kreve mer ressurser i forskningsprosjekter og kliniske settinger. Dessuten vil det i en del tilfeller være snakk om utilgjengelig informasjon, da subjektive informanter ikke vil kunne tilby objektiv informasjon, samtidig som en del informasjon kan være ubevisst eller utilgjengelig for informanten selv. Egne intensjoner i komplekse atferdsmønstre kan for eksempel være vanskelige å forstå eller sette ord på. Allikevel vil økt oppmerksomhet på det kontekstuelle kunne bidra til en dypere og mer helhetlig forståelse av psykologisk aggresjon, og dermed styrke feltet.

Begrensninger og implikasjoner

Begrensninger ved denne litteraturgjennomgangen

Litteratursøket i denne oppgaven ble gjort med en større prioritering av spesifisitet fremfor sensitivitet. Dette med bakgrunn i at en rekke terminologiske varianter av psykologisk aggresjon og -vold ikke ble inkludert i selve søket (for eksempel verbal aggresjon, indirekte aggresjon og «coercive control»), samt at psykologisk/emosjonell vold/aggresjon eller lignende terminologi ble satt som kriterium. På denne måten ble ikke artikler som kun benytter spesifikke begreper for diverse psykologisk voldelig atferd avdekket, og heller ikke artikler som kun inneholdt eksempelvis «vold» eller «psykologisk». Ytterligere relevante artikler kunne blitt avdekket dersom søket hadde blitt utvidet til å inkludere partnervold (IPV), uten en nødvendig inkludering av den psykologiske dimensjonen. Flere av de inkluderte studiene i denne litteraturgjennomgangen som ser på partnervold generelt deler IPV inn i fysisk-, seksuell og psykologisk vold, samt ser på risikofaktorer for psykologisk IPV både uavhengig av og i forbindelse med de andre formene for partnervold. Altså er disse artiklene høyst relevante for denne oppgavens tema og formål, til tross for et overordnet fokus på IPV. På en annen side ville et bredere søk gått utover spesifisiteten, og ført til en voldsom økning av irrelevante treff for denne oppgaven.

Optimalt sett burde den videre vurderingen av identifiserte artikler fra litteratursøket blitt gjort av to personer, i førsteomgang med to uavhengige identifiseringsprosesser. Slik kunne studienes relevans i henhold til inklusjonskriterier fått en større kvalitetssikring, samtidig som risikoen for å overse relevante studier ville blitt redusert. Med rammeverket for

denne oppgaven, både tidsmessig og med tanke på ressurser, ville imidlertid dette blitt vanskelig å få til.

Begrensninger ved de inkluderte studiene

Flertallet av studier inkludert i denne litteraturgjennomgangen er tverrsnittsstudier, slik at kausale sammenhenger ikke kan fastslås. Dette betyr at forhold assosiert med psykologisk IPV ikke kan konkluderes å være prediktorer eller risikofaktorer for IPV. Dessuten vil tverrsnittsstudier som kun består av én måling kunne medføre gjenkallingsvansker, slik at tidligere tilfeller av psykologisk partnervold underrapporteres. Flere av de inkluderte studiene har også en noe begrenset utvalgsstørrelse, hvilket kan true generaliseringsverdien av funnene. Tolv av studiene har utvalg med færre enn 200 deltakere. Kun tre av disse studiene har imidlertid utvalg med færre enn 100 deltakere (laveste utvalgsstørrelse på 67 deltakere), mens flertallet av studiene som er inkludert har en utvalgsstørrelse over 400 deltakere. Videre vil det kunne være ulike svakheter ved selvrapporteringsstudier. Det er for eksempel en viss risiko for at deltakerne påvirkes av sosial ønskelighet, særlig når det gjelder egen utøvelse av psykologisk IPV, men også med tanke på vanskelige aspekter ved det å framstille seg selv som et offer.

De fleste av studiene har utvalg bestående av enkeltpersoner heller enn at begge parter i et parforhold er representert. Dette medfører at den ene parten står for rapporteringen av eventuell voldsutøvelse og/eller -utsettelse i et parforhold, slik at subjektive enkeltvurderinger ligger til grunn for resultatene. Dermed blir det umulig å fastslå om de rapporterte voldshandlingene reflekterer en makt-ubalanse i parforholdet, eller om de er del av gjensidig aggressive handlingsmønstre. Selvrapportering samsvarer ikke nødvendigvis med partnerens rapportering. Johnson og kolleger (2020) sin dyadiske studie viser for eksempel at kvinner rapporterer mindre utøvelse av psykologisk aggresjon enn deres mannlige partnere rapporterer å bli utsatt for. Dette understreker mulige svakheter ved enkeltvis selvrapportering i mange studier.

Flere av studiene inkludert tar heller ikke hensyn til frekvens/hyppighet og alvorlighetsgrad av ulike psykologisk voldelige handlinger, men tar utgangspunkt i en svært forenklet/kategorisk «enten eller»-konseptualisering. Enkelte studier fordeler for eksempel utvalget inn i kategoriene *har* eller *har ikke* vært utsatt for psykologisk aggresjon i løpet av det siste året, basert på spesifikke spørsmål om aggressiv atferd. Svakheter ved en slik forenklet konseptualisering vil være at ulike nyanser ved volden ikke fanges opp, samt at en del vold sannsynligvis ikke fanges opp i det hele tatt. Spesifikke spørsmål om atferd er en

relativt enkel og effektiv måte å måle psykologisk partnervold på, men man bør være klar over at informasjon kan gå tapt når et såpass komplekst fenomen brytes ned til å omhandle et begrenset antall aggressive handlinger. Ulike former for kontrollerende atferd vil for eksempel ikke avdekkes dersom det ikke spørres om.

Den psykologiske voldsforskningen har trolig blitt påvirket av den fysiske voldsforskningen i stor grad, slik at kunnskap om psykologisk IPV har utviklet seg i tråd med etablert kunnskap om fysisk IPV. På denne måten kan psykologisk IPV-feltet være preget av et ovenfra og ned-perspektiv («top-down»), for eksempel ved at forskere har undersøkt nettopp de faktorene som har vist seg mest gjeldende for fysisk vold, istedenfor å undersøke mer bredt og starte med «blanke ark». Det er en rekke forhold som tilsier at psykologisk vold trenger en stødigere teoretisk forankring både begrepsmessig og når det gjelder konseptualisering. Men er dette realistisk med et såpass abstrakt og komplekst fenomen? Man kan argumentere for at en rekke faktorer er med på å vanskeliggjøre dette, for eksempel viktigheten av kontekst når det gjelder å vurdere psykologisk aggressive handlinger. Å anklage partneren sin for å være utro kan være uttrykk for overdreven og ubegrunnet sjalusi, men i enkelte sammenhenger kan slike anklager være basert på reelle tillitsbrudd og utroskap. Dermed kan letingen etter enkle og konkrete svar føre til en mangelfull eller feilaktig forståelse av et felt som krever bredde og dybde i sin konseptualisering.

Det bør poengteres at flere av studiene i litteraturgjennomgangen har en svært lav terskel for å betegne atferd som psykologisk voldelig. Enkelte studier konkluderer med psykologisk partnervold dersom det noensinne eller i løpet av det siste året har forekommet psykologisk aggresjon i parforholdet, uavhengig av frekvens/hyppighet eller alvorlighetsgrad. Dette er problematisk med tanke på fagfeltets utvikling, samt tyngde og fokus i samfunnet. Til tross for at psykologisk partnervold bør få økt fokus og anerkjennelse for mulige alvorlige skadevirkninger, så er det viktig at normalpsykologien ved aggresjon tas hensyn til og inkorporeres i forståelsen. Kanskje er psykologisk vold annerledes fra fysisk- og seksuell vold nettopp på det området at ikke kun én handling eller ett tilfelle er nok for å bruke voldsbetegnelsen. At psykologisk partnervold i større grad består av vedvarende/gjentakende aggresjonsmønstre er ingen ny forståelse, men kan hevdes å ha blitt tatt for lite hensyn til i forskningen som er gjort til nå.

Praktiske implikasjoner

Ved forebygging og intervensjoner knyttet til psykologisk partnervold bør ulike påvirkningsfaktorer, som identifisert i denne litteraturgjennomgangen, tas i betraktning. For det første kan behandling og oppfølging av individuelle vansker med eksempelvis emosjonsregulering, psykiske lidelser eller alkoholbruk bidra til å redusere psykologisk IPV. For det andre kan forebyggende tiltak mot vold og belastninger i barn og unges oppvekstmiljø fremme en god utvikling og redusere risikoen for både utøvelse og utsettelse for psykologisk IPV i voksen alder. Her er det imidlertid viktig å anerkjenne at forebyggende tiltak ikke vil hjelpe alle, slik at de som utsettes eller har blitt utsatt for utrygge og belastende oppvekstforhold får tilstrekkelig hjelp og støtte til personlig utvikling og mestring – særlig i forholdet til andre mennesker. Dette gjelder også de som lever i eller har levd i et parforhold preget av vold, uten at det nødvendigvis foreligger et åpenbart behov for intervensjon; en form for intervensjon kan allikevel virke forebyggende mot fremtidig psykologisk IPV.

For det tredje vil det være viktig med en fleksibel tilnærming til psykologisk IPV; for eksempel anerkjenne at ulike risikofaktorer kan ha en kumulativ effekt, eller at ulike beskyttelsesfaktorer (som sosial støtte og økende alder) kan svekke effekten av enkelte risikofaktorer (som økt stress og varighet av parforhold). Ulike faktorer kan altså virke inn på hverandre. På denne måten blir det mulig å se på psykologisk IPV med et mer helhetlig blikk som tar høyde for kompleksiteten ved fenomenet, heller enn å låse forståelsen av enkelte påvirkningsfaktorer som eneste forklaring. For det fjerde er det behov for mer kunnskap og en økt bevissthet rundt psykologisk partnervold. Et stort problem er tilsynelatende at psykologisk aggresjon ikke bare er hyppig forekommende, men at det også anses som relativt normalt. Dette gjør at psykologisk aggressiv atferd kan benyttes for å såre og degradere partneren sin på en måte som i større grad anses som sosialt akseptabel, noe som er svært urovekkende med tanke på skadepotensialet. På dette området ligger psykologisk vold langt etter fysisk vold, da fysisk vold i mye større grad er stemplet som uakseptabelt og utvilsomt skadelig i samfunnet vårt.

Ved å fremme en bevisstgjøring på nasjonalt plan kan trolig flere bli i stand til å kjenne igjen og avdekke psykologisk aggresjon i eget parforhold på et tidligere tidspunkt, noe som igjen kan virke forebyggende. Holdningsarbeid gjennom økt kunnskap vil trolig kunne ha en positiv effekt, dels ved å endre de sosiale normene for psykologisk vold. Dette avhenger imidlertid av en økt forståelse for både alvorlighetsgrad og mulige konsekvenser, samt at psykologisk IPV utøves av både menn og kvinner. I tillegg vil opplysningsarbeid være

essensielt innen psykisk helsevern, for at helsepersonell skal ha kompetanse og kunnskap nok til å kunne avdekke psykologisk vold i pasienters tidligere eller nåværende parforhold. Her vil det være særlig viktig å bygge en god grunnforståelse av hvorfor psykologisk vold bør forebygges/avdekkes, og hvorfor tid og ressurser rettet mot psykologisk vold bør prioriteres for å fremme en god psykisk og fysisk helse hos pasienter, både i et nåtidsperspektiv og på lengre sikt.

Ved mistanke om partnervold er det viktig å kartlegge interaksjonsdynamikken til par som strever. Hvorvidt de aggressive atferdsmønstrene hovedsakelig er enveis, eller om begge parter i stor grad utsetter den andre for aggresjon vil kunne være avgjørende for videre oppfølging. Er for eksempel dynamikken i parforholdet preget av opphetede diskusjoner, ustabile individuelle tendenser og/eller varierende relasjonskvalitet? For å kunne avdekke en eventuell gjensidighet i volden er det i tillegg viktig med informasjon om situasjonene de aggressive eller voldelige handlingene foregår i. Noe som tilsynelatende er gjensidige aggressive samspillmønstre kan for eksempel bunne i at den ene parten prøver å forsvare seg eller beskytte barna sine, hvilket understreker viktigheten av kontekst ved en slik vurdering. Parforholdets historikk i form av tidligere dynamikk, livshendelser og aggressive tendenser vil også kunne påvirke parets nåværende fungering og interaksjon. Lav relasjons-/interaksjonskvalitet og tilfredshet i parforholdet er, basert på resultatene fra denne litteraturgjennomgangen, klare risikofaktorer for psykologisk IPV. Å fremme ferdigheter knyttet til interaksjon og problemløsning blant par som strever vil derfor være relevant både ved forebygging og intervensjon.

Videre vil individuelle faktorer kunne bidra til aggressive interaksjonsmønstre, samt påvirke både oppfatning og håndtering av volden. Noen er for eksempel mer sensitive for kritikk, eller er mer emosjonelt knyttet til sin partner enn omvendt. Dette kan føre til at aggresjonen fra partner oppleves ekstra sårende, eller at aggresjonen håndteres på en måte som svekker relasjonen. Det vil dermed være av vesentlig betydning å undersøke ulike årsaksforklaringer og danne seg en overordnet forståelse av problematikken, for å kunne optimalisere oppfølging og eventuell behandling. Dersom det viser seg at partneren som utøver psykologisk IPV sliter med alkoholproblemer som en følge av tidligere misbruk kan det eksempelvis være nyttig å spisse behandlingen mot disse risikofaktorene. Dette avhenger selvsagt av en bred og grundig kartlegging på forhånd, for å utelukke eventuelle andre årsaksforklaringer. Mulige påvirkningsfaktorer knyttet til begge parter i forholdet bør inkorporeres, både ved et utøver-utsatt-forhold og ved gjensidig psykologisk IPV, da for

eksempel tidligere utsettelse for vold og mishandling øker risikoen for utøvelse-, men også re-utsettelse i form av psykologisk IPV.

Implikasjoner for videre forskning

Kun 7 av totalt 42 studier i denne litteraturgjennomgangen er longitudinelle. Det er derfor behov for flere longitudinelle studier på hvilke faktorer som påvirker psykologisk partnervold, for å kunne fastslå mer spesifikke årsakssammenhenger. Mange mekanismer og potensielle påvirkningsfaktorer kan videre hevdes å være uutforskede, og for å utvide samt bekrefte kunnskap om utvikling og årsaker til psykologisk IPV trengs det mer forskning. Biologiske faktorer er et eksempel på mulige påvirkningsfaktorer som har blitt lite utforsket innen det psykologiske partnervoldsfeltet. Kan eksempelvis ulike hormoner påvirke psykologisk IPV? Det er kjent at testesteronivå kan påvirke fysisk aggresjon, men det er usikkert om dette også gjelder psykologisk aggresjon. I tillegg foreligger det for lite forskning på psykologisk IPV blant seksuelle minoriteter, slik at flere studier bør omfatte blant annet homofile og lesbiske par. Et viktig spørsmål er om risikofaktorene og mekanismene for psykologisk IPV blant heterofile er gjeldende også for ikke-heterofile, samt om aggressive interaksjonsmønstre og dynamikk utvikler seg annerledes. Generelt er opprettholdende faktorer for psykologisk IPV også et understudert område med behov for mer kunnskap. Dessuten vil det være essensielt med flere longitudinelle studier for å få mer kunnskap om eventuelle langtidskonsekvenser av psykologisk IPV.

Konklusjon

En rekke faktorer kan påvirke og bidra til at psykologisk partnervold oppstår eller ikke oppstår. Funnene i denne litteraturgjennomgangen fremhever at relasjonelle erfaringer og opplevelser, både i oppveksten og som voksen, ser ut til å være av vesentlig betydning for senere fungering i parforhold. Beskyttelsesfaktorer, i form av trygg tilknytning og sosial støtte, samt risikofaktorer i form av opplevd voldseksposering, barnemishandling og partnervold kan påvirke hvordan man tilnærmer seg og interagerer med en partner. Statusforskjeller og ubalanse mellom partnere virker også å kunne utgjøre en viss risiko, samtidig som en rekke individuelle og demografiske faktorer vil kunne spille inn. Særlig emosjonsreguleringsvansker, høyt alkoholinntak, ung alder og lengre parforholdsvarighet øker risikoen. Allikevel vil ulike beskyttelsesfaktorer og risikofaktorer kunne ha en gjensidig påvirkningseffekt på hverandre, i tillegg til at påvirkningsfaktorene trolig kan akkumulere

over tid. Årsakssammenhengene er på denne måten svært komplekse, til tross for at enkeltstående individuelle-, psykososiale- og sosiodemografiske faktorer er vist å kunne påvirke utvikling av psykologisk partnervold. Mer kunnskap om spesifikke årsaksmekanismer kan bidra til å fremme effekten av forebyggende tiltak og intervensjoner for psykologisk partnervold, noe som underbygger viktigheten av videre utvikling innen forskningsfeltet.

Psykologisk vold kan være utfordrende å identifisere og forstå for de som rammes. Dette kan gjøre at det blir vanskelig å forhindre en videre voldsutvikling, både på grunn av en gradvis normalisering av psykologiske aggresjonsmønstre, og en gradvis svekkelse av selvet. Psykologisk partnervold er ikke kun et problem som angår parforholdet, men også noe som angår samfunnet. Dette på grunn av de skadelige konsekvensene det kan ha for både enkeltindivider, par og familier, i tillegg til de økonomiske konsekvensene det samlet sett kan ha for samfunnet, i form av for eksempel økt sykefravær og behov for helsehjelp. En god operasjonalisering av psykologisk partnervold som fenomen vil kunne fremme bevissthet og kunnskap rundt temaet, samt legge til rette for adekvat hjelp i forbindelse med opplevd psykologisk vold i nåværende eller tidligere parforhold. Det er nødvendig og på tide at psykologisk partnervold anerkjennes som et skadelig og uakseptabelt fenomen på lik linje med fysisk partnervold, og med dette får økt fokus i samfunnet.

Referanseliste

- Abajobir, A. A., Kisely, S., Williams, G. M., Clavarino, A. M., & Najman, J. M. (2017). Substantiated Childhood Maltreatment and Intimate Partner Violence Victimization in Young Adulthood: A Birth Cohort Study. *Journal of Youth and Adolescence*, 46(1), 165-179. <https://doi.org/10.1007/s10964-016-0558-3>
- Ahmadabadi, Z., Najman, J. M., Williams, G. M., Clavarino, A. M., d'Abbs, P., & Smirnov, A. (2019). Intimate partner violence in emerging adulthood and subsequent substance use disorders: Findings from a longitudinal study. *Addiction*, 114(7), 1264-1273. <http://dx.doi.org/10.1111/add.14592>
- Arriaga, X. B., & Schkeryantz, E. L. (2015). Intimate relationships and personal distress: The invisible harm of psychological aggression. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 41(10), 1332-1344. <https://doi.org/10.1177/0146167215594123>
- Baker, E. A., Klipfel, K. M., & van Dulmen, M. H. M. (2018). Self-Control and Emotional and Verbal Aggression in Dating Relationships: A Dyadic Understanding. *Journal of Interpersonal Violence*, 33(22), 3551-3571. <https://doi.org/10.1177/0886260516636067>
- Bettany-Saltikov, J. (2012). *How to do a systematic literature review in nursing: a step-by-step guide*. McGraw-Hill Education.
- Breiding, M. J., Basile, K. C., Smith, S. G., Black, M. C. & Mahendra, R. R. (2015). *Intimate partner violence surveillance: Uniform definitions and recommended data elements* (2. utg.). National Center for Injury Prevention and Control, Centers for Disease Control and Prevention.
- Butchart, A., Garcia-Moreno, C. & Mikton, C. (2010). *Preventing intimate partner and sexual violence against women: Taking action and generating evidence* (NCJ Number 247410). World Health Organisation.
- Dodaj, A., Sesar, K., & Simic, N. (2020). Impulsivity and Empathy in Dating Violence among a Sample of College Females. *Behavioral Sciences*, 10(7), 117. <https://doi.org/10.3390/bs10070117>
- Dokkedahl, S., Kok, R. N., Murphy, S., Kristensen, T. R., Bech-Hansen, D., & Elklit, A. (2019). The psychological subtype of intimate partner violence and its effect on mental

- health: protocol for a systematic review and meta-analysis. *Systematic reviews*, 8, Artikkel 198. <https://doi.org/10.1186/s13643-019-1118-1>
- Elkins, S. R., Moore, T. M., McNulty, J. K., Kivisto, A. J., & Handsel, V. A. (2013). Electronic Diary Assessment of the Temporal Association Between Proximal Anger and Intimate Partner Violence Perpetration. *Psychology of Violence*, 3(1), 100-113. <https://doi.org/10.1037/a0029927>
- Elmqvist, J., Hamel, J., Febres, J., Zapor, H., Wolford-Clevenger, C., Brem, M., Shorey, R. C., & Stuart, G. L. (2016). Motivations for psychological aggression among dating college students. *Partner Abuse*, 7(2), 157-168. <http://dx.doi.org/10.1891/1946-6560.7.2.157>
- European Union Agency for Fundamental Rights. (2014). *Violence against women: An EU-wide survey. Main results*. Publications Office of the European Union.
- Faramarzi, M., Esmailzadeh, S., & Mosavi, S. (2005). A comparison of abused and non-abused women's definitions of domestic violence and attitudes to acceptance of male dominance. *European Journal of Obstetrics & Gynecology and Reproductive Biology*, 122(2), 225-231. <https://doi.org/10.1016/j.ejogrb.2004.11.047>
- Follingstad, D. R. (2007). Rethinking current approaches to psychological abuse: Conceptual and methodological issues. *Aggression and Violent Behavior*, 12(4), 439-458. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2006.07.004>
- Follingstad, D. R. (2009). The impact of psychological aggression on women's mental health and behavior: The status of the field. *Trauma, Violence, & Abuse*, 10(3), 271-289. <https://doi.org/10.1177/1524838009334453>
- Follingstad, D. R. & Dehart, D. D. (2000). Defining psychological abuse of husbands toward wives: Contexts, behaviors, and typologies. *Journal of interpersonal violence*, 15(9), 891-920. <https://doi.org/10.1177/088626000015009001>
- Follingstad, D. R., Rutledge, L. L., Berg, B. J., Hause, E. S. & Polek, D. S. (1990). The role of emotional abuse in physically abusive relationships. *Journal of family violence*, 5(2), 107-120. <https://doi.org/10.1007/BF00978514>

- Gover, A. R., Kaukinen, C., & Fox, K. A. (2008). The relationship between violence in the family of origin and dating violence among college students. *Journal of Interpersonal Violence, 23*(12), 1667-1693. <http://dx.doi.org/10.1177/0886260508314330>
- Hellemans, S., Buysse, A., De Smet, O., & Wietzker, A. (2014). Intimate Partner Violence in Belgium: Prevalence, Individual Health Outcomes, and Relational Correlates. *Psychologica Belgica, 54*(1), 79-96. <https://doi.org/10.5334/pb.af>
- Hoover, R. C., & Jackson, J. B. (2019). Insecure attachment, emotion dysregulation, and psychological aggression in couples. *Journal of interpersonal violence*. <https://doi.org/10.1177/0886260519877939>
- Hu, R., Xue, J., Lin, K., Sun, I. Y., & Wang, X. Y. (2019). Bidirectional Intimate Partner Violence Among Chinese Women: Patterns and Risk Factors. *Journal of Interpersonal Violence, 27*. <https://doi.org/10.1177/0886260519888523>
- Ireland, J. L., & Birch, P. (2013). Emotionally abusive behavior in young couples: Exploring a role for implicit aggression. *Violence and Victims, 28*(4), 656-669. <http://dx.doi.org/10.1891/0886-6708.VV-D-12-00021>
- Isdal, P. (2000). *Meningen med volden*. Kommuneforlaget.
- Issahaku, P. A. (2017). Correlates of Intimate Partner Violence in Ghana. *Sage Open, 7*(2). <https://doi.org/10.1177/2158244017709861>
- Johnson, W. L., Taylor, B. G., Mumford, E. A., & Liu, W. (2020). Dyadic correlates of the perpetration of psychological aggression among intimate partners. *Psychology of Violence, 10*(4), 422-431. <https://doi.org/10.1037/vio0000257>
- Kar, H. L., & O'Leary, K. D. (2013). Patterns of psychological aggression, dominance, and jealousy within marriage. *Journal of Family Violence, 28*(2), 109-119. <https://doi.org/10.1007/s10896-012-9492-7>
- Karakurt, G., Whiting, K., & Witting, A. B. (2019). Adult attachment security and different types of relational violence victimization among college-age couples. *Journal of Marital and Family Therapy, 45*(3), 521-533. <http://dx.doi.org/10.1111/jmft.12352>
- Kasian, M., & Painter, S. L. (1992). Frequency and severity of psychological abuse in a dating population. *Journal of interpersonal Violence, 7*(3), 350-364. <https://doi.org/10.1177/088626092007003005>

- Kaukinen, C. (2004). Status compatibility, physical violence, and emotional abuse in intimate relationships. *Journal of Marriage and Family*, 66(2), 452-471.
<https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2004.00031.x>
- Kelmendi, K. (2020). Exploring masculine gender role stress and intimate partner violence among male students in Kosovo. *Psychology of Men & Masculinities*, 21(3), 479-489.
<http://dx.doi.org/10.1037/men0000229>
- Kim, H. K., & Capaldi, D. M. (2004). The Association of Antisocial Behavior and Depressive Symptoms Between Partners and Risk for Aggression in Romantic Relationships. *Journal of Family Psychology*, 18(1), 82-96. <http://dx.doi.org/10.1037/0893-3200.18.1.82>
- Krebs, C., Breiding, M. J., Browne, A., & Warner, T. (2011). The Association Between Different Types of Intimate Partner Violence Experienced by Women. *Journal of Family Violence*, 26(6), 487-500. <https://doi.org/10.1007/s10896-011-9383-3>
- Langhinrichsen-Rohling, J., McCullars, A., & Misra, T. A. (2012). Motivations for men and women's intimate partner violence perpetration: A comprehensive review. *Partner Abuse*, 3(4), 429-468. <https://doi.org/10.1891/1946-6560.3.4.429>
- Lawrence, E., Yoon, J., Langer, A., & Ro, E. (2009). Is psychological aggression as detrimental as physical aggression? The independent effects of psychological aggression on depression and anxiety symptoms. *Violence and Victims*, 24(1), 20–35. <https://doi.org/10.1891/0886-6708.24.1.20>
- Lee, K. D. M., Rodriguez, L. M., Edwards, K. M., & Neal, A. M. (2020). Emotional dysregulation and intimate partner violence: A dyadic perspective. *Psychology of Violence*, 10(2), 162–171. <https://doi.org/10.1037/vio0000248>
- Lewis, M. J., West, B., Bautista, L., Greenberg, A. M., & Done-Perez, I. (2005). Perceptions of Service Providers and Community Members on Intimate Partner Violence Within a Latino Community. *Health Education & Behavior*, 32(1), 69-83.
<https://doi.org/10.1177/1090198104269510>
- Lewis, R. J., Winstead, B. A., Braitman, A. L., & Hitson, P. (2018). Discrepant drinking and partner violence perpetration over time in lesbians' relationships. *Violence Against Women*, 24(10), 1149–1165. <https://doi.org/10.1177/1077801218781925>

- Li, S., Zhao, F., & Yu, G. (2020). A meta-analysis of childhood maltreatment and intimate partner violence perpetration. *Aggression and Violent Behavior, 50*, Article 101362. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2019.101362>
- Lohman, B. J., Neppl, T. K., Senia, J. M., & Schofield, T. J. (2013). Understanding adolescent and family influences on intimate partner psychological violence during emerging adulthood and adulthood. *Journal of Youth and Adolescence, 42*(4), 500-517. <http://dx.doi.org/10.1007/s10964-013-9923-7>
- Loucks, L. A., van Dellen, M., & Shaffer, A. (2019). Childhood emotional maltreatment and psychological aggression in young adult dating relationships: The moderating role of emotion communication. *Journal of Social and Personal Relationships, 36*(1), 289-304. <https://doi.org/10.1177/0265407517729224>
- Lundgren, E., Heimer, G., Westerstrand, J., & Kalliokoski, A. M. (2001). *Slagen dam: mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige: en omfångsundersökning*. Brottsoffermyndigheten.
- Lövestad, S., Löve, J., Vaez, M., & Krantz, G. (2017). Prevalence of intimate partner violence and its association with symptoms of depression; a cross-sectional study based on a female population sample in Sweden. *BMC Public Health, 17*, 335. <https://doi.org/10.1186/s12889-017-4222-y>
- Marques-Fagundes, A.-L., Megías, J. L., García-García, D. M., & Petkanopoulou, K. (2015). Ambivalent sexism and egalitarian ideology in perception of psychological abuse and (in)vulnerability to violence. *Revista de Psicología Social, 30*(1), 31–59. <https://doi.org/10.1080/02134748.2014.991519>
- Martín-Fernández, M., Gracia, E., & Lila, M. (2019). Psychological intimate partner violence against women in the European Union: a cross-national invariance study. *BMC Public Health, 19*, 1739. <https://doi.org/10.1186/s12889-019-7998-0>
- Mason, B., & Smithey, M. (2012). The effects of academic and interpersonal stress on dating violence among college students: A test of classical strain theory. *Journal of Interpersonal Violence, 27*(5), 974-986. <http://dx.doi.org/10.1177/0886260511423257>
- Moher, D., Liberati, A., Tetzlaff, J., Altman, D. G., & The Prisma Group. (2009). Preferred reporting items for systematic reviews and meta-analyses: the PRISMA

- statement. *PLoS Med*, 6(7), Article e1000097.
<https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1000097>
- Montero, I., Martín-Baena, D., Escribà-Agüir, V., Vives-Cases, C., & Ruiz-Perez, I. (2015). Factors Associated with the Cessation of Intimate Partner Violence in Women Attending Primary Care in Spain. *Journal of Family Violence*, 30(4), 453-460.
<https://doi.org/10.1007/s10896-015-9684-z>
- Moore, T. M., Elkins, S. R., McNulty, J. K., Kivisto, A. J., & Handsel, V. A. (2011). Alcohol use and intimate partner violence perpetration among college students: Assessing the temporal association using electronic diary technology. *Psychology of Violence*, 1(4), 315–328. <https://doi.org/10.1037/a0025077>
- Murphy, C. M., & Hoover, S. A. (1999). Measuring emotional abuse in dating relationships as a multifactorial construct. *Violence and Victims*, 14(1), 39-53.
- Nybergh, L., Taft, C., Enander, V., & Krantz, G. (2013). Self-reported exposure to intimate partner violence among women and men in Sweden: results from a population-based survey. *BMC Public Health*, 13, 845. <https://doi.org/10.1186/1471-2458-13-845>
- Ortiz, E., Shorey, R. C., & Cornelius, T. L. (2015). An examination of emotion regulation and alcohol use as risk factors for female-perpetrated dating violence. *Violence and Victims*, 30(3), 417-431. <http://dx.doi.org/10.1891/0886-6708.VV-D-13-00173>
- Ottosen, M. H., & Østergaard, S. V. (2018). *Psykisk partnervold: En kvantitativ kortlægning* (VIVE Rapport 301093). <https://www.vive.dk/media/pure/7024/1864918>
- Paat, Y. F., & Markham, C. (2016). A Gendered Approach to Understanding the Roles of Social Bonding, Personal Control, and Strain on College Dating Violence in Emerging Adulthood. *Journal of Aggression Maltreatment & Trauma*, 25(8), 793-811.
<https://doi.org/10.1080/10926771.2016.1194938>
- Pape, H., & Stefansen, K. (2004). *Den skjulte volden. En undersøkelse om Oslobefolkningens utsatthet for trusler, vold og seksuelle overgrep*. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Pill, N., Day, A., & Mildred, H. (2017). Trauma responses to intimate partner violence: A review of current knowledge. *Aggression and Violent Behavior*, 34, 178-184.
<https://doi.org/10.1016/j.avb.2017.01.014>

- Ponti, L., Ghinassi, S., & Tani, F. (2020). The Role of Vulnerable and Grandiose Narcissism in Psychological Perpetrated Abuse Within Couple Relationships: The Mediating Role of Romantic Jealousy. *Journal of Psychology, 154*(2), 144-158.
<https://doi.org/10.1080/00223980.2019.1679069>
- Roudsari, B. S., Leahy, M. M., & Walters, S. T. (2009). Correlates of dating violence among male and female heavy-drinking college students. *Journal of Interpersonal Violence, 24*(11), 1892-1905. <http://dx.doi.org/10.1177/0886260508325492>
- Ruiz-Perez, I., Plazaola-Castano, J., Alvarez-Kindelan, M., Palomo-Pinto, M., Arnalte-Barrera, M., Bonet-Pla, A., De Santiago-Hernando, M. L., Herranz-Torrubiano, A., Garralón-Ruiz, L. M., & Gender Violence Study Group. (2006). Sociodemographic associations of physical, emotional, and sexual intimate partner violence in Spanish women. *Annals of Epidemiology, 16*(5), 357-363.
<https://doi.org/10.1016/j.annepidem.2005.03.007>
- Salis, K. L., Salwen, J., & O'Leary, K. D. (2014). The predictive utility of psychological aggression for intimate partner violence. *Partner Abuse, 5*(1), 83-97.
<https://doi.org/10.1891/1946-6560.5.1.83>
- Santos, I. B. D., Leite, F. M. C., Amorim, M. H. C., Maciel, P. M. A., & Gigante, D. P. (2020). Violence against women in life: study among Primary Care users. *Ciencia & Saude Coletiva, 25*(5), 1935-1946. <https://doi.org/10.1590/1413-81232020255.19752018>
- Sanz-Barbero, B., Pereira, P. L., Barrio, G., & Vives-Cases, C. (2018). Intimate partner violence against young women: Prevalence and associated factors in Europe. *Journal of Epidemiology and Community Health, 72*(7), 611-616.
<http://dx.doi.org/10.1136/jech-2017-209701>
- Schumacher, J. A., Slep, A. M. S., & Heyman, R. E. (2001). Risk factors for male-to-female partner psychological abuse. *Aggression and Violent Behavior, 6*, 255-268.
[https://doi.org/10.1016/S1359-1789\(00\)00025-2](https://doi.org/10.1016/S1359-1789(00)00025-2)
- Shorey, R. C., Febres, J., Brasfield, H., & Stuart, G. L. (2011). A descriptive investigation of proximal factors to female perpetrated psychological aggression in dating relationships. *Partner Abuse, 2*(2), 131-146. <http://dx.doi.org/10.1891/1946-6560.2.2.131>

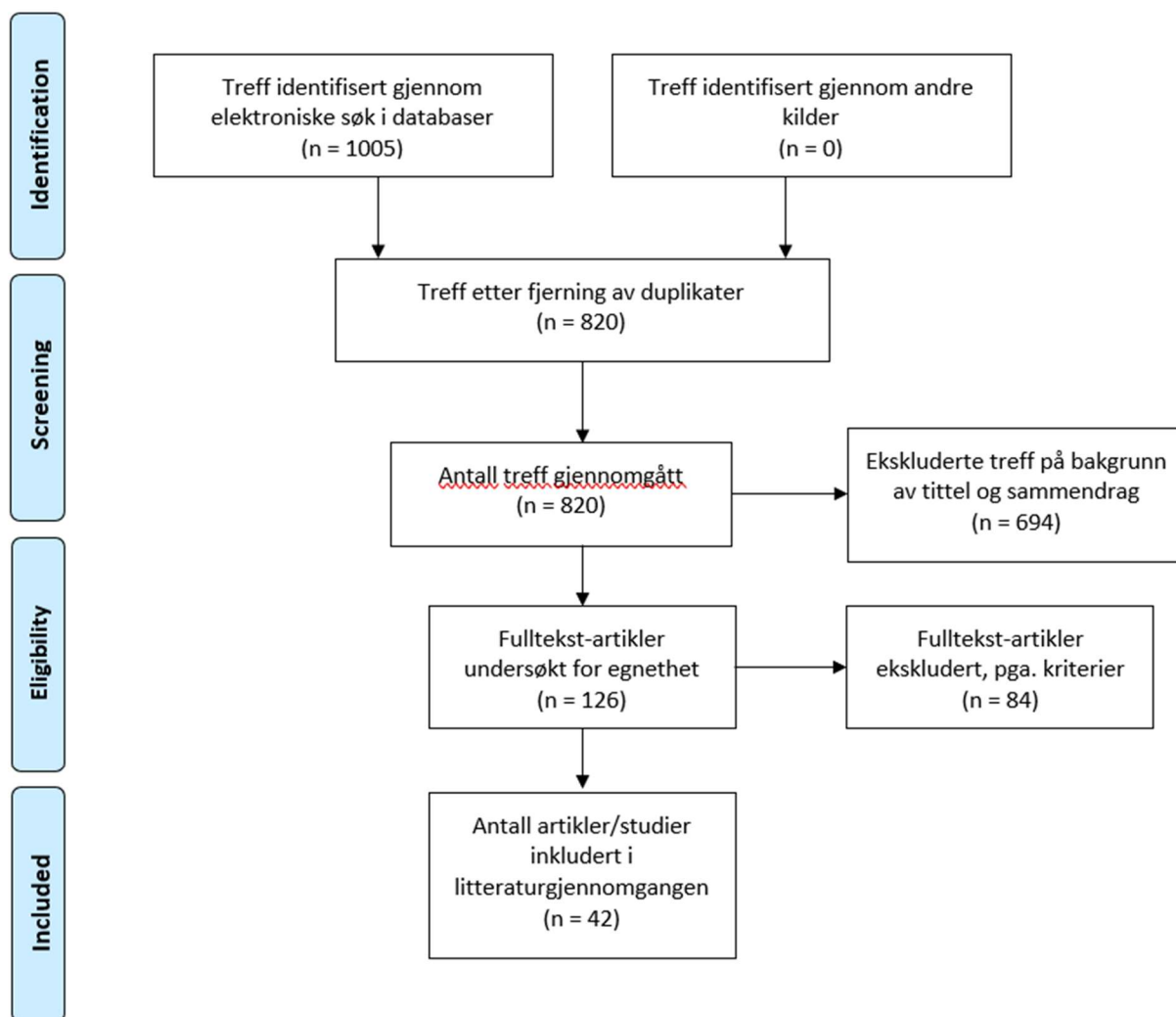
- Shorey, R. C., Stuart, G. L., McNulty, J. K., & Moore, T. M. (2014). Acute alcohol use temporally increases the odds of male perpetrated dating violence: A 90-day diary analysis. *Addictive Behaviors, 39*(1), 365-368.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.addbeh.2013.10.025>
- Shorey, R. C., Temple, J. R., Febres, J., Brasfield, H., Sherman, A. E., & Stuart, G. L. (2012). The consequences of perpetrating psychological aggression in dating relationships: A descriptive investigation. *Journal of Interpersonal Violence, 27*(15), 2980-2998.
<http://dx.doi.org/10.1177/0886260512441079>
- Shortt, J. W., Capaldi, D. M., Kim, H. K., & Tiberio, S. S. (2013). The interplay between interpersonal stress and psychological intimate partner violence over time for young at-risk couples. *Journal of Youth and Adolescence, 42*(4), 619-632.
<http://dx.doi.org/10.1007/s10964-013-9911-y>
- Sommer, J., Babcock, J., & Sharp, C. (2017). A dyadic analysis of partner violence and adult attachment. *Journal of Family Violence, 32*(3), 279–290.
<https://doi.org/10.1007/s10896-016-9868-1>
- Straus, M. A., & Douglas, E. M. (2004). A Short Form of the Revised Conflict Tactics Scales, and Typologies for Severity and Mutuality. *Violence and Victims, 19*(5), 507–520.
<https://doi.org/10.1891/vivi.19.5.507.63686>
- Toplu-Demirtaş, E., Murray, C., & Hatipoglu-Sümer, Z. (2019). Attachment insecurity and restrictive engulfment in college student relationships: The mediating role of relationship satisfaction. *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research, 11*(1), 24-37. <https://doi.org/10.1108/JACPR-11-2017-0333>
- Tzamalouka, G. S., Parlalis, S. K., Soultatou, P., Papadakaki, M., & Chliaoutakis, J. E. (2007). Applying the concept of lifestyle in association with aggression and violence in Greek cohabitating couples. *Aggressive Behavior, 33*(1), 73–85.
<https://doi.org/10.1002/ab.20169>
- Walling, S. M., Meehan, J. C., Marshall, A. D., Holtzworth-Munroe, A., & Taft, C. T. (2012). The relationship of intimate partner aggression to head injury, executive functioning, and intelligence. *Journal of Marital and Family Therapy, 38*(3), 471-485.
<http://dx.doi.org/10.1111/j.1752-0606.2011.00226.x>

- Wang, L., Wu, Q., & Choi, A. W. M. (2020). Negative Emotions as Risk Factors for Self-Directed Violence and Intimate Partner Violence in Chinese College Students. *Journal of Interpersonal Violence, 35*(19-20), 3886-3912.
<https://doi.org/10.1177/0886260517713225>
- Watkins, L. E., Maldonado, R. C., & DiLillo, D. (2014). Hazardous alcohol use and intimate partner aggression among dating couples: The role of impulse control difficulties. *Aggressive Behavior, 40*(4), 369-381. <http://dx.doi.org/10.1002/ab.21528>
- Wolfe, D. A. (2018). Why polyvictimization matters. *Journal of interpersonal violence, 33*(5), 832-837. <https://doi.org/10.1177/0886260517752215>
- Wolford-Clevenger, C., Vann, N. C., & Smith, P. N. (2016). The association of partner abuse types and suicidal ideation among men and women college students. *Violence and Victims, 31*(3), 471-485. <http://dx.doi.org/10.1891/0886-6708.VV-D-14-00083>
- Yan, E., & Karatzias, T. (2020). Childhood Abuse and Current Intimate Partner Violence: A Population Study in Hong Kong. *Journal of Interpersonal Violence, 35*(1-2), 233-251.
<https://doi.org/10.1177/0886260516682521>
- Yoon, J. E., & Lawrence, E. (2013). Psychological victimization as a risk factor for the developmental course of marriage. *Journal of Family Psychology, 27*(1), 53-64.
<http://dx.doi.org/10.1037/a0031137>
- Zapata-Calvente, A. L., Megías, J. L., Moya, M., & Schoebi, D. (2019). Gender-related ideological and structural macrosocial factors associated with intimate partner violence against European women. *Psychology of Women Quarterly, 43*(3), 317–334.
<https://doi.org/10.1177/0361684319839367>
- Zorrilla, B., Pires, M., Lasheras, L., Morant, C., Seoane, L., Sanchez, L. M., Galán, I., Aguirre, R., Ramírez, R., & Durban, M. (2010). Intimate partner violence: last year prevalence and association with socio-economic factors among women in Madrid, Spain. *European Journal of Public Health, 20*(2), 169-175.
<https://doi.org/10.1093/eurpub/ckp143>
- Zukauskienė, R., Kaniušonytė, G., Bakaitytė, A., & Truskauskaitė-Kunevičienė, I. (2019). Prevalence and patterns of intimate partner violence in a nationally representative sample in Lithuania. *Journal of Family Violence, 36*, 117-130.
<http://dx.doi.org/10.1007/s10896-019-00126-3>

Vedlegg

Vedlegg A

PRISMA Flytskjema for fasene i litteratursøket, oversatt fra Moher et al. (2009)

Vedlegg B

PRISMA sjekkliste (Moher et al., 2009)

Section/Topic	#	Checklist Item	Reported on Page #
TITLE			
Title	1	Identify the report as a systematic review, meta-analysis, or both.	
ABSTRACT			
Structured summary	2	Provide a structured summary including, as applicable: background; objectives; data sources; study eligibility criteria, participants, and interventions; study appraisal and synthesis methods; results; limitations; conclusions and implications of key findings; systematic review registration number.	
INTRODUCTION			
Rationale	3	Describe the rationale for the review in the context of what is already known.	
Objectives	4	Provide an explicit statement of questions being addressed with reference to participants, interventions, comparisons, outcomes, and study design (PICOS).	
METHODS			
Protocol and registration	5	Indicate if a review protocol exists, if and where it can be accessed (e.g., Web address), and, if available, provide registration information including registration number.	
Eligibility criteria	6	Specify study characteristics (e.g., PICOS, length of follow-up) and report characteristics (e.g., years considered, language, publication status) used as criteria for eligibility, giving rationale.	
Information sources	7	Describe all information sources (e.g., databases with dates of coverage, contact with study authors to identify additional studies) in the search and date last searched.	
Search	8	Present full electronic search strategy for at least one database, including any limits used, such that it could be repeated.	
Study selection	9	State the process for selecting studies (i.e., screening, eligibility, included in systematic review, and, if applicable, included in the meta-analysis).	
Data collection process	10	Describe method of data extraction from reports (e.g., piloted forms, independently, in duplicate) and any processes for obtaining and confirming data from investigators.	
Data items	11	List and define all variables for which data were sought (e.g., PICOS, funding sources) and any assumptions and simplifications made.	
Risk of bias in individual studies	12	Describe methods used for assessing risk of bias of individual studies (including specification of whether this was done at the study or outcome level), and how this information is to be used in any data synthesis.	
Summary measures	13	State the principal summary measures (e.g., risk ratio, difference in means).	
Synthesis of results	14	Describe the methods of handling data and combining results of studies, if done, including measures of consistency (e.g., I^2) for each meta-analysis.	
Risk of bias across studies	15	Specify any assessment of risk of bias that may affect the cumulative evidence (e.g., publication bias, selective reporting within studies).	
Additional analyses	16	Describe methods of additional analyses (e.g., sensitivity or subgroup analyses, meta-regression), if done, indicating which were pre-specified.	
RESULTS			
Study selection	17	Give numbers of studies screened, assessed for eligibility, and included in the review, with reasons for exclusions at each stage, ideally with a flow diagram.	
Study characteristics	18	For each study, present characteristics for which data were extracted (e.g., study size, PICOS, follow-up period) and provide the citations.	
Risk of bias within studies	19	Present data on risk of bias of each study and, if available, any outcome-level assessment (see Item 12).	
Results of individual studies	20	For all outcomes considered (benefits or harms), present, for each study: (a) simple summary data for each intervention group and (b) effect estimates and confidence intervals, ideally with a forest plot.	
Synthesis of results	21	Present results of each meta-analysis done, including confidence intervals and measures of consistency.	
Risk of bias across studies	22	Present results of any assessment of risk of bias across studies (see Item 15).	
Additional analysis	23	Give results of additional analyses, if done (e.g., sensitivity or subgroup analyses, meta-regression [see Item 16]).	
DISCUSSION			
Summary of evidence	24	Summarize the main findings including the strength of evidence for each main outcome; consider their relevance to key groups (e.g., health care providers, users, and policy makers).	
Limitations	25	Discuss limitations at study and outcome level (e.g., risk of bias), and at review level (e.g., incomplete retrieval of identified research, reporting bias).	
Conclusions	26	Provide a general interpretation of the results in the context of other evidence, and implications for future research.	
FUNDING			
Funding	27	Describe sources of funding for the systematic review and other support (e.g., supply of data); role of funders for the systematic review.	

Vedlegg C

Oversiktstabeller over inkluderte studier (n = 42)

<u>Årstall publisert</u>	<u>Antall studier</u>	<u>Retning for utøvelse av psykologisk IPV</u>	<u>Antall studier</u>
2000 eller tidligere	0	Menn mot kvinner	14
2001-2005	3	Kvinner mot menn	3
2006-2010	5	Gjensidig utøvelse	12
2011-2015	14	Utøvelse, begge kjønn	7
2016-2020	20	Utsettelse, begge kjønn	6

<u>Påvirkningsfaktorer</u>	<u>Antall studier</u>
Personlighetstrekk og interpersonlig fungering	14
Emosjonsregulering	9
Alkohol- og rusbruk	7
Psykisk- og fysisk helse	5
Kognisjoner, antagelser og holdninger	4
Tilknytningsstil	2
Vold og mishandling i barndommen	10
Stressende livshendelser og interpersonlig stress	6
Tilfredshet i parforholdet	4
Sosial støtte	2
Tidligere partnervold	2
Antisosiale/aggressive jevnaldrende	1
Sivilstatus	7
Kjønn	7
Utdanning	5
Varighet av parforhold	5
Alder	4
Status / statusforskjeller	2
Yrke / sysselsetting	2
Livsstil og livssyn	2
Kontekst (tid, sted og setting)	2

